

MERSİN SANAT EDEBİYAT

MART / NİSAN / MAYIS

YIL : 2023 SAYI : 7

BİLSEN BAŞARAN - ÂBA MÜSLİM ÇELİK - AYDAN YALÇIN - CUMALİ KARATAŞ - NECLA BAL
HATUNOĞLU - MEHMET KARASU - GÜLER KALEM - HÜSEYİN FERHAD - FEDERICO GARCIA
LORCA / M. GÜNEŞSES - ARSLAN BOZDEMİR - NEJMIYE DURU - EDİP YEŞİL - FATMA NİŞANCI
F. SAADET BİLİR - SABAHATTİN YALKIN - FERHAT İŞLEK - NECLA DALOĞLU - MEHMET
BABACAN - TURGAY DEĞİRMENCİ - ZAFER DORUK - ZEYNEP GÜLEVİZ - REMZİ KARABULUT
GERHARD FRAKENBERG / ORHAN ÖZDEMİR - LALİ TSIPI MICHAELİ / YELİZ ALTINEL
ERKAN ÖZAYDIN - AYHAN SEZER - ALİ F. BİLİR - EMRE KOŞAK - ZEYNEL ÇOK - ERGUN EVREN
BEDRİYE KORKANKORKMAZ - HASAN HÜSEYİN - GILBERT BÉCAUD / ALİ DEMİR
FAZİL TÜTÜNER - HASAN BURAK BERBER - FAİK KANATLI - İLHAN MARAŞLI
MEHMET FAHRACI - MEHMET AKSOY - NURSEREN TOR - HÜSEYİN SÖNMEZ

BİR DE NE GÖREYİM

Nalan Çelik

MERSİN SANAT EDEBİYAT

ÜÇ AYLIK SANAT EDEBİYAT DERGİSİ

Sahibi

MERSİN SANAT EDEBİYAT DERNEĞİ

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü

O.Erkan Özaydın

Editörler

O. Erkan ÖZAYDIN - Ali F. BİLİR

Ferhat İŞLEK - Orhan ÖZDEMİR

Yayın Kurulu

Ali F. BİLİR - Orhan ÖZDEMİR

Aydan YALÇIN - Ferhat İŞLEK

Kapak Görseli

Erkan Özaydın

“Acı”

Heykel: Mehmet Aksoy

Dergi Tasarım ve Mizanpaj

Erkan Özaydın

İletişim:

Tel: 0536 771 51 59

erkanozaydin48@gmail.com

www.mersinsanatedebiyat.com

Kâğıt Sürdürüm İçin ‘Bağış’

Yıllık 250 TL

Pdf Sürdürüm İçin Yıllık Bağış 80 TL

MERSİN SANAT EDEBİYAT DERNEĞİ

İş Bankası Mersin Merkez Şube

IBAN NO: TR41 0006 4000 0016 6003 2674 31

Basım Yeri:

Parkur Form Ofset Matbaacılık

Merkez San. Sit.1341. Cad. No: 45

İvedik OSB, Yenimahalle - ANKARA

Sertifika No:42235

ISSN No: 2791-7762

Basım Tarihi:

Temsilciler:

Adana - Kubilay ALTUNTAŞ - İzmir - Zeki BÜYÜK-

TANIR -Antakya - Mehmet KARASU Silifke -Yaşar

ÖZTÜRK

Mersin Sanat Edebiyat Derneğinin süreli yayın organıdır. Yayımlanan yazı ve şiirlerden yazarı sorumludur. Dergiye gönderilen yazılar iade edilmez. Dergimiz ticari amaçlı olmadığı için yazıları dergide yayımlanan yazarlara telif ödenmez. Dergide yer alan yazılar bütün kullanılmaz, altıntılarda ise derginin adının ve sayfasının belirtilmesi zorunludur.

Editörden

Değerli okurlarımız, 6 Şubat 2023 Pazartesi 04.17’de ve ertesi gün 7 Şubat 2023 Salı günü 13.30’da Kahramanmaraş merkezli depremler yaşadık. Yüz yılda bir görülebileceği belirtilen 7.7 ve 7.6 şiddetindeki depremlerde on bir il arasında Hatay da yıkıldı, ilin merkezi Antakya yerle bir oldu.

50.000’in üzerinde canımızı kaybettik, binlerce yaralımız var. Depremi ilk iki günü, yağış ve dondurucu soğuk görülürken yardıma gitmesi gerekenlerin gitmediği, kriz yönetiminde çok ciddi yetersizlik görüldü. Telefon baz istasyonlarının yıkılması ile iletişimdeki aksamalar, sosyal medyanın kısıtlanmasıyla iletişimin daraltıldığı kayıtlara geçti.

Basının ulaştırdığı görüntü ve bilgilerden çevredeki yolların ve havaalanının hasar görmesiyle ulaşım aksadığını anladık. Denizden ulaşım gecikti. Enkazlarda, deprem anında ölmeyenlerin donarak öldüğü, saatler sonra kurtarılanlarda açlığa ve susuzluğa bağlı organ kayıpları gündeme geldi. İş makinesi ve makine operatörleri emir bekledikleri ve enkazdan yaralıları kurtarmaya geç kaldığına, pek çok noktadaki enkaza aynı anda yetemediklerine tanık olundu.

Deprem bölgesinden insanlık dışı yağma haberleri duyuldu. ‘Çadır’, ‘battaniye’, ‘çocuk bezi’, ‘bebek maması’, ‘kadın pedi/ hijyenik malzemeler’, ‘uykutulumu’, ‘içme suyu’, ‘ayakkabı’, ‘mont’, ‘çocuk ve bebek çamaşırları, kadın/erkek iç çamaşırları’, ‘ilaç’, ‘gıda’, ‘çamaşırsuyu/ sabun/deterjan/tuvalet kâğıdı/ Kâğıt havlu vb), ‘ısıtıcılar’ en çok aranan malzemelerdi. Depremi ilk anından itibaren vatandaşlar, sivil toplum örgütleri, belediyeler bölgeye yardım götürmek ve görevlilere yardım etmek üzere seferber oldular.

Yurtdışından da pek çok ülkeden yardım malzemesi, arama-kurtarma ekibi geldi, sahra hastaneleri kurdular. Binlerce insanımız başka illere göç ettiler ve Mersin’e de pek çok depremlerde geldi. Yurtlarda, koruma alanlarında barınmaya başladılar.

Bu sayımızda, dergimizde deprem temalı yazı, şiir ve görsellere yer verdik. Yüzyılın felaketinde kaybettiklerimize rahmet, yaralıları sağlık diliyoruz. Kentimize gelen depremlerle arasındaki sanatçı kardeşlerimize yazar ve şairlerimize de atölyemizin kapılarını açıyoruz.

İÇİNDEKİLER

- Bilsen Başaran** Bu Kaçınıcı Deprem, Bu Kaçınıcı Ağıt? / 3-7
- Âba Müslim Çelik** Dostluk Ağacı / Şiir / 7
- Aydan Yalçın** Defne'de Şiir olmak / 8-9
- Cumali Karataş** Belen Yokuşu / Şiir / 9
- Necla Bal Hatunoğlu** Değişim ve Dönüşüm Ekseninde Hatay Efsaneleri / 10-15
- Mehmet Karasu** Sadece İnsanlarımızı Değil Şehirlerimizi de Kaybettik / 16-18
- Güler Kalem** Taş Köprü / 19-22
- Hüseyin Ferhad** Antakya İnsanın Akıl Defteridir / 23-24
- Federico Garcia Lorca** Çeviri: M. Güneşses / Ağaçlar / Veda / Şiir / 25
- Arslan Bozdemir** Çok İhtiyacımız Var Barışa ve Kardeşliğe Antakya / 26-27
- Nejmiye Duru** Deprem / Şiir / 27
- Edip Yeşil** Omuzomuza Versek Aydınlığa Çıkar / 28-29
- Fatma Nişancı** Orada!!! / Şiir / 29
- F. Saadet Bilir** 6 Şubat Öncesi ve Sonra / 30-33
- Sabahattin Yalkın** Dünya Tarihi Antakyasız Yazılamaz / 34-36
- Ferhat İşlek** Su Perisi ve Edebiyatta Defne / 37-40
- Necla Daloğlu** Mahşer / 41-42
- Mehmet Babacan** Bir Bahar Akşamı / Şiir / 42
- Turgay Değirmenci** Depremler İçinde Yüreğin Sallanmakta / 43
- Zafer Doruk** Yusuf Lâçin / Öykü / 45-47
- Zeynep Güleviz** Belki de Aşk / Şiir / 47
- Remzi Karabulut** Parçalar Çağı / Öykü / 48
- Gerhard Frankenberg** Çeviri : Orhan Özdemir-Kültür ve Uygarlık / 49
- Lali Tsiپی Michaeli** Çeviri: Yeliz Altinel- Yalnızlık / Şiir / 50
- Erkan Özaydın** Celâl Soyacan ile Düşünsel Pratikler; 'Nursel Duruel'- Öykü ve Yaşama Dair Diyaloglar / Söyleşi / 51-53
- Ayhan Sezer** Gibili Gazel / Şiir / 53
- Ali F. Bilir** Sanat, Edebiyat ve Anamurlu Şair-Yazar Abdülkadir Bulut / 54-56
- Emre Koşak** O Gitti / Şiir / 56
- Zeynel Çok** Kürediğim Bir Masal / Şiir / 57
- Ergun Evren** İstanbul ve Ayrılık Üstüne / 57
- Bedriye Korkankormaz** Büyülü Sözcükler / 58-59
- Hasan Hüseyin** Onüçüncü Burçta Delirmek / 60
- Gibert Bicaud** Çeviri: Ali Demir- Kızılderili Türküsü / Şiir / 61
- Fazıl Tütüner** Yeter / Şiir / 62
- Hasan Burak Berber** Beklerim Çaresiz Sevdığım Seni / Şiir / 62

BU KAÇINCI DEPREM, BU KAÇINCI AĞIT ?

BİLSEN BAŞARAN

Zemherinin kapıya dayandığı günlerde, Erzurum’da yaşamının ağırlığı altında ezilen insanlardık. Çocuktuk. Çocukluğun keyfini boğansa, dokuz ay boyunca hayatımızı keyfince şekillendiren kara kış, bacalardan sarkan kol kalınlığındaki buz sarkıtlar bir de anlatılanların sızılı ağıtlarıydı. Büyüklerimizin ağzındaki söz akışı döner dolanır Erzincan depremine dayanırdı. 1939 yılının 27 Aralık günü, gene böyle bir zemheri gününde gecenin kör yarısında yarılan toprağın, uğuldayan göğün, yıkılan damların, yiten canların öyküleri hep süren ve soğumayan gözyaşlarıyla anlatılırdı. Kerpiç damların çöküşü, merteklerin altında kalanların kurtarılmayı beklerken donuşu, geride kalanların kederle yitip dağılışı, yoksulluğun çaresizliğin zulmüne yenik düşüşü ince bir ağıt olur gözyaşlarıyla yıkanarak akardı çocuk belleklerimiz. Biz de ağladık ne yaşandığını bilmeden. Çocukça bir kederle burunlarımızı çeke çeke ağlar, Erzincan’daki deprem yitiği akrabalarımızı kara bir yasla anardık. Bire bir yaşamamıştık henüz o yıkan ve kavuran deprem zulmünü.

Sonra o da oldu. 1983 yılının 30 Ekim günü sabaha karşı toprak bağıra bağıra yarıldı. Göğün çılgınlığı hançercesine indi evlerin böğrüne. Erzurum ağır yaralıydı. Palandöken’in ayakları altına, çaresizliğinin koynuna uzanmış, mahalleleriyle, köyleriyle, ilçeleriyle derin bir ağıtın içinde can çekişmekteydi. Ben de Erzurum’dan beter bir depremin içindeydim o günlerde. 18 Mart günü eşimi kaybetmiş, yaşadığım yürek ve hayat yırtığıyla, iki küçük çocuğumla bir keder ummanına düşmüştüm. Ateş dolu bir çukurda çırpınmaktaydım. Deprem asıl bendeydi. Dahası ben depremin kendisiydim. Beterin beterini öğrenmem çok sürmedi yazık ki. Sadece yedi ay geçmişti ki sabahın kör şafağında depreme yakalandık. O deprem anında, iki çocuğum ve yaşlı annemle depremden kaçmak isterken karton kutunun içindeymişçesine eğrilip doğrulan duvarların sıkıştırdığı söveler, dış kapımıza öylesine dışlerine geçirdi ki açılmadı. Çılgılığımızı duyan komşuların tekmeleriyle de açılmayınca

yarılan söve boşluğundan çıkabildik. Birkaç gün sonrasında bu şokun sonucu olsa gerek hem soluk alamıyor hem de yürüyemiyordum. Numune Hastanesi’ne yatırıldım. Hastane odalarında yer bulabilmek lükstü. Koridorlara yan yana atılmış döşeklerin üstünde enine yatırılmış onlarca yaralı ağlayarak inleyerek hâlâ doktor hemşire yardım beklemekteydi. Beli kırılanlar bile yerlerdeydi. Böylesi bir acı sağanağının içinde şifa bulmaya gelmişim. Zorunluydum. Çaresizlik içinde ben de kendi ateşimde kavrulmakta, her sestem umut devşirmekteydim. Günlerce aylarca hatta yaşadıkça sürekli bir yürek depremiyle ve sürüp giden bir korkuyla aşılarmıştım artık.

“Her karnlığın sonu bir aydınlığa çıkar, her gecenin sonu gündüzdür.” dedikleri aslında umudun ta kendisiydi ve o umuda tutunarak geçtim ağıtlı günlerin böğründen. Gün döndü, hayat yolunu buldu. İstanbul’da yeni bir hayatın ve umudun içindeydim.

Silivri Selimpaşa’da kız kardeşimle sırt sırta olan yazlık evlerimizde, kuş katarlarının, çiçek kokularının ince esintisiyle şenlenen balkon sefalarına, denizin köpüren keyfiyle yanıt veren günlerdeydik. Oğlum İstanbul’da genç bir öğretmen, kızım İzmir’de üniversite öğrencisi, annem sağlıklı, kardeşler bir arada şen, güleçtik. Her yaz İzmir’den Selimpaşa’ya geliyor, üç ay boyunca doyumsuz günler geçirmenin tadıyla dönüyorduk evimize. Avcılar Hacışerif Durağı’nda yapımı süren, bütün mal varlığımı bir araya toplayarak, hatta arkadaşlarıma borçlanarak aldığım dairenin tamamlanmasını beklemekteydik. Yıl 1999’dur.

Evet yıl 1999’dur! Günün gösterdiği 17 Ağustos! Hafta sonu oğlum ve kardeşim Ümit tatile gelmişlerdi. Geç saatlere kadar sohbet etmiştik. Onlar biralarımı yudumlarken gökyüzünde şaşırtan bir güzelliği, bir yıldız yağmurunu fark etmiş, tuhaf bir duygulanışla hasret gidermiştik. Uyku gözlerimizden akıyordu. Evli evine, köylü köyüne deyip ayrıldık

birbirimizden. Ne kadar uyuduk yataklarımızda, ne oldu, neredeydik! Birden korkunç bir uğultu! Göğü kuşatan o korkunç uğultu ve sarsıntıyla fırladık yataklarımızdan! Uyku sersemliğiyle, o korkunç sesin ürküntüsüyle sadece bağıryorduk! Perdeler açıldı. Denizden karaya doğru, göğün içinden akan kırmızı turuncu bir ışık selini görebiliyorduk camın arkasından. Her şey saniyeler içindeydi. Oğlum oda kapısının önünde durmuş bacakları iki yana açık dengesini sağlayamadan bir o duvara bir bu duvara vurarak bağıryordu. Kızımın paylaştığım odada, yatağımdan çıkmış onun üstüne abanmış, aklımcı onu korumak içgüdüleriyle soluk almasını engelleyerek hatta ezerek bağıryordum. Kaçamadık! Odadan bile çıkamadık! Salondan mutfaktan kırılan dökülen eşyaların, bardakların tabakların sesi geliyordu. Sadece birbirimizi görüyor olmanın güveniyle ama çığlık çığlığa büyük bir teslimiyetle olabilecekleri bekliyorduk. Sonra sarsıntı dindi, göğün bağırması sustu, biz korkuyla birbirimize sarılıp yere yığıldık, birkaç dakika sonra sokak çığlıklarıyla doldu. Biz de pijamalarla yarı çıplak ayağımızda terlikler dördüncü kattan koşar adım sokağa döküldük. Dilimiz tutulmuştu. Herkes ağlıyordu. Yarım saat sonra duyduk ki Marmara Denizi'nin dört bir yanı yıkılmış. Yalova, Çınarcık, Gölcük, Düzce, Kocaeli, İstanbul, Adalar...yıkılmış. Ankara'dan İzmir'e değin duyumsanan korkunç bir yıkımın içine gömülmüşüz. Kuzey Anadolu Fay Hattı dedikleri hat, almış binlerce insanımızı yaka kavura gömmüş denize, toprağa. Ah ki dağ taş kurt kuş enkaz altındaymış! Evler denizin dibine gömülürken avizeler dolaplar, gelinlikler, koltuklar, halılar, insanlar feryat figan dalgaların altındaymış!

Gökyüzü karanlıktı ama yere yıldız eleniyordu sanki. Ömrümce bu kadar yıldız dolu bir gök görmemiştim. Şaşkındık! Susmuş çaresizce bekleyiyorduk! Herkes yarı ölüydü! Hemen yanı başımızdaki E-5 Karayolu bir anda ambulans sesleri, itfaiye sirenleri, araçlar, kamyonetler, bisikletler, motosikletlerle doldu. İstanbul'a akan, akmaya çabalayan onlarca yüzlerce araç can kurtarmaya, canlarından haber almaya, felaketin içinden kendi yüreklerini kurtarmaya koşuyorlardı.

Tan ağarasıya sokakta bekledik. Yaz mevsimi olsa da gecenin ayazında korku ve ürküntü içinde saatlerce beklemekten perişandık. Arabası olanlar arabalara doluşup beklemeyi sürdürmekteyken

haberler de akmaya başladı. Ölüm...ölüm... ölüm kol geziyordu!

Bütün acılar birbiriyle yarıştıydı sanki. İnsan öyküleri yakıcı, ölümler sızılı, günler ağıtlıydı artık. Ağzımızın tadı, sevincimiz ölmüş, ne yapacağımız nasıl yaşayacağımız planları umudunu gömmüştü. Uzunca sustuk, sokakta, araba içlerinde, kapı önlerinde kümelenerek, bekleyerek günler haftalar geçirdik.

Sadece yardım konvoylarına, ulusal ve uluslararası yardım ekiplerine geçiş izni verilen günlerdeydik. Oğlumun asker kimliğiyle jandarma noktasından geçip Avcılar'daki yeni dairemize gittiğimizde onlarca komşu binanın yıkıldığını Yunan ve İspanyol ekiplerince enkaz kaldırma çalışmalarının sürdürüldüğünü gördük. Dairemizin olduğu bina ve komşu binalar mühürlenmiş, içeriye girişler yasaklanmıştı. Çevrede sıkı bir jandarma kontrolü ve kordonu vardı. Hemen geri dönmek istesek de çaresizdik. Aralıklarla araç geçiş izni verildiğinden saatlerce bekleyecektik. Hemen yan sokağımızda İspanyol ekip bir enkazdan artık hayat umudu olmayan bedenleri çıkarmakla uğraşıyordu. Güvenlik önlemleri altında ceset torbaları hazır, çıkan cesetleri tanıyacak aile bireyleri bekletilerek, pijamadan gömlektan tanımlar sağlanarak yürütülen bir çalışmanın ortasına düşmüştük. Aynı binada yaşayan su perisi öğrencimle dünyalar güzeli annesinin cesedinin de birkaç gün önce çıkarıldığını söyleyen komşularım da perişandı. Soluk alamıyordum. Keskin bir acıyla kıyılıyordum sanki.

Böylesi bir keder sarmalında iki ay geçti. Artık İzmir'e dönmek zorundaydık. Kızımın okulu başlamak üzereydi. Yola çıktık! Depremın vurduğu yerlerden geçerken, otobüsün penceresinden hıçkırarak seyrettiğim evler, çadır kentler, çaresizlik, yokluk, paçavra çadırlar, yarı çıkmış dükkânlar, düşmüş kepenkler, yaşlı pencereler, insanı yitik sokaklar... ah ki yiten, biten insan ömürleri, umutlar ve geri döndürülemeyecekler... Ahhhh!

Uzun upuzun bir ah'la ağladım! Sadece ağladım içime hıçkırarak! İzmir uzun bir sessizlin içinde hayata akıp gitmekte gene şenliğiyle, gene şakraklığıyla yaşamayı sürdürmekteydi. Yırtık yüreğimle şiire sığındım gene. Her zaman sığındığım dalgakıranım, ateşe dökülen suyumdu şiir.

*“Körfez değirmeninde öğütülenlere...”yüreğimi adarken dedim ki yaralara uzaktan bakanlara “Çocuklar.../ rahmin ıslak sıcağından /enkazın kan kokusuna inen / ana sütü çocuklar /ve tütün kokan ağızların öptüğü kadınlar /ve ateş ağızlarında donmuş seslerle erkekler / /ve fırtınaların sırtında insanlar /ve birden buza çalan ateş hayatlar /ve ölümü öldürdüğünü haykıranlar /ve sonbahar yüzü kadınların cehennemi... (...)
(...) anıları öğüttü kan değirmenleri /artık anısızdık hepimiz.(...)
(...) boğulmuş evlerin kıyısında ağladım.(...)”**

Uzun bir zaman aralığına sığınarak sağalttık acılarımızı, unutmadık ama alıştık deprem zulumünden arta kalanlara. Yaşadık her şeye karşın ve alıştık günlerin getirdiklerine. Gene bir 30 Ekim günüydü. İzmir’de Bornova’daki evimde, umutsuzluklardan uzak, sevinç dolu bir sonbahar gününün içindeydim. Balkonuma dadanan Afrika kargaları deseler de papağan kırması kuşlarımla, zamansız çiçeğe durmuş begonvilimle söyleşerek kitap okumaktaydım. Günler kışa doğru aksa da bahardan çalınmış, ılık, aydınlık, şakrak seslerle dolu bir gündü. Saat 15:00 sonrasıydı... Birden korkunç bir sarsıntıyla kaydı sandalyem. Ayağa fırlayıp mutfığa koşarken amacım neydi bilmiyorum. Mutfağın duvarları naylon bir kutunun esnemesine benzer bir esnemeyle “s” çizerek bükülüp açılıyor, açılan dolap kapaklarından dökülen porselenler cam eşyalar korkunç seslerle etrafa saçılıyor, iç odalardan gelen avizelerin, kitaplarımın, bibloların patlama kırılıp dökülme sesleri arasında yere çakılmış bir çivi gibi ayakta, sadece bağırarak bekliyordum. Aklıma gelen tek şey evde yalnız olan iki torunum, çocuklarım ve bina yıkılırsa ucunda durduğum balkon boşluğundan dışarıya atlama fikriydi. Nasılsa ölecektim bari cesedimi bulsunlar düşüncesiyle çalkalanarak bağıırıyordum.

Sonrasında sesler sustu gene. O alıştığımız deprem vurgunu sustu. Ter içindeydim. Ne yapacağımı bilemeden anahtarımı ve telefonumu alarak sokağa fırladım. Duvarları yarılmış merdiven bağları çatlamış apartman merdivenlerinden, insan kaynayan sokağımızdan nasıl geçtim bilmiyorum. Sadece koşuyordum. Soluk soluğa torunlarıma koşuyordum ki parkın ucunda ikisinin de bana doğru bağırarak ağlayarak koştuklarını seçebildim.

Gözlerimi sis örtmüşçesine umarsızca görmeye çabalıyor sadece çılgık çılgığa bağıırıyordum. Yarı çıplaktılar. Üçümüz de titriyorduk. Ağlayarak kucaclaştık. Güvenli bir yere sığınmak zorundaydık. Evlerin arasındaki parka sığındık. Az sonra kızım da benzer bir telaş ve korkuyla buldu bizi. Uzunca bir süre çaresizce birbirimize sarılarak ağlaştık. Sustuk!

Hemen yanı başımızda yıkılan apartmanlardan, enkazda kalanlardan, kurtarma çalışmalarına katılan ekiplerden haberler akmaya başladığında anladık ki gene gene kapkara bir acı kuyusunun içindeyiz. Ölüm haberleri gelmeye başladığında keder yüklü öyküler çoğaldıkça birbirimizin göğsüne sinip sadece ağladık. Saatlerce, umarsızca, yarı çıplak, aç, susuz bekleyerek ağladık. Gelinim çalıştığı okuldan, damadım Uşak’taki görevinden, oğlum Antakya’daki görev yerinden bin bir korku ve tedirginlikle, felaketin boyutlarını tahmin etmenin korku ve üzüntüsüyle çıkageldiler. Güneş çekildi. Gün geceye döndü. Korkunç bir ayazın içinde yarı çıplak aç susuz bekleyiyorduk. Artçı depremler sürüyordu. Gece yarısına doğru kızım kendi evine girerek battaniye kazak su ekmek peynir getirdi. Sabaha değin bekledik. Ambulans ve itfaiye sirenleri, kepçeler vinçler önümüzden ve yakınıımızdaki yoldan geçtikçe acının ve felaketin genişliğini daha bir kederle duyumsuyorduk. Çaresizce bekledik. Âşık Veysel Rekreasyon alanına kurulan çadır kente gidip birkaç saat daha bekledik. Gün öğlene dönmüştü. İlgili dilekçelerimizi verip eve dönmek zorundaydık. Binlerce insan çadır kente sığınmış çaresizce barınma beslenme güvenli bir ortam arama derindeydi. Haklılardı. Benim artık evim yoktu ama çocuklarımın hasar görmeyen evleri daha güvenliydi kuşkusuz. Onlara sığındım. Gene çaresizliğin kucağında bir başıma idim. Varım yoğum olan tek evimi gene kaybetmişim. Daha biri çözümlenmeden ikinci kez evimi yitirmenin kederiyle baş başaydım artık. Her şey yeniden başlıyordu. Bütün ailemin sağlıklı oluşunun bedeli gördüm evimin yitip gitmesini ve “yeniden” dedim umutla. Yapacak tek şeyim yeniden hayata tutunmayı başarabilmektir. Uzun bir çalkalanma, sağlık sorunları, uyku sorunları, travmaya bağlı kasmalar sonrası yedi kilo verdim. Eriyerek kayboluyordum sanki. Direnerek kendimi geri almak zorundaydım bu kâbusun içinden. Elbette çok zor oldu ama öyle yaptım! Aradan iki yıl geçmiş, yaralarımız kabuk bağlamış,

acılar ağıtlar sessizliğe çekilmişti ki yeniden, ah yeniden bir kara kâbusun içine fırlatıldık 6 Şubat 2023 günü. Ah ne desem boş, eksik, yarım, acı, keder, ağ dolu. “Üşüdüğünden utanır mı insan?” diyor yüreği olanlar. “İnsan kepçe olmak ister mi. keşke kepçe olsaydım da enkazlardan kurtarabilseydim insanlarımı.” diyor yüreği olanlar. “Yemek yemeğe utanıyorum, sıcak evde oturmaya, yatağıma girmeye, banyo yapmaya utanıyorum. Vicdanım kanıyor onları düşündükçe.” diyor vicdanı olanlar.

Giysiliyken, karnı tokken, çatısı başındayken, önünde ekmeği suyu varken ve sıcak bir ortamdayken insan olanlar vicdanı olanlar tok olmaktan, üşümekten, huzurdan mutluluktan utanır oldular. Çünkü ülkemizin yarısında bağırان bir yas var! Öyle bir yas ki, kuzular anasız babasız, ana babalar yavrusuz, hepsi birden göçük altında yitik, dışarıda olanlar çılgık çılgığa çaresiz. Çıplak, yalınayak, aç, susuz, umarsız, devletsiz, hükümeteşiz, desteksiz, sahipsiz, yılgın, korkulu, kederli, uçurumda, ateşler içinde, ölümün ucunda, anlamsız bir yaşamak içinde boğulmakta geride kalanlar.

Ahhh! Çocuklar kayıp! Ölenler değıl, enkazda yitenler değıl, sağı ya da yaralı çıkarılan yavrular kayıp! Tarikat ve cemaat evlerine taşınan aydınlık yavrularımız kayıp! Lağım vicdanlılar eliyle kaybediliyor çocuklarımız gençlerimiz. Bu karanlık puslu havayı fırsat bilen hırsızlar eliyle kayıp her şeyimiz. Enkaz altından bağıra bağıra yardım isteyenlere saatler günler boyu yanıt vermeyenler, yardım etmeyenler, iletişim hatlarını sosyal medya iletişimlerini kapatanlar, onları bile bile ölüme sürenler, kepçeleri binlerce liraya kiraya verenler, insanlar yaralı yürekleri ve titreyen bedenleriyle soğıkta kar ve yağmur altında umarsızca titrerken çadır vermeyip o çadırları milyonlarca liraya satanlar, bağış gıdaları giysileri satanlar, ahhhh yaşam umudumuzu, sevincimizi, geleceğimizi, güvenimizi satanlar!

Hükümetmiş, Büyüklermiş, Afad'mış, Kızılay'mış, askermiş, çadırmış, konteynirmiş, ekmekmiş, suymuş, sıcak çorbaymış, şefkat dolu sineymiş, uzanan elleri sabırla güvenle tutan ellermiş, buz ayaklara çorapmış, yüzü acıdan kaskatı babaların taşlaşmış anaların çılgılığını ağızında yüreğinde sakinleştirenmiş, güvenle cümle kuranmış, yarına umut döklenmiş... neredeymiş,

neredeymiş de gören olmamış, neden kör olmuş da görememiş enkazlarda sadece hayatını değıl geleceğini de bırakanlar, gözyaşlarına boğıulanlar, acısında kaybolanlar, koca bir ülkenin vicdanı olanlar neden görememişler koca koskoca hükümeti, devleti, kurumlarını?

Ha görmüşler elbet üç gün sonrası. “Hav hav olup tav tav olduktan sonra” der ya atalarımız. Mercedeslermiş, takım elbiselermiş, helikopterlermiş, yardım malzemelerini çalanlarmiş, satanlarmiş, gülerек oynayarak fotoğraflardan dökülerek hizmet verme taklidi yapanlarmiş, çokça dökülürken kavruan ağızımıza, yakarken belleğimizin en merhametli duyarlı duvarını neredeymiş devletin / hükümetin analığı babalığı. Deprem bölgesindeymiş bütün şatafatıyla ve deprem bölgesindeymiş layd'leriyle şefkatli dindarlar.

Ölü sayısı elli binleri aşarken, enkazların altı hâlâ beden doluyken, bu ağır sızılı tablo halkın çaresizliğiyle, büyük yalnızlığıyla, sahipsizliğiyle, umutsuzluğuyla çerçeveselenirken iktidar hırsıyla şahlanan ağızlardan dökülenler utanmadan “hellallik” diyorsa ve her sıkışıklıkta “iban” vererek yardım dilenen aymaz utanmaz bir yönetimin buyruğı altındaysak, ah insanlık göm kendini bu utanç kuyusuna!

“KİMSE YOK!” evet duvardaki bu iki kelime anlatıyor her şeyi. Hem enkazlarda artık yaşayan kimse yok, hem kurtarılan kimse yok, hem sahiplenecek kimse yok, hem de yaraları saracak kimse yok! Bu derin kimsesizliğin toprakları Hatay, Adıyaman, Maraş, Antep, Urfa, Malatya, Kilis, Gürün ve çepeçevre depremin ateşten çemberine giren onlarca il, ilçe, belde, mahalle, mezra, köy... Ah ki, daha bilinmeyen neler, ne hikâyeler, ne kederler...

Uykumla barışamıyorum, ekmeğın suyun yemeğın tadını bulamıyorum, yıkanırken sıcak suyun teması bedenimde ısırganın yalamasından beter. Diyorum ki depremin yıkıcı yakıcı gelişlerinden artık eminiz ve bu topraklar artık kederin böğrüyse kime hesap soracağız kimden yardım bekleyeceğiz, kimden hangi yöneticiden ne tür bir hazırlık, önlem, eylem içinde olduklarının hesabını sorup çabasını, yasal hakkımızı öğrenebileceğiz.

Meçhul! Evet bir bilinmezin içinde akıtıyorlar

bizi. Bu lağımı; helallik safsatasıyla, “kader planlarıyla”, ibanlarla, yardım şovlarıyla, partizanlık şebeklikleriyle, ört bas eylemleriyle, boğaz yırtmalarıyla, kayıt düştükleri tehdit kokulu defterleriyle, parmak yumruk sallamalarıyla, küfür ve tehditleriyle yıkamaya, p/aklamaya çabalıyorlar. Dahası “Allahın” üstüne atarak sıyrılmaya, suçlarını örtmeye, kepezeliklerini unutturmaya çabalıyorlar.

Artık bu selin önünde durmak olanaksız. Bu acıyı sindirmek olanaksız. Bu kederin yıkımın çaresizliğinin yasını üstünü örtmek olanaksız. Artık bu koşullarda, bu anlayışla, bu duyarsızlıkla, bu adam sendecilikle, adaleti vicdansızlıklarıyla çürütenlerle, onurunu şerefini, hakkımızı hukukumuzu paraya dönüştürenlerle birlikte yaşamak olanaksız.

Artık o güzel hayatlar, o uzun kederli günlerin içinde daha çok çırpınacak biliyorum. Gözyaşlarımız artık ekmeğimiz onu da biliyorum. Yüreklerrinizdeki sevinci, sevdiklerinizi, aşklarınızı, kuzularınızı, yârinizin şefkat kokan sinisini, gecelerinizin kutlu sıcaklığını kaybettiniz biliyorum. Anılarınızı, gülücüklerinizi, güneşe gülen sabahlarınızı, toprağınızın özel ve güzel çehresini, ağız tadınızı, bereketinizi, kahkahanızı, güllerinizin kokusunu, eşğinizden geçen aşk kokulu sesleri, cilveleri, sevinçleri kaybettiniz biliyorum. Ah biliyorum hiçbir güç geri veremeyecek o kutlu günlerin sevincini. Ahhh yazık ki biliyorum!

Sadece diyorum ki ne olur direnin acılara, direnebildiğinizce direnin kedere. Kaptırmayın kendinizi bu kaygan acıya. Güvenin uzatılan ellere ve bilin ki kardeşlerim birleşerek el ele vererek çıkacağız bu kör kuyudan. Yukarıda gök, altımızda çimenli çiçekli bir toprak ve bedenimizde yüreğimiz oldukça, akıl ve bellek bu acıları damıtıp yeniden sevinç dökebilecek güçtedir. Biliyorum ki önümüzdeki hayat elinizden tutacak yine o yiten güzellikler yeniden tohumlanıp fidelenecek. İnanıyorum ki umudumuzun enkazda kalmamış olması da bir şans ve güzel günlerin muştusudur. Yüreğiniz yüreğimdedir!

17 Mart 2023 / İzmir

* *Bilsen BAŞARAN / “SİM” / ‘Ömrü Silkeleyen Tan’adlı şiirden alıntı / Sf: 21)*

ÂBA MÜSLİM ÇELİK

DOSTLUK AĞACI

Eski bir Antakya evinin avlusu
ilimonum, portakal, greyfurt
mandalina, ağaç kavunu
aşılamişlar turunca
Dalları çiçekli, meyva
iç içe baharın türlüğü
gün ışığından öğütlü
Şööle bir baktım da
Bir anadan altı kardeşle
dünyalar güzeli,
Al, sar beni
uyuyayım kollarında
Sabaha karşı ayaz çıkar
sıcaklamadı daha
üşürsün be usta!
Nasıl konuk edeyim seni

Gönlümü taze bir gül gibi
iliştiriyorum şuraya
en körpe yaprağına
şimdilik idare et diye
Bu ara ay fırfırlı
O da görüyor olayı
el ediyor, bak
gündüzden, uzak

DAPHNE'DE ŞİİR OLMAK

AYDAN YALÇIN

*Su da susadı
Ateşten testilerde
Kekik nane kırmızıbiber
Hasır kilim nakış oya
Sevda dediğiniz bu mu?
Gözlerimi bağlasalar bilirim
Antakya'da olduğumu...*

Ne kadar da şanslıdır bazı kentler. Bağrından çıkardığı şiir çocuklarıyla bir yıldız olup akıp gider yerleşir gökyüzüne. Yüzleri insana ve sevgiye dönüktür, yüzleri ışığa, dostluğa ve barışa... Onlar ki o çok sevdikleri kentlerinin omzuna asla silinmeyecek olan el izlerini bırakmışlardır. Yüreklerini, seslerini, inançlarını, umutlarını, düşlerini bırakmışlardır. Daphne, gülümser, usulca siler gözyaşlarını. Bir çift güvercin havalandır Antakya'dan...

Daphne'nin bir ruhu vardır. Bu ruh, etnik kökeni ne olursa olsun sevgi dolu insanlarıyla, barış içinde, muhteşem bir coğrafyada, demokrat bir şekilde, dayanışma içinde yaşamak sevdasıdır. Edebiyata, sanata, çok dilli ve çok dinli bir kent olan Antakya'ya âşık bir çift barış güvercini, Daphne'nin çocuklarıdır Nebihe ve Mehmet Karasu çifti. İki aydın, iki vefakâr, iki sanatsever insan.

Şanslıdır Antakya. Bağrından nice şair ve yazarları, nice sanatçıları çıkarmıştır, çıkarmaktadır da... Sistemin karanlığında ve yozluğunda hızla tüketilen ve görmezlikten gelinen sanatın Antakya'daki meşalesini yanık tutmayı ilke edinmiştir Karasular. Bu yolda çokça emek verip birçok kitaba imza atmışlardır. Bu kitaplardan birisi de şiirlerini hayranlıkla okuduğum, babamla aynı Köy Enstitüsünden (Haruniye /Düziçi) mezun olan Sosyalist Gerçekçi şiirimizin öncülerinden "Hatay Harmanından Ali Yüce"dir.

Ali Yüce şiirlerinden çokça örneklerin de bulunduğu 2012 tarihinde yayınlanan kitap; Nebihe ve Mehmet Karasu'nun editörlüğünde, başta Adnan

Binyazar, Leyla Şahin, Sabahattin Yalkın, Ahmet Özer, Celal İnal, Müslüm Kabadayı olmak üzere 24 şair ve yazarın düşünce, şiir, anı ve inceleme yazılarından derlenmiş.

Kitapta Ali Yüce'nin bizzat kendisinin kaleme aldığı yaşamöyküsünde oldukça manidar tespitler bulunmakta. Köy Enstitüsü'ne başlamayı 'öte dünyadan kaçıp bu dünyaya ayak basmak' olarak niteleyen usta için yaşadığı hayat hiç de adil hiç de kolay değildir. Çünkü, geriye dönüp baktığında elinde yaşamın yalnızca iskeleti kalmıştır. "Verdiğim bunca çaba ile eşitlikçi bir toplumda kim bilir kaç üniversite bitirilir, kim bilir kaç bilimsel çalışma yapılırdı" diyerek serzenişte bulunur.

Adnan Binyazar, "Ali Yüce, şiirinde damıtılmış bir halk söyleyişiyle insanımızın yaşamsal tavrının ve bilgeliğini öne çıkarıyor" derken; Yüce'nin en etkili, en verimli, toplumu en iyi biçimde yönlendirecek şairlerin başında geldiğine dikkat çekiyor. Leyla Şahin ise daha çok şairin çocuk şiirlerine dikkat çekip zihin ve yürek açan, uygarlığı imleyen şiirlerinin her birinin barışa, dostluğa ve sevgiye bir çağrı niteliğinde olduğunu belirtiyor.

*Ben çiçek olsaydım eğer
Hiç saksı giymezdim ayağıma
Ödünç kanat alırdım
Güvercin teyzemden
Barış uçardım üstünüze*

Araştırmacı-Yazar Bülent Nakib kitapta şairin "Şeytanistan" adlı ilk romanının başına da koyduğu "Kırk Ayaklı Karınca" adlı şiirini incelerken; Yazar Kamil Akdoğan şairin "Yeni Cihat" adlı şiirini çözümlüyor. Emperyalizmin bizim gibi az gelişmiş ülkeler üzerindeki sömürsüne dikkat çekip adeta yaşadığı günlerden bir zaman dürbünüyle bugünlere baktığını, hatta görmekle kalmayıp ileriye gösterdiğini belirtiyor. Kitapta dikkat çeken yazılardan birisi de Musa Artar'ın kaleme aldığı "Şeytanistanlı Hemşerim Ali Yüce'nin Şiir Dünyası" adlı yazısıdır. Ali Yüce'yi var eden maddi ve manevi koşullardan yola çıkarak şairin

hayatında bir gezintiye çıkıyor Aktar. Ali Yüce şiirindeki temel izlekleri çok güzel örneklemelerle sunuyor bizlere. Bu izlekleri; doğduğu topraklar, emek-sermaye ilişkisi, aydınlanma, şiir ve aşk olarak sıralıyor. Yerinde tespitlerle ilerleyen inceleme, Ali Yüce'nin kişiliği ile şiirini harmanlıyor ve 'şairin hayatının şiire dâhil olduğunu' bir kez daha anımsatıyor bizlere.

*Ben ozanım
Özgürlük sürerim ekmeğime
Yurdumu ücretsiz severim
Kirlı bir rahatlık için
Kalemime boynuz takamam
Sonra nasıl bakarım
Şiirlerimin yüzüne*

Ozan, şiiriyle ölümsüzleşir Ali Yüce için. Bunu "Okumayın dinlemem / Ozanından önce ölen şiirleri" dizesiyle çok güzel anlatır. Onun için şiir; "sözcüklerin birbirini / deli gibi sevmesi", şiire girmek için can atmasıdır. Her yeni kitabında yeniden doğduğunu söyleyen Ali Yüce'nin ustalığı ve aforizma niteliğindeki şiirlerinin gücü gün geçtikçe daha çok anlaşılıyor. Güzelim Antakya coğrafyasından çıkarak emekçi halkının sesi olan Ali Yüce şiirleri Daphne'yi adeta taçlandırıyor.

Ne mutlu ki has şiirleri bizlerle buluşturan, sözünü esirgemeyip ezilen- sömürülen insanın sesi olan, çağdaş aydınlık yüzlü şairlerimiz var. Ve yine ne mutlu ki bu güzel insanların eserleriyle bizleri sık sık buluşturan, bilmediklerimizi gösteren, bildiklerimizi anımsatan Nebihe ve Mehmet Karasu gibi vefâkar, aydınlık yüzlü insanlar var. Ne mutlu ki Daphne var, Daphne'de dostluk var, Daphne'de aşk var, Daphne'de şiir var...

*Öpe öpe uyandırdım
Şiir yaptım sözcükleri
Ektim biçtim öğüttüm
Barişte sıcak ekmek
Savaşta kalemime
Kurşun yaptım sözcükleri*

Şairim, ustam, öğretmenim Ali Yüce'nin anısı önünde saygıyla eğilirken sevgili ablam ve ağabeyim Nebihe ve Mehmet Karasu'ya insana, şiire, hayata ve Antakya'ya olan aşklarından ve katkılarından dolayı çok teşekkür ederim. Onlarla tanışmanın onuru ve minnetiyle...

CUMALİ KARATAŞ

BELEN YOKUŞU

Belen yokuşundan aşağı inerken
Fısıldayan bir şiirin kollarında
Bir yanda Amanos'ların keskin bakışı
Yüreğinin pırıltısını taşır ovaya.
Diğer yanda körfezin deli dolu hırçınlığı
Yüreğini savurur insanın havaya!

Düşerken ovaya,
Altın saçlı güneşin turuncu ışıklarını
Anlarım anlamasına da
Seni her gördüğünde bu denizin
Böyle acemice sevdalanışına
Bir anlam veremem.

Ay artığı yüzünde çoğalan
Bir pırıltı düştüğünde hüznle koya
Ben hemen anlarım artık kimse bilmese de
Faili meçhûl bir aşkın böyle
Kumsalda boylu boyuna
Kim vurduya gittiğini.

Gözlerinin renginden anlarım bir de.
Kıylara savrulurken öfkeli deniz;
Hırsından kayaları amansız döven.
Bu hırçın dalgaların mavi mavi figanını.

DEĞİŞİM VE DÖNÜŞÜM EKSENİNDE HATAY EFSANELERİ

NAZLI BAL HATUNOĞLU

(Özet)

Milletleri oluşturan ve birleştiren temel unsur, sahip olunan kültürel değerlerdir. Bu değerler, yüzlerce yıldan süzülerek günümüze ulaşmıştır. Teknolojik, toplumsal, ekonomik vs. her türlü değişime rağmen kültürel değerlerin varlığını sürdürmeye ve insanları etkilemeye devam etmesi onların insan bilincinde köklü bir yere sahip olduğunun göstergesidir. Bu anlamda kolektif hafızanın yarattığı ve yaşattığı sözlü ürünlerin, bir yerin veya toplumun tarihini, yapısını anlamakta ana kaynaklar olduğu söylenebilir. Sözlü yaratımın kadim taşıyıcılarından biri de efsanelerdir.

Bir yer, kişi veya olay hakkında anlatılan, genellikle kısa ancak özlü bir içeriğe sahip efsanelerin en önemli özelliği inandırıcı olmasıdır. Bu özelliğiyle insanları etkilemeye devam eden efsanelerin “değişim ve dönüşüm” ekseninde geçirdiği süreç toplumun geçmişi, hayata ve olaylara bakışı hakkında bilgiler vermektedir.

Bu bildiride Hatay’ın kültürel varlıklarından biri olan efsaneler üzerinden değişim ve dönüşüme bağlı süreçler değerlendirilecek ve değişimin boyutları bazı efsane örnekleri ve haklarında kısa bilgilerle ortaya konmaya çalışılacaktır.

HATAY LEGENDS ON THE AXIS OF CHANGE AND TRANSFORMATION

Abstract

The basic element that creates and unites nations is cultural values. These values have reached the present day by filtering over hundreds of years. Technological, social, economic etc. The fact that cultural values continue to exist and influence people despite all kinds of changes is an indication that they have a deep rooted place in human consciousness. In this sense, it can be said that the oral products created and maintained by the collective memory are the main sources for understanding the history and structure of a place

or society. Legends are one of the ancient bearers of oral creation.

The most important feature of the legends, which are told about a place, person or event and usually have a short but concise content, is that they are believable. The process of the legends, which continue to affect people with this feature, on the axis of “change and transformation” gives information about the past of the society, its view on life and events.

In this paper, the processes related to change and transformation will be evaluated through the legends, one of the cultural assets of Hatay, and the dimensions of the change will be tried to be revealed from various perspectives.

Giriş

Efsaneler; inandırıcı, özlü ve bir kişiye, yere, olaya dair anlatılar olarak geçmişten günümüze varlığını korumuştur. Tabiat unsurlarının, ermiş, evliya, Hızır gibi kutsal şahısların, çeşitli mekânların vs. yer aldığı bu metinlerde anlatılan kişi ve yerler halkın gözünde özel bir itibar kazanmaktadır. Bu itibar sayesinde çeşitli alanlar korunmakta, bölgenin turistik değeri artarak bölgeye ekonomik destek de sağlanmaktadır.

Masallar gibi efsanelerin de eğitici ve yol gösterici işlevi vardır. “Kutsala saygı” teminde birleşen bu anlatılar toplumsal birlikteliği ifade eden öğelerden biridir. Hatay’da etnik grup çeşitliliği fazladır. Efsanelerin ve menkıbelerin kutsallaştırdığı alanlarda her gruptan insanı bir arada görebilmek mümkündür.

Çalışmamızda Hatay efsanelerinin değişim ve dönüşüm örnekleri verilecektir. Genel anlamda değişim ve dönüşüm dendiğinde akla gelen ilk örnekler genel olarak kutsal mekânlardaki isimlerin farklılaşması ve “taşa, bitkilere veya hayvanlara” dönüşme şeklindedir. Ancak Hatay efsanelerinde bunların dışında farklı nesnelere dönüşmelerin

de olduğu tespit edilmiş, bu örnekler bildiride açıklanmıştır.

1. Değişim ve Dönüşüme Bağlı Efsaneler

Bir zaman dilimi içindeki değişikliklerin tamamı “değişim”i; olduğundan başka bir biçime girme, yeni bir durum alma ise “dönüşüm” ü ifade etmektedir (Türkçe Sözlük, 1988: 346, 405). Değişmek ve dönüşmek birbirine yakın kavramlar gibi görünse de aralarında farklılıklar bulunmaktadır. Öncelikle her dönüşümün temelinde bir değişim yatmaktadır. Yani değişim olmazsa dönüşüm gerçekleşmez ancak değişimde bazı değerler yeni anlamlar yüklenirken öz korunur. Dönüşümde ise varlığın/kavramın tamamen yeni bir form alması, yani kontrolsüz değişimlerle özünü kaybetmesi söz konusudur. Sürekli yenilenen, teknolojik, ekonomik, dinî, siyasî ve sosyal fenomenlerle iç içe olan toplumlarda değişim ve dönüşümün olması kaçınılmazdır. Bu farklılıklar sözlü ve yazılı eserlere önemli oranda yansımaktadır.

A. Değişim Boyutuyla Hatay Efsaneleri

Hatay, yüzyıllar boyunca çeşitli uygarlıklara ve onların inançlarına ev sahipliği yapmış bir yerdir. Tarihi milattan önce yüz bin yıla kadar uzanan bu topraklarda Hitit, Mısır, Urartu, Asur, Pers, Roma, Bizans ve İslam devletlerinin (Emevi, Abbasi, Memlük, Selçuklu, Osmanlı) izleri bulunmaktadır. Hatay’ın farklı devletlerin yönetimi altına girmesi, şehirde çeşitli inançların oluşmasını ve -kimi zaman baskılar, şiddet dolu girişimler olsa da- yaşamasını sağlamıştır. İnançlardaki farklılaşmalar da anlatılardaki kişilerin ve onlara tahsis edilen kutsal yerlerin adlarında değişimlere neden olmuştur.

Efsane formatında bakıldığında yüzyıllar öncesinde Hristiyan bir azize ait olan bir makam adının dinî değişimle birlikte Müslüman bir evliyaya evrilmesi değişimin bir örneği olarak algılanabilir. Çünkü burada makam, türbe veya ziyaretin her ne şekilde adlandırılırsa adlandırılсын o yerin mistik/majik gücünü koruduğu yani özündeki değeri kaybetmediği görülür. Bu noktada dikkati en çok çeken örnek Habib-i Neccar’dır. Hristiyan kaynaklarda Antakya’da Allah’a ve Hz. İsa’nın elçilerine ilk inanan müminlerden biri olarak geçen Habib-i Neccar hakkında kesin bilgiler olmamakla birlikte

kendisinin hem Hristiyan hem de Müslümanlar tarafından sahiplenildiği görülmektedir. Antakya’ya Hristiyanlığı yaymak için gelen Yuhanna, Pavlus ve Şem’un Safa adlı elçilerin burada şehit edildiği tahmin edilmektedir. Veheb b. Münebbih’in rivayetine dayanarak birçok müfessir buraya gönderilen ilk iki elçinin Yuhanna ve Pavlos olduğu konusunda birleşmektedir (Yılmaz, 2013: 69). Bugün Habib-i Neccar Camii’nin 4 metre kadar altında Habib-i Neccar ve Şem’un Safa’nın, girişte ise Yuhanna ve Pavlos’un sonraki adlarıyla Yahya ve Yunus’un mezarları yer almaktadır.

Antakya’ya gelen havarilerin isimleri ve yaşanan olaylar hakkındaki bilgiler farklılık gösterse de kesin olan havarilerin Antakya’ya gelmiş olması ve Habib-i Neccar’ın kendi halkıyla yaptığı mücadelesinin efsaneleşmiş şekilde sözlü olarak yüzyıllardan günümüze kadar ulaşmasıdır. Elçi adlarının Müslüman isimler olan Yahya ve Yunus ile değiştirilmesi, Habib-i Neccar’ın genel kabul olarak erken Hristiyanlık Dönemi’nde yaşadığı düşünülse de Müslümanlar tarafından sahiplenilmiş olması, caminin ve Habib-i Neccar Dağı’ndaki ziyaret yerinin tüm etnik/dinî gruplar tarafından ziyaret edilmesi; “değişim”in birleştirici gücüne işaret etmektedir. Söz konusu Hatay olunca Habib-i Neccar gibi örnekleri çoğaltmak mümkündür. Sadece Hatay’daki grupların değil Türkiye’nin ve dünyanın çeşitli yerlerinden de insanların ilgisine ve saygısına mazhar olan yerlerden biri de Şeyh Yusuf el Hekim Türbesi’dir.

15. yüzyılda Lazkiye’den (Suriye) Harbiye’ye (Defne) göç ettiği tahmin edilen (Karasu, 2010: 100) Şeyh Yusuf el Hekim’in mezarının bulunduğu yerin eski devirlerde Eskülap mabedi olarak kullanıldığı düşünülmektedir. Eski Yunan ve Roma’da tıp tanrısı Asklepios adına yapılan, farklı sağaltım teknikleri kullanılan bu tapınaklarda yüksek bir majik kuvvet alanı oluşmuştur. Bu kuvvetin yüzyıllar sonra bile devam ettiği görülmektedir. Yusuf el Hekim Türbesi’nin özelliği ise Asklepios kültürünün karakteristik özelliği olan mabet uykusunun ve rüyada tedavinin izlerini yaşatmasıdır. Burası Arap Alevi toplum tarafından özellikle benimsenmiş olmakla birlikte Türk, Arap, Ermeni, Sünni, Ortodoks, Katolik ve Gregoryen gibi çeşitli gruplar tarafından medikal sebeplerle ya da saygı sunulması için ziyaret edilmektedir. (Can vd., 2011: 31). Türbenin tapınaktan ziyarete dönüşmesi

bağlamında yüzyıllar içinde değişiklik olsa da şifa dağıtma işlevinin değişmediği görülmektedir.

Şifa dağıtan hekimlere bir diğer örnek de Samandağ'ın Mızraklı Mahallesi'nde bulunan Kizmen ve Dimyanus'tur. Yemen kökenli Hristiyanlar olan bu kişilerin anneleriyle birlikte MS 1. yy. da Samandağ'a geldikleri ve burada hiçbir ücret almaksızın sadece Allah ve İsa Mesih adına insanları iyileştirdikleri anlatılmaktadır (Kahloğulları, 2012: 162). Günümüzde Kizmen ve Dimyanus Türbesi, her inançtan insanın dertlerine deva bulmak veya saygı sunmak için bir araya geldiği kardeşlik, hoşgörü ve barış simgesi olarak işlevini sürdürmeye devam etmektedir. Bu mekân, isim değişikliği olmadığı halde farklı inançların bulunduğu ortak yer olması bakımından ayrı bir önem taşımaktadır.

Defne'de bulunan Yunus Peygamber Makamı'ndaki mezar yeri tadilat nedeniyle yakın tarihte açılmış, mezarın haç biçiminde olduğu görülmüştür. Yine Defne'deki Hıdır Makamı'nın Roma Devri'ndeki Diana Mabedi olduğu tahmin edilmektedir (Karasu, 2010: 99, 110). Bu yerlerin kutsal kişiler adına makamlara dönüştürülmüş olması, buradaki dinî etkinin devam ettiğini yani değişmediğini göstermektedir.

B. Dönüşüm Boyutuyla Hatay Efsaneleri

Dönüşüm; bir yer, varlık, olay veya kavramda bütünsel değişikliği ifade ettiğinden burada tam bir farklılaşma, eski formatını kaybederek yenisi ile değiştirme söz konusudur. Halk tasavvurunda ilkel zamanlarda tabiat unsurlarının ilahi varlıklar olarak düşünülmesi, ilerleyen zamanlarda bu unsurların oluşumlarının farklı nedenlerle açıklanmasına zemin hazırlamıştır. Bu bağlamda mitik öykülerin destan ve efsanelere dönüşmesi gibi taşlar, ağaçlar, hayvanların da çoğu zaman bir çeşit dönüşümün ardılı olduğuna inanılmıştır. Bugün birçok tepeye, dağa, kayalıklara insanlarla bağlantılı isimler verilmiş olmasının; bazı hayvanlara, ağaçlara hatta çalılara zarar vermekten kaçınılmasının temelinde aynı inançlar etkili olmaya devam etmektedir.

a. Taşa Dönüşme

Anadolu'nun birçok yerinde, insan ve hayvan şekillerine benzeyen kayalar/taşlar bulunmaktadır.

Bu taşların aile büyüklerine saygısızlıktan, bir adağı yerine getirmemek/ sözünde durmamaktan ya da bir sebeple bulunduğu yerden kaçan kişilerin duası neticesinde oluştuğuna inanılmaktadır. Hatay Reyhanlı'daki "Kara Taş/Şeyha Meryem Taşı", Dört Yol'daki "Kara Taş", Payas'taki "Karayılan", Yayladağı'ndaki "Gâvur Kızı Alayı" ve Altınözü'ndeki "Yedi Asker" efsanelerinde yer alan taşların zulümden kaçma veya dua neticesinde oluştuğu görülmektedir. Defne'de anlatılan "Gelin Kayası" efsanesi aile büyüklerine saygısızlık sonucunda taşa dönüşmeyi konu almıştır. Bununla birlikte Dört Yol'daki "Kara Taş" efsanesinin bir varyantında ise gençlerin taşa dönüşmesi masum insanların ölümüne sebep olmalarından kaynaklanmıştır.

Zulümden Kaçma veya Dua Neticesinde Taşa Dönüşme

Taş kesilme efsanelerinde insan, hayvan, bitki veya nesnelerin taşa dönüşmesi söz konusudur. Bu varlıkların taşa dönüşmesinde bazı nedenler görülmektedir. Bunların arasında sıkça rastlanan nedenlerden biri başkasının zulmünden kaçmaya çalışan kişilerin dualarının gerçekleşmesidir. Hatay'ın Reyhanlı ve Dört Yol ilçelerinde anlatılan "Kara Taş" efsaneleri bu nedenlere bağlı olarak ortaya çıkmıştır. Payas'ta anlatılan "Karayılan" efsanesinde ise anne ve dedesinin ölümünden kendini sorumlu tutan bir gencin duasının kabul olduğu görülmektedir.

Aile Büyüklerine Saygısızlık Sonucu Taşa Dönüşme

Taşa dönüşme hadisesi, genellikle bir ceza ile bağlantılı olarak karşımıza çıkmaktadır. Dinî unsurlara, nimete yapılan saygısızlıklar gibi aile büyüklerine de saygısızlık yapmak bazen bir beddua ile taşa dönüşmeye neden olabilmektedir. Anadolu'nun birçok yerinde olduğu gibi Hatay'da da "Gelin Kayası" adıyla bilinen yer, taş kesilme ile ilgili bir efsaneden almıştır adını.

Gelin Kayası (Defne)

Hatay'ın Defne ilçesine bağlı Dursunlu Mahallesi'nde "Gelin Kayası" denen kayalık bir yer bulunmaktadır. Bu kayalarla ilgili şöyle bir efsane anlatılmaktadır.

Eskiden Dursunlu köyünde Haydar adında kera-
met ehli bir şeyh yaşar. Şeyh Haydar, bir gün bir
sebeple uzak bir yere gider. Gitmeden önce de ço-
cuklarına ve karısına kendisi dönmeden ciddi ka-
rarlar almamalarını tembihler. Aradan zaman ge-
çer ve Şeyh Haydar köyüne döner. Ancak köyüne
döndüğü vakitte kızının gelin gitmekte olduğunu
öğrenir. Bu duruma çok üzülen ve öfkelenen Şeyh,
Allah'a hem kızının hem de bütün gelin alayının
taşa dönmesi için dua eder. Şeyh Haydar'ın duası
kabul olur. O anda kızıyla birlikte tüm gelin alayı
taş kesilir. (K2)

Masum İnsanların Ölümüne Sebep Olma Neticesinde Taşa Dönüşme

Taşa dönüşme efsanelerinde sebepler genellikle
dinî unsurlara veya aile büyüklerine saygısızlık,
sözünde durmama, adağı yerine getirmeme ile
ilgilidir. Ancak Dört Yol'da anlatılan "Kara Taş"
efsanesinin bir varyantı, taşa dönüşmeyle ilgili
bilinen tüm sebeplerden farklıdır. Bu efsanede bir-
birini seven gençlerin kavuşması sırasında masum
insanların öldürüldüğü görülmektedir. İçten içe
taşa dönüşmesi dilenen kişiler, masum insanları
öldüren askerler olsa da onca insanın ölümüne ne-
den olan bu iki genç, kara taşlara dönüştürülerek
insanlara ibretlik hale getirilmişlerdir.

Kara Taş

Dört Yol'a bağlı Kuzucular Kasabası'nın Şen
Mahmutlu Mahallesi'nde Deliçay ile anayol ke-
narında birbirine sarılmış gibi duran iki kara taş
bulunmaktadır. Bu kara taşlar hakkında zamanla
bazı efsaneler oluşmuştur. Halk arasında yaygın
efsane, kasaba kurulmadan önce orada yaşayan iki
kardeşin bir erkek bir kız çocuklarının olmasıyla
başlar. Çocuklar büyüyünce birbiriyle nişanlan-
dırılırlar ama oğlanın babası ölünce oğlan fakir
kalır. Kızın babası da fakir birine kızını vermek
istemez. Bunun üstüne oğlan Mısır'a gidip valiye
derdini anlatır. Vali, askerlerine köyü basmalarını
ve kızı almalarını söyler. Askerler bir cuma günü
ahali camideyken köye baskın yapıp karşı koyan-
ları öldürür. Bu kadar masum insanın ölümünden
sonra birbirine sarılan oğlanla kız kara taşlara
dönüşürler. (K1)

b. Bitkilere Dönüşme

Bazı ağaç veya çalılıkların olduğu yerlerde kutsal
kişilerin mezarları yer almaktadır. Bu durumun
açığa çıkmasından kimi zaman da bazı kişilerin
ağaç veya çalılara dönüştüğüne (ya da ruhlarının
böyle yerlerde dolaştığına) inanıldığından o
yerler çevrilerek bir inanç/pratik merkezi haline
getirilmektedir.

Ağaçlara Dönüşme

Ağaca dönüşme efsanelerinin en güzel ve eskilerinden biri şüphesiz Daphne efsanesidir. Aslında defne miti, defne ağacının kökenini açıkladığından etiyolojik (kökene bağlı) bir efsanedir. Bu bölümde defne ağacının oluşumu dönüşümle ilgili olarak farklı bir olaya dayandırılmıştır. Altınözü'ne bağlı Akdarı Mahallesi'nde bulunan Mikdat el Yemin Makamı'ndaki büyük ağaçların, Mikdat Esved el Kindi'nin askerlerinin atlarını bağlamak için yere çaktıkları kazıkların yeşermesiyle oluştuğu anlatılmaktadır. Altınözü'ne bağlı Hacipaşa Mahallesi'nde yer alan Şeyh Salih Türbesi'ndeki ağaçların da Şeyh Salih'in müritleri olduğuna inanılmaktadır.

Defne Ağacı

Antakya'nın sembolü olan defne ağacının mitolojik anlatmasının yanında farklı anlatımları da mevcuttur. Aşağıdaki efsanede bir ceylanın defne ağacına dönüşmesi söz konusudur. Bunun nedeninin bir tür erkek ceylan tarafından üretilen misk kokusu ile güzel kokulu defne ağacının toplumun zihninde bir araya getirilmesi olduğu söylenebilir.

Zamanında avcı bir genç, yay ve okunu alıp ava gider. Gencin önüne bir ceylan çıkar. Ceylanı vurmaya gelince ceylan kaçır. Avcı genç, ceylanı takip eder ancak okunu çekip ceylanı vuracağı anda ceylan bir defne ağacına dönüşür. Avcı genç de devamlı oraya gelip ceylanı beklemeye devam eder ancak ağaca dönüşen ceylan bir daha görünmez. (K3)

Çalılara Dönüşme

Reyhanlı'da anlatılan "Çalı Ziyareti" efsanelerindeki çalılar, bir genç kızın haksız yere öldürülmesinden sonra onun günahsızlığını ifade eden sembollere dönüşmüştür. Bu efsanelerde genç kızın iftira sonucunda abisi tarafından öldürülmesi ancak diktiği kuru değneğin yeşermesiyle masum olduğunun anlaşılması veya korktuğu için ettiği dua neticesinde yola dönüşmesi, yoldaki çalıların da onun izi olduğu için kutsal kabul edilmesi söz konusudur.

c. Hayvanlara Dönüşme

Hayvanlarla ilgili dönüşüm efsaneleri, bir zamanlar insan olan bazı çaresiz ve savunmasız kişilerin ettikleri dua neticesinde hayvanlara dönüşmesini konu edinmektedir.

Kuşa Dönüşme

Hatay'ın Payas ilçesinde göğce oğlak adı verilen bir kuşla ilgili efsaneler anlatılmaktadır. İki küçük çocuğun üvey anne korkusuyla kuşa dönüşme istekleri kabul olmuş ve bu kuşun öyküsü günümüze kadar gelmiştir.

Göğce Oğlak

Hatay'ın Payas ilçesine bağlı yaylalarda ormanlık alanlar bulunmaktadır. Buralardan kimi zaman çok farklı kuş sesleri yükselmektedir. Göğce oğlak adı verilen kuş da efsanelere konu olan güzel kuşlardan biridir.

Zamanında bir adamın karısı ölür, adam başka bir kadınla evlenir. Eve gelen bu kadın, adamın çocuklarını istemediği için "Ya onlar ya ben" diyerek adamı çocuklarını ortadan kaldırmaya zorlar. Evde bir oğlak vardır. Bir gün adam, çocukları da yanına alarak oğlağı otlatmaya uzak bir yere götürür ve çocukları orada bırakıp geri döner. Tek başlarına kalan çocuklar oğlağı kaybedince üvey annelerinden görecekları zulmü düşünüp büyük bir korkuya kapılırlar ve "Allah'ım bizi ya taş eyle ya kuş" diye dua ederler. Bir kız bir erkek olan bu çocuklar o anda kuşa dönüşürler. Erkek çocuğun adı Yusuf'tur. Yusuf ile kardeşi arasındaki konuşma şu şekildedir:

-Yusufçuk!

-Oooooooooo!

-Göğce oğlağı buldun mu?

-Yoook!

Kardeşlerin bu seslenmeleri ve arayışları hala devam etmekte ve arada bir gece vakitleri yayladaki kişiler tarafından duyulmaktadır. Bu sesleri duyan kişiler, çok etkilendiklerini ve o an hiçbir şey düşünmediklerini ifade etmektedir (K4)

d. Farklı Nesnelere Dönüşme

Değişim ve dönüşüm başlığı altında değerlendirilen efsaneler genellikle taş, bitki ve hayvanlar ekseninde ele alınmaktadır. Ancak bazı efsanelerde bunlardan farklı dönüşümler de göze

çarpmaktadır. “Ahmet Kuşeyri” ile ilgili bazı efsanelerde Kuşeyri’nin kazana doldurduğu taşların ete, tuzlarına yemeğe dönüştüğü anlatılmaktadır. “Asar Dede” efsanesinde Kıbrıs Savaşı sırasında Asar Dede’nin bulunduğu yerden atıldığı görünen taşların düşman mevzilerine savaş topu olarak düştüğünden bahsedilmektedir. Defne’de anlatılan “Şeyh Dahir” adlı efsanede Şeyh Dahir’in düşmanlara doğru salladığı gürgen dallarından kurşunlar yağdığı dolayısıyla yaprakların mermilere dönüştüğü söylenmektedir. Defne’nin bir mahallesi olan “Döver” adı ile ilgili efsanede Şeyh Dahir’in asası ulu bir çınar ağacına dönüşmüştür. Hassa’da anlatılan “Ceylan Sütü Taşı” efsanesinde bir kâsedeki ceylan sütü, üstünde yazılar bulunan şifalı bir taşla dönüşmüştür. Payas’taki “Karayılan” efsanesinde ise bir yılanın yeni doğmuş bir bebeğe dönüştüğü anlatılmaktadır.

Tüm bu örnekler, efsanelerdeki değişim ve dönüşümün taş, bitki ve hayvanlarla sınırlı olmadığını göstermektedir. Bununla birlikte halkın değer verdiği, manevi gücü yüksek şahısları farklı kerametlerle donattığını da söylemek mümkündür.

Sonuç

Bir toplumun kültürünün ve manevi değerlerinin bulunduğu temel yerlerden biri sözlü anlatılarıdır. Bunların arasından efsanelerin inanılabilirliğini sürdürmesi, ait olduğu yeri koruma altına alması, bölge tanıtımına katkıda bulunarak turizmi ve ekonomiyi desteklemesi gibi özelliklerle diğer sözlü anlatılardan ayrıldığı söylenebilir. Ayrıca mitik dönem kalıntılarını barındırması, tarihî olayları/kişileri hafızalara iz bırakacak şekilde taşıması, doğal oluşumlara (dağ, tepe, göl vs.) farklı bakış açısıyla yeni yorumlar kazandırması gibi birçok özellik efsaneleri değerli kılmaktadır.

Hatay gibi köklü bir tarihe ve çeşitli etnik gruplara ev sahipliği yapan kadim topraklarda efsaneler oldukça fazladır. Buralardan geçen veya bu topraklarda yaşayan evliyalar, padişahlar, kutsal şahıslar; halkın gönlünde ölümsüzleştirdiği Hızır/Hıdır/Mar Corcuslar, Hatay’ın coğrafi dokusunu oluşturan dağlar, tepeler, su kaynakları, ağaçlar ve akla gelebilecek çeşitli yapı ve unsurlar kendi efsaneleriyle yürümüşdür tarih yolculuğunda. Bunların arasında kimi varlıkların değişimi ve dönüşümleri de efsanelere konu olmuştur. Değişim

yaşamın temel unsurlarından biridir. İnsanın hayal gücü ise bu mutlak ögeyi kimi zaman kötülükten korunmak/kendini savunmak kimi zaman şifa dağıtmak kimi zamansa itibarı yüksek şahısların ellerinde keramet alametlerine dönüştürmek suretiyle anlamlandırmıştır.

Hatay, tarih boyunca çeşitli toplum ve dolayısıyla inançların yaşadığı yer olarak birçok değişim geçirmiştir. Ancak tüm farklılıkları yumuşak biçimde harmanlayabilen ve ötekileştirmeleri uç boyutlara taşınmadan engelleyebilen nadir yerlerden biri olmuştur. Şehrin bu özelliğini efsanelerinde de koruduğu görülmektedir.

Sonuç olarak değişim ve dönüşüm insan algısının hayal gücü ile birleşerek yarattığı olgulardır. Bu bağlamda anlatılan efsaneler de değişen veya dönüşen unsurlara ayrı bir özellik kazandırıp bunların korunmasını sağlamaktadır. Yerlerin, kişilerin adları ve biçimleri değişse de toplumun buralara gösterdiği itibarın ve bu yerlerde bir araya gelmesindeki ortaklıkların aynı kaldığı görülmektedir.

Kaynaklar

Yazılı Kaynaklar:

CAN, Rana, Lema Çapar Abacı ve Selim Kadioğlu (2011); Öldükten Sonra da Şifa Dağıtan Bir Tıp Adamı: Şeyh Yusuf el Hekim, Mersin Üniversitesi Tıp Fakültesi Lokman Hekim Tıp Tarihi ve Folklorik Tıp Dergisi, C. 1, S. 1, s. 29-32.

KAHLIOĞULLARI, Kenan (2012); Dünyanın Cennet Köşesi Hatay, Ürün Yayınları, Ankara.

KARASU, Mehmet ve Nebiye Karasu (2010); Antiochea’dan Daphne’ye, Ürün Yayınları, Ankara.

TÜRKÇE SÖZLÜK 1-2 (1988); Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.

YILMAZ, Yasin (2013); İslam Kaynaklarına Göre Ashab-ı Karye ve Habib Neccar, Semih Ofset, Ankara.

Sözlü Kaynaklar

K1: Mehlika Çelenk, 1941, Dörtöyl, Okuma Yazma Yok, Ev Hanımı

K2: Melahat Aslanyürek, 1953, Harbiye, İlkokul Mezunu, Ev Hanımı

K3: Mihail Papas, 1945, Altınözü, Lisans, Papaz (Emekli)

K4: Ömer Kaplan, 1959, Payas, Lise, Emekli

SADECE İNSANLARIMIZI DEĞİL ŞEHİRİMİZİ DE KAYBETTİK

MEHMET KARASU

6 Şubat Pazartesi sabahı, sadece Türkiye'nin değil, insanlık tarihinin yaşadığı en büyük depremlerden birine uyandık. 11 il, sayısız ilçe ve köyde, on binlerce insanımız enkaz altında kalarak yaşamını kaybetti.

Sadece insanlarımızı değil, şehrimizi de kaybettiğimizi anladık. Gün aydınlanınca gördük ki birkaç bin yıllık antik kent, sevgi ve hoşgörü kenti, Antakya yok olmuştu. Ezan, çan, hazan susmuş, tarih enkaz altında kalmıştı. Bundan sonra, bizim oraların ortak adı "afet bölgesi" oldu, adına "deprem bölgesi" dediler. Oysa ki biz "Güzel doğunun kraliçesi" "Asi'nin incisi" derdik. Antakya, üç kutsal kentte adı geçen çok kültürlülüğüyle ünlü gözbebeği bir şehirdi.

5 Şubat gününü sıradan bir pazar günü gibi yaşamıştık. Adettir, pazar günleri mangallar yakılır. Herkes akşam yemeğini yemiş ve hatta bazıları belki benim gibi misafir bile ağırlamıştı. Kardeşim, mangal yakıyoruz, gel, demişti. Ertesi gün yoğun bir programım vardı. 20. Uluslararası Antakya Kültür Sanat ve Edebiyat Günleri'nin yoğun hazırlığı içindeydim. Erken kalkmak gerekiyordu. Hatay Defne'deki evimizdeydim. Resmi açıklamalara göre, 50 bin kişinin sabahına uyanmadığı bir gece oldu. Enkaz altında kalanların bir kez, kurtulanların kerelerce öldüğü bir süreç girmiş oluyorduk.

Geçmişte ve günümüzde Hatay ulusal ve uluslararası alanda büyük edebiyatçılar, sanatçılar yetiştirmiş bereketli bir ilimiz. Dünya şairi Sabahattin Yalkın, "Dünya tarihi Antakya'sız yazılmaz" demişti birçok yazısında. Hataylı ozan Ali Yüce, Antakya'nın baharat kokan çarşılarını, dar sokaklarını şiirlerine taşımıştı. Burhan Günel'in bir yapıtı "Sonsuz Aşkım Hatay" adını taşıyor. Antakyalı olmayıp, Antakya'da bulunanlar da kentle ilgili güzel, övücü yazılar yazdılar. Şair Özlem Sezer de bir Antakya sevdalısı. Bir yazısında Antakya'yı şöyle anlatır:

"Sandığım bir şey mi bu? Antakya'da doğmadım, kan bağımın olduğu tek bir kişi bile yok. Hatta Mehmet Karasu beni ilk kez öykü okumam için davet etmeseydi, Antakya'yı belki hiç görmeyecektim. En azından gözlerimin ta dibine çekerek görmeyecektim. Yine de bu bir sanı değil, ben öyle hissediyorum. Kusurlarını bile özlediğim için, Antakya'ya ayağımı basar basmaz havasını derin içime çektiğim için, giderken burkulduğum için, on gün kaldığımda bile bütün arkadaşlarımı göremediğim için, insanların içten sevgisi için, kendimi rahat, özgür hissettiğim için, keşfetmekle bitmediği için, yazarlığımı beslediği için ve en çok sevmeye doyamadığım için. Antakya, benim memleketim.

Antakya öyle bir memleket ki, onu kiminle yaşarsan karşına bambaşka bir Antakya çıkıyor. Bilmem kaç kere hem de doya yaşadığımı sandığım Affan mahallesine, rehber değiştirip gittiğimde anlattıklarım, Antakyalıları bile şaşırtıyor. Sanki bin bir pencereci bir konak oluyor insan burada; hangi pencereden baksan, karşında başka bir Antakya.

Çok şanslıyım, çünkü olağanüstü cömert arkadaşlarım var burada. Keşfetmelerinin yıllar aldığı bir yer bulduklarında, hemen ses veriyorlar: "Seninle gideceğimiz günü hayal ederek gezdik." Ve memlekete geldiğimde, hayallerimin sınırları genişliyor. Antakya'nın güzelliği, dostlarımın güzelliğiyle çoğalıyor. Size hepsinden tek söz etmek isterdim. Böylece size pek çok başka Antakya da anlatabilirdim. Ama bu, ancak bir kitaba sığar. Ki o kitap yazılırken, yeni dostluklar ve anılar ekleneneği için sözler bitmez. Kimi anlatsam, ötekinin hatırı kalır. O yüzden ben en çok başlangıcımı anımsarım. Antakyalıları birbirine tanıstırarak kadar çok insan tanıdım ki; Antakya'yla Mehmet Karasu'nun davetiyle tanıştığıma göre, hepsini onun sayesinde tanıdım."

IV. Yüzyılda, Roma döneminde yaşamış olan Antakyalı ünlü tarihçi Ammianus Marcellinus, "Dünyada hiçbir kent, ne topraklarının bereketi,

Fotoğraf: İlhan Maraşlı 2023

ne de ticaretteki zenginliği bakımından bu kenti geçemezdi.” sözleriyle tanımlar Antakya’yı. Marcellinus, Libanius ve Malalas dönemin en ünlü Antakyalı üç tarihçidir. Marcellinus “Res Gesta”adlı Latince “Roma İmparatorluğu Tarihi”nin yazarı ve Roma’nın son büyük tarihçisidir

İmparatorların, gezginlerin dilinde “Doğunun Kraliçesi” diye bilinen Antakya, tarihte bütün uygarlıklar için önemli bir yerleşim yeri olmuştur. Asî Irmağı kenarında, Amanos ve Habib-i Neccar Dağları’nın ortasında yer alan kentte, Anadolu’da kurulmuş bütün uygarlıkların izlerine rastlanır. İskender’in komutanlarından Selevkos I. Nicator, Ege Denizi’nden yaklaşık olarak bugünkü Afganistan’a, Kafkaslardan Basra Körfezi’ne kadar muazzam toprakları kapsayan devletini kurarken İÖ 300 yılında Antakya’nın kurucusu oldu. Kurulduktan sonra kısa zamanda büyük gelişme göstererek antik dünyanın en önemli merkezlerinden biri durumuna gelen kente, I Nicator, babasının adını vererek Antiochos dedi.

Nicator Antakya’yı kurmadan kısa bir süre önce deniz kıyısında Selevkia Piera’yı (Çevlik) kurmuş ve orayı başkent yapmıştı. Hristiyanlık Antakya’da

doğmuş ve buradan Edessa’ya (Urfa) sıçramıştır. Sen Piyer Kilisesi dünyanın ilk kilisesidir. 313 yılında I. Konstantin, Hristiyanlığı Roma İmparatorluğunun resmi dini yapınca Antakya, Suriye bölgesi metropolitliğinin merkezi olur.

İ.S. İlk yüzyıllar, Antakya’da refah ve mutluluk yanında büyük felaketler de yaşanmıştır. 115 yılındaki büyük deprem Antakya’yı yerle bir eder. Tunus’un Bardo kentinden sonra dünyanın en büyük ikinci mozaik müzesine sahiptir, Antakya. Tarih boyunca kentte yaşanmış zenginliklerin izlerini taşıyan mozaikler, 1932 yılında başlayan bilimsel kazılar sonucunda ortaya çıkarılmıştır. O yıllarda Fransız idaresi altında bulunan Hatay’daki çalışmalar, dönemin Antikiteker Müfettişi M.Claude Prost tarafından yapılmaktaydı. İS 1.-5. yüzyıllara aait mozaiklerin çoğu Daphne’de bulunmuştur. Daphne o yıllarda Romalı egemenlerin villalarının bulunduğu bir mesire yeri idi. Mozaikler o villaların tabanlarını süslemekteydi. Romalı egemenlerin görkemli villalarının, dünyanın en zengin mozaiklerinin, Peri kızı Daphne ile Diana Mabedi’nin de bulunduğu ve Tanrıların uğramadan edemediği Daphne’den ne yazık ki günümüzde bir şey kalmamıştır.

Büyük İskender'in generallerinden Babil Satrabı Seleucos tarafından kurulduğu söylenen daha sonra Roma İmparatorluğu'nun bir eyaleti olan ve o dönemlerde Roma ve İskenderiye'den sonra dünyanın üçüncü büyük kenti olan Antakya da birçok tarihi değeri kaybetmiştir. Tarihi Roma köprüsü acımasızca yıkılmıştır.

Sonuç olarak, Antakya dillerin ve dinlerin harman olduğu bir kent. Sırasıyla Asur, Pers, Grek, Roma, Selçuklu ve Osmanlı yönetimlerinden geçen Antakya, günümüzde Musevi, Hristiyan, Alevi, Sünni, Bahai... olarak çok renkli, çok dinli yaşamını bir hoşgörü içinde sürdürmektedir.

Antakya'mızın baharat kokan Uzun Çarşı'sı yok artık. Hatay Devleti Meclisi'nin de toplandığı Meclis Kültür Merkezi, Valilik binası yok artık. Tarihte ilk ışıklandırılan cadde, Herod caddesi, yoktu artık. Anadolu'nun ilk camisi, 1400 yıllık Habib-i Neccar camii, iki elin parmakları sayılsınca kalmış Antakya Musevi cemaatinin sembol yeri Sinagog, vakıf yönetim kurulu başkanıyla enkaz altındaydı. Antakya Ortodoks cemaatinin patrikhane mertebesinde kıymeti olan kilise yapısı, asırlık Affan Kahvesi... yok artık. Dünyanın ikinci büyük mozaik müzesi Antakya Arkeoloji Müzesi'nin Dafne Mozaikleri bölümü yıkıldı.

Sosyal medyada gördüğüm bir paylaşım her şeyi açıklıyordu. "Deprem sonrası şehir hayalet gibiydi, yardımlar gelmeye başladı. Daha saatler öncesinde her şeyimiz varken sanki başkalarının çoraplarıyla, üstümüzde başkalarının elbiseleleriyle kalakalmıştık sokaklarda. Araçlar için yakıt bulamıyorduk. Paramız vardı cebimizde ama alacak hiçbir şeyimiz yoktu. Elektriksiz kalmıştık günlerce. Şarj yoktu telefonlarda, yağmur sonsuz yağıyordu. Ilık Akdeniz havasıyla bilinen bölge karakışın ortasında kalmıştı. Artçı depremler durmuyordu yağmur ve dolu da ona eşlik ediyordu. Sanki yer kabuğu üzerinden atmak istiyordu bizi." Acımız büyük... Hatay halkı olarak can evimizden vurulduk. Bugün her zamankinden daha çok birlikteliğe, dayanışmaya ihtiyacımız var... Her zamankinden daha çok da umuda.

Umutlu ve güçlüyüz... Enkaz altında kalmış bu coğrafyamızı küllerinden yeniden yaratacak ve yaşadığımız müddetçe ona sahip çıkacak ruhu ve gücü miras olarak almışız. Bu mirasa sahip çıkacağız.

TAŞ KÖPRÜ

GÜLER KALEM

Beyhude hatırlıyoruz

Bu hiç olmamış şeyleri...

Ahmet Hamdi Tanpınar

"Zaman yaşlı bir köpek gibi bakıyordu kırmızı gözleriyle."

Asi'nin durgun suları eşliğinde taş köprüden geçiyorum. Beni görünce kollarını iki yana açıp kucaklayan asırlık taş köprüyü görmeyeli ne çok zaman geçmiş." O köprünün altından çok sular aktı." diye şırıldıyor kulağıma Asi, duru sesiyle. Anlam veremiyorum. Kim bilir yarım asır önce nauraların ninnisi eşliğinde uçuşan martılar gibi küsüp bir daha dönmeyeceğimi mi sandı? Kollarımı kavuşturup karşıdan bana el sallayan zamana selam veriyorum.

"Buradayım, işte geldim, ben yine eski benim, ya sen?"

Zaman, beni gördüğüne pek memnun olmuyor. Sesleniyorum, hiç ses seda yok, tepkisini bilmece bakışlarla sürdürüyor.

"Eski zaman küfü kokan bu şehirde ne işin var senin?" diyor yarı aralanmış kırmızı gözleri. Ürküyorum. Bunca yıldan sonra beklediğim, asık suratlı zamanın çiğ lakırdısı olmamalı. "Yok, yok vardır bir bildiği, hani ne kadar ele avuca sığmasa da köftehor, kötülüğümü istemez, ne değişti, ne idi onu umutsuz yapan, gelene kapısını kapatan, iki çift söze hasret bıraktırıp kelamı kestiren?"

Şehrin neon ışıklarıyla aydınlatılmış taş köprünün taş işlemeli parmaklıkları kavriyorum. Yalnızım. Kaskatı kesilmiş avuç içlerime taş soğukluğu yayılıyor. Sohbet edecek tek soyut yoldaşımın hışmına da uğradım üstelik.

Herkes uykudayken sırtımı sessizliğe dayıyorum, sokak lambalarını ısıltılı bir asa yapıp ufak adımlarla arşınlamaya başlıyorum kaldırımları. Sanki hiç gezmediğim, görmediğim ve dokusunu

ömrümce hissetmediğim sokaklardan geçiyorum. Her gördüğüm sokak başı, hafızamı zorlayan bir girinti... Aldırış etmeden yürümeye devam ediyorum. Parkeli yolun sonuna ne çabuk gelmişim, kendime şaşıyorum. Oysa bir yere yetişme kaygım yokken nedensiz telaşım, içimi kaplayan anlamsız huzursuzluğum neyin işareti? Kabuğuna çekilen gecenin kovuğuna giriyorum. Karanlığında bana da yer var mıydı, bilmiyorum. Davetsizce sokuluyorum Antakya'nın dar sokaklarına. Başımı göğze uzattığımda dev gibi taş binalar üstüme üstüme geliyor. Tıpkı gündüz uyanıkken gördüğüm düşler gibi... Yalnızlığım gibi... Meydan okuyorlar bana.

Korkularım kısırılmış bir çocuk artık. Kentin tek kişilik sokaklarında unutulmuş ve bir daha çocukluğuna dönemeyecek bir çocuğu gezdiriyorum Antakya'nın taş imzalı avlularında. Sükûtu soluyorum kentin kalbi atarken. Ziyaret yeşili kapılarında beyaz boyalı "bismillahirrahmanirrahim" yazıları kısık sokak lambalarında geceyi aydınlatıyor. Kokladığım huzur köşeye kısırılmış, korkularımı bir bir çekip alıyor saklandıkları yerden.

Yürüdükçe bir sokak diğer sokağa açılıyor, hepsi birbirinden misafirperver davranıyor. Kireçle sıvanmış taş duvarları boydan boya saran gece kokanlar, duvarları aşır sokağı saygı ile selamlayan birbirine dolanmış defne yaprakları karşılıyor beni. Oysa az evvel nasıl bir ürkeklikle sokağın mahremine daldım diye hayıflanıyordum. Taş evlerin ürkütücü heybetinin altında eziliyordum âdeta.

İlerde bir çeşme görüyorum. Beyaz mermerin çevrelediği çeşme hayratı, karanlığın alacasına sığınmış konuğunu bekliyor. Çeşmeyi görünce susadığım aklıma geliyor. Eğilip kana kana içiyorum yılların susamışlığıyla. Ilık bir rüzgâr okşuyor

yanagımı, anne şefkati gibi. İçtiğim su; camide dağıtılan lokmanın veyahut hemen çeşmenin besisine kurulmuş kilisenin ekmekle şarabı tadında, öyle berrak, zenzem suyu kutsallığında.

Tatlı suyun bende bıraktığı serinlikle yüzümü yıkayıp yol almaya yeltenirken çeşmenin karşısında dikilen zamanla göz göze geliyorum. Yanına yaklaşıyorum. Tam ağzımı açacakken eliyle susturuyor beni. Diğer eli havada...

“Değişmeyen bir tek gökyüzü, nasıl da düz, dümdüz, tek bir kırışık bile yok alnında.”

Yüzüne dikkatlice bakıyorum. Buluttan bir yüzü var, az ağlamaklı. Onun bu haline üzülüyorum. “Yeni mi döndün?”

Sesi fısıltıyla çıkıyor. Kuyu boşluğunda, durgun ve siyah bir ses...

“Evet.” Gönülsüzce çıkıyor ağzımdan.

“Sen bir de gündüz gör buraları.”

“Kendime bir hayal kırıklığı inşa ettim, sabah olmadan.”

“Nasıl yani?”

“Nasılı var mı? Baksana! Beni gördüğünden beri sayıp döktüklerine...”

Susuyor, ne diyeceğini bilemiyor. Gözlerim içine baka baka susuyor. Çeşmenin kurnasına çömeliyorum. Dizlerimin yürümekten ağrıdığını çömelince anlıyorum. Kelimeleri tek tek cımbızla çekiyorum ağzından... Zaman küsmüş, tel tel aklar düşmüş saçlarına. Ve eskidikçe daha çok acı çekiyor.

Sabah ezanıyla gözlerimi açıyorum. Sağa sola bakıyorum, zamanın yerinden yeller esmiş. Her tarafım tutulmuş. Ciğerleri üşütmesek bari... Olan olmuş bir defa. Bütün günün yorgunluğunu son durağım olan bu çeşmede uyuklayarak geçirmişim. Ne ara daldım, olduğum yerde taşlaşıp kaldım, hatırlamıyorum. Kalkmaya yeltendiğimde belime acı bir sızı yayılıyor.

Gökyüzü hala sisli, kurşuni dalgalanmalar var. Elimi belime yaslayıp yavaş adımlarla ana caddeye doğru yola koyuluyorum. Gecenin hükmü sürdüğü sessizlik istifini bozmamış. Ne garip! Bir fırın, açık bir kahve bulsam da geçsem diye sesli düşünürken aklıma Asmaaltı Kahvesi geliyor, açık mıdır diye kendi kendime söylenerek karşıma çıkan dik yokuştan inmeye başlıyorum.

Korktuğum başıma gelmiyor. Yüzüm aydınlanıyor güneşten önce. Yokuşun solunda sarmaşıkların çevrelediği, tepesinde kocaman üzüm salkımlarıyla bana ‘merhaba’ diyen Asmaaltı Kahvesi’ni görmek, gurbette bir tanıdık görmek kadar heyecanlandırıyor beni.

Yirmi yıl öncesine dönüyorum. Sırtımda bir boyacı sandığı, her sabah önünden geçip yevmiyemi çıkardığım ekmek kapım... Bir işçi gibi değil de bir dost gibi ağırlandığım, Kahveci Hasan Usta’nın “Bereketimi artırıyorsun evlat, her gün gel.” diyerek tavşankanı çay ısmarladığı sıcak yer... Az evvelki uyusuk hâlimden silkeleniyorum. Yolun karşısına uçarak geçiyorum.

Kahve kapısı yarım aralanmış, içeride gürültüler geliyor. Giriş kapısına sıra sıra dizilmiş mozaiklerden fişkırان rengârenk güller, sizi, el sıkışıp kolonya uzatan kapı görevlileri gibi güler yüzleriyle karşılıyor. Kapının aralığından “Kimse yok mu?” diye sesleniyorum. Elli yaşlarında, kavruk bir adam elindeki çöp süpürgeyi duvardaki çiviye asıp bana doğru “Buyurun efendim, çay demini yeni aldı şansınıza, geçin oturun,” diyerek alelacele mutfaka yöneliyor.

Konuşmama müsaade etmeden elinde iki çayla gelen bey amcanın yüzünde tüm yaşantılardan sıyrılmış duru bir ifade var. “Otursana delikanlı, ayakta kaldın.”

Tahta sandalyelerden birine ilişiyorum. Bey amca bir iki boğazını temizliyor, ahretlik soruları peş peşe sıralıyor. Üstelik cevabını bile beklemeden kendi havasını çalıyor, benim telime arada bir tıngırdatıyor. Eyvah diyorum, sabaha kadar zamanın vaazı yetmiyormuş gibi vücudumla birlikte kas-katı olmuş beynimin çeperleri, bir ikinci serzenişi kaldırabilecek mi?

Bir aralık Hasan Usta’yı soruyorum. Sormaz olaydım, ihtiyarın yüzü düşüyor, elindeki çay kaşığını yavaşça masanın üstüne bırakıyor. “Tam zamanında gitti, evlat...”

Soru dolu bakışlarımdan sakınarak kaldığı yerden devam ediyor: “Hasan Usta, iyi zamanlar gördü, iyi insanlar tanıdı, bir dost kervanından geçti, o zamanlar içtiğimiz suyun aldığımızın havanın tadı

bile başkaydı be, şimdi nelere kaldık? Eee, Yaşar Kemal boşuna dememiş “O iyi insanlar, o güzel atlara binip gittiler.”

“Durum sahiden vahim mi o kadar?”

“Evlad, şehir aydınlansın, göreceksin nasılsa...”
Aklıma zamanın “Sen hele bir de gündüz gör.” deyişi geldi. “Peki ya insanlar?”

Sustu. Duymazlıktan geldi. Kahveye sığamadım. Çayımı içtikten sonra destur isteyip kalktım. Kahveci ardım sıra bakakaldı. Kim bilir ne düşünüyor, baktığıyla gördüğü onu hangi gerçeklerden sıyrıp o çok özlediği bir zamanlarına götürüyor?

Muamma...Sabahın ıssız saatleri gecenin terkisine binip çoktan gözden kaybolmuştu. Yürüyorum. Kekik ve defne kokulu kapalı çarşıdan hamam sokağına çıkan mistik yolda yapayalnız yürüyorum. Simit kokuları doluyor burnuma. Kese kâğıdı parçasına sarılı kimyon ve tuz karışımı uzun gevrek simitler tablalarda beni bekliyor. Simidi tuza bana bana devam ediyorum. Başlangıçta tek tük insana rastladığım çarşı ilerleyen saatlerde dolup taşıyor.

Saatler dedim de zaman hangi cehennem dibinde kim bilir? Eğri büğrü dışlerinin arasında gevelediği gerçeği tartma peşinde mi yine? Kefelerine insan oylumu kâğıttan bir kent yerleştirmiş. Gramı da alelade elime tutuşturmuş, kasada duran asık suratlı dükkân sahibesi gibi neyin yargıçlığını yapıyor yine?

Somurtuyorum ona, kör olmayasıcaya. Haklı çıkacak diye ödüm kopuyor. Kendimi arıyorum kentimde. Bakalım bulabilecek miyim? Ey kentim, defne kokulu saçların, zeytin gözlerin, gar sabunu kokan duru yüzün, uzun ince heybetli hatların hala yerinde duruyor mu? Kolaçan ettiğim sen, gözlerini yere eğmiş, utangaç bir kız çocuğu gibi süzülüyorsun karşımda, neyin var, söyle...

Duymuyor sesimi. Hasbıhalim tek taraflı. Ayak sürüyerek kalabalığı yarıyorum. Gördüğüm manzara karşısında canım sıkılıyor. Hani nerde köşede hamam kesesi satan tatlı dilli amca? Yeşil gözleriyle ıslıl ıslıl bakan, nar ekşisi, zeytinyağı, salça, dağ kekiği satan Makbule Ablâ? Künefeci Rasim Usta'nın davudi sesi neden çıkmıyor? Kâğıt kebabı ve kaytaş böreğiyle sokağı bir uçtan diğer uca enfes kokulara boğan Fırıncı Hüseyin Usta'yla çok sevdiği kedileri neredeler? Zaman

onları hangi kara deliğe saklayıp sıkıştırdı?

Halep sokaklarında yürüyorum sanki tabelalar yabancı, insanlar yabancı, şehrin lisanı değişmiş. Bütün bildiğim yerler kapanmış, o emektar esnafın yerini ne düğü belirsiz led ışıklı camekânlara bezenmiş soğuk dükkânlar almış. Üst üste binmiş binaların aralarında soluk payı yok, yeşillik, çiçek böcek hak getire.

Kentin en sadık kapalı çarşısı bile böyleyken diğer yerleri düşünemiyorum. Yolun sonunda arabaların birbirine girdiği dolaşık bir trafik, teknoloji yapımı dev bir alışverişi merkezini çıkarıyor karşıma.

İyiden iyiye yüzüm asılmaya başlıyor, bir sıcak gülüş, bir tanıdık çıkar diye aranıyor gözlerim. Gözlerimi asıyorum caddelere, kirpiklerimde yığın levha, soğuk, nadan. Topaklanmış sıcak yaşlar akıyor, donup kalıyor. Sağım, solum beton.

Boşuna gülme güneş, sarmaladığın sıcak, metal bir hüznün. Engelleyemiyor içime yağın karları. Üşüyorum. Anamın ördüğü geyik desenli yelek bile ısıtamıyor yaz günü sıtmasını.

“Heyyy, zaman, Allah kahretmesin seni, e mi? Orda mısın? Ses ver!!!”

“Heeeyy, sana diyorum!”,

“Belertme öyle gözlerini, yeterince ürktüm, üşüdüm, bir de sen çatma kaşlarını.”

“Hesapsız kitapsız konuş benle. Yanlışlar bir balya içinde sararmış eski gazete kâğıtları gibi yığılsın. Ananelerimizin naftalin kokulu odaları, miski amber ferahlığıyla sarsın dört yanımızı, yeşil bir libas gibi giyindiğimiz gelecek, güve yeniği izleriyle bol yıldızlı bir akşamı buyur etsin soframıza.”

“Biliyorum hiç ikiletmezsin beni. İmdadıma yetişirsin her sokak aralığında, karanlık yüzünde hep o bildik ifade, ben dememiş miydin diye başlayacaksın, biliyorum. Ne fark eder ki? Yeter ki yanımda ol. Sen ki, can yoldaşım, sıkıştığımda soluğumu başucunda alacağım korunağımın.”

Kalbinde ahşap parçacıkları var. Çizip duruyor seni, kanatıyor sesini. Huysuzluğun üstünde, kabarıp duruyorsun, miladın fırtınasında. Boğuştuğun her dalga, senin süzgecinden geçip gayba karışıyor.

Paslı bir makasla kesemiyorsun ne gelmişini ne

Fotoğraf: İlhan Maraşlı

geçmişini. Kör makasın kanatlarında sallanıyor yetişemediklerin, içine atıp da bir türlü def edemediklerin.

Ne bu şehrin sana hayrı kalmış, ne senin bu şehre. Bedelsiz kalmış ödünç sunduklarınız. Şimdi gizlendiğin yerden çık da şöyle doya doya sarıl bana.

Antakya kokan buhur kokunu içine çekeyim son defa.

Bırak, ruhumun bilmem hangi köşesinde yeşermeye devam etsin kır zambakları. Biz sizinle görmeyen ve işitmeyen olalım. Körebe oynayıp masallara karışalım.

ANTAKYA İNSANIN AKIL DEFTERİDİR

HÜSEYİN FERHAD

Kadeş 3200 yıl önce tarihten silindi. Mısır'ın ileri karakollarından biriydi. Hititler tarafından ele geçirilişinden 20 yıl sonra tarihin en kansız savaşlarından birine tanık oldu. Hitit ve Mısır askerleri savaş fikrini reddettiler ve geri çekildiler. Hititlerin kralı Muvatalli'ydi o sıra, Mısır firavunu da II. Ramses. Her ne kadar Mısır kayıtlarında Kadeş savaşını Ramses'in kazandığı iddia ediliyorsa da, durum buydu, "mağlup bu meyanda galip"ti.

Hitit ve Mısırlılar savaştan 16 yıl sonra Kadeş'te tekrar karşı karşıya geldiler. Hitit kralı III. Hattuşili'ydi bu defa. Ve bu kez amaç, savaşmak değil, askerlerin meydanda yürürlüğe koyduğu barışı yazıya geçirmekti. Nitekim antlaşma imzalandı.

Kadeş Antlaşması yerkürenin bilinen ilk yazılı antlaşmasıdır. Bu yüzden, Asi nehrinin kıyısındaki bu antik kentten günümüze hiçbir şey kalmamış olsa da (ki Kadeş Deniz Halkları'nın istilâsı üzerine tarihten silinmiştir), söz konusu savaş ve akabinde imzalanan antlaşma nedeniyle, insanoğlunun macerasında bir nirengi noktası olarak tarihteki yerini muhafaza etmektedir.

Kadeş Antlaşmasının bir diğer önemi de atılan imzalıdır. Antlaşmadaki üç imzadan biri Mısır adına Ramses'indir, diğer iki imza ise Hititler adına kral Hattuşili'yle kraliçe Puduhepa'nın.

Antakya'nın en eski, bir o kadar barışçıl sakinleri Nusayrîler reenkarnasyona inanırlar. Bence şehirlerin de ruhu vardır ve Kadeş'in ruhu da Antakya'ya geçmiştir. Kim bilir, belki de Nusayrîler Hititlerin torunlarıdır. Çünkü Antakya'nın koruyucusu Tykhe bir dişî tanrıdır, bir ilâhe. Belki de

Puduhepa'nın silüetidir İskenderun yolundaki o heykel.

Antakya'nın koruyucu tanrıçası Tykhe'dir. Kader, şans, umulmadık başarılar ilâhesi Tykhe. Daha sonra Latin mitologyasındaki Fortuna'yla özdeşleşen Tykhe, suyun, Akdeniz'in eril unsuru Okenaus'la dişil unsuru Tethis'in birleşmesinden doğmuştur. Doğayı, tanrıları, Titanları, insan suretinde resmetmeyi seven antik çağ yazarlarına göre, Tykhe, sivil giyimli, elinde bereket boynuzu veya bir demet başakla tasvir edilmiştir. Kanatlıdır. Annesi Tethis'in âdeta bir kopyasıdır. İlk Tykhe anıtı Antakya'nın kuruluş ertesinde, takriben İÖ 296-293'te dikilmiştir. Euthykhides'in yaptığı bu heykel hemen bütün sanatçıları etkilemiş, giderek tüm ressam ve heykeltıraşlara model oluşmuştur. Bugün Vatikan'da Antakya Tykhe'sinin mermer bir kopyası bulunmaktadır: Uzun libasının içinde Silpius dağını temsil eden bir kayanın üzerinde oturan Tykhe'nin başındaki minyatür kulelerle süslü tacı Antakya kalesini, şehir surlarını, ayaklarını uzattığı yerden fışkıran otlar Amik ovasını, uzun saçlı çıplak delikanlı Orontes nehrini, elindeki başak ise bereketi, 'gelecek mutlu günler'i sembolize eder.

Genelde Antakya tanrı ve tanrıcaları Olympos'tan uzakta yaşamayı, Yunan theogoniasının dışında kalmayı yeğleyen, yaratıcı, sakin tanrısal unsurlardır. Antr parantez: Apollon dâhil, Okeanos, Daphneia gibi pagan ilâhlar ilk kez Antakya mozaiklerinde tasvir edilmişlerdir.

Antakya hemen her dönem şahsına münhasır, fatihlerin, tacirlerin, din ve muhabbet tellallarının uğrak yeri, Akdeniz'in, Ortadoğu'nun gözbebeği,

'Hüseyin Ferhad' Erkanozaydin

şiiirin, sanatın, uygarlıkların beşiği olmuştur; evet.

Tuhaftır, belki de garip bir tecelli, Türklere, seçereme, “ırk”ıma ait en eski bilgiler, yazılı kaynaklar Çinlilere, Araplara, daha doğrusu Arap tacirlere, seyyahlara aittir. Hoş, İslâmiyet’i uygarlığın biza-tihi kendisi sayan; gayr-i Müslimlere, Budistlere, pagan dairesindeki Zerdüştlere, Şamanlara ada-vetle bakan; mesnetsiz, şaibeli metinlerdir bunlar. Ama o döneme, geçmişimize ilişkin ilk kaynaklar, töre, törenlerimize, moral değerlerimize dair ilk vesikalar olmalarından ötürü altın değerindedirler.

Sonra devreye Selçuklular, Osmanlılar girerler. İslamiyet de milliyetler arası, etnosantrik bir hüvi-yete bürünür. Vaktiyle Latinlerin “more nostrum” dedikleri Akdeniz, Doğu-Batı uygarlıklarının yüzleştikleri, restleştikleri bir havuza dönüşür. Bu sürecin tarihini Fransız Devrimine, hatta İkinci Dünya Savaşına kadar da çekmek mümkün.

Antakya bu serüvenin bir s’imgesidir. Antropolojik anlamda, insanın yücelişinin, uygarlaşmasının bir odağı. Antropolojik anlamda diyorum keza ben “yaban kültür”ler adına böylesi bir fezlekeye

daima şerh koymuşumdur. Evet, her şeye rağmen antik çehresini korumayı başarmış, hiçbir libasını üstünden çıkarmadan günümüze sokulmayı başarmış ender kentlerden biridir Antakya. Mübalağa yapmıyorum; toprağa kulağımızı dayasak eminim şimdi Antakya’nın ilk iki taşını üst üste koyan mimarın kalp atışlarını, İbranîlerin, Helenlerin ağız dolusu gülüşlerini, ilk Hristiyanların çığlık-larını, kilise ve havralarda çalkan ezan seslerini duyarız.

Ne var ki bir yerleşim birimini, nüfusu, eko-nomik durumu ne olursa olsun ‘şehir’ kılan şimdisedir, şimdiki hâlleridir. Kültürel refleksidir. Sokaklarında, caddelerinde dolaşan şair hayaletleridir, harf cinleridir. Başka şehirlerde, ülkelerde yaşayan Antakyalı, Hataylı kültür elçileriyle kur-duğu, kuracağı temaslardır. ‘Kültür şehri’ olmanın, Dünya uygarlığının kristali, sırça kalesi, fildişi ku-lesi olmanın yolu budur. Üniversitesiyle, eğitim, kültür kurum ve kuruluşlarıyla kaynaşmasıdır. Doğrusu ya, Antakya, bu tarife uygun mecradadır; özellikle son çeyrek yüzyılda.

Kentin demografisi Osmanlı haritasını andırır. Dinler, mezhepler, “ırk”lar mozaığıdır. Farklı et-nik kökene mensup, farklı etnisiteye sahip insan-lar birlikte yaşamayı denemiş ve başarmışlardır. İstanbul’dan, İzmir’den farkı, kadim garnizon şehirlere, sitelere özgü yerleşim şeklinin gettolara, ayrışmalara izin vermeyişidir.

Antakya, insanın “akıl defteri”dir. Aklın aşkla sınılandığı bir tapınak. Doğu-Batı medeniyetle-rinin buluşma yeri, bir taht şehri. Altında binbir “ırk”tan, dinden, heretik inançtan sanat erbabının imzasının olduğu bir başyapıt. Şairlerin, romancı-ların, sinemacıların ortak bir ürünü. Postmodern bir sanat eseridir Antakya, evet.

Kudüs sadece bir yerleşim birimi midir? Ne münasebet. Dinlerin ana yurtdur. Benzeri şey Antakya için de geçerlidir, hem de bir fazlasıyla. Çünkü Antakya insanın insan olma macerasının bir fezlekesidir; pagan, semavî, bir o kadar grotesk ve bâkir... Zira Antakya yedi renklidir.

Desen: Orhan Özdemir

FREDRICO GARCIA LORCA ¹

Çeviren: M. Güneşses

AĞAÇLAR

Ağaçlar!
Maviliklerden düşmüş
Oklar mısınız?
Hangi yaman savaşçılar
Fırlattı attı sizi?
Yıldızlar mı?
Kuşların ruhundan gelir türküleriniz
Tanrı'nın gözlerinden,
Kusursuz sevgiden.
Ağaçlar!
Tanır mı bir gün iri kökleriniz
Toprak altında yüreğimi?

VEDA

Ben ölünce,
açık bırakın balkonu.
Bir çocuk portakal yer
(Görürüm balkonumdan)
Bir ırgat ekin biçer
(Duyarım balkonumdan)
Ben ölünce,
açık bırakın balkonu

¹1961 Varlık Yılığı

ÇOK İHTİYACIMIZ VAR BARIŞA VE KARDEŞLİĞE ANTAKYA

ARSLAN BOZDEMİR

Yaşam bir yerinden dolmamak üzere eksilir. Daha dokunaklı olur ‘Yüce dağları duman kaplamış, yine mi gurbetten kara haber var? ‘türküsü ve genizleri yakar acının rengi. “Derdim bana derman imiş” türküsüyle olgunlaşıp yaşamı bir yerlerinden yeniden onarmaya başlarız, başka çaresi var mı bilmem.

Kavimler kavşağı, barış kentini, çocukluğumdan bu yana takibe almıştım. Anavatana katılma hikâyesi ile merakım gittikçe büyüyordu. İyi niyetli bir önyargı oluşmuştu lise yıllarıma geldiğimde. O kadar benimsemiştim ki Üniversiteden arkadaşım İskenderunlu Mustafa’nın da teşviki ile öğretmenlik atamasında ilk sıraya yazmıştım. Mustafa’ya ziyaret ettiğimde insan sıcaklığı ve tarihi dokusu ile büyülemişti kent beni. St Piyer Kilisesi, Habibi Neccar Cami ,Harbiye ,Cilvegözü,Asi nehri...

Aradan yıllar geçti. Mersin İmam Hatip Lisesinden dostum ve Hatay Cumhuriyeti milletvekili Süleyman Tuhanoğlu’nun torunu olan ağırbaşlı, dost canlısı ve Hatay’ın birçok özelliği ile özdeşleşmiş Erdal’ı ziyarete gitmiştik arkadaşlarla. ‘Aşk denizi ‘denilen kenti sevmiştim. Kendinizi kaç kentte güvende hissedersiniz? ”Kimseyi ekmek-siz bırakmıyorsa toprak “orası güvenlidir, bir de farklılıklara, hoşgörüyle yaklaşp dayanışma kültürünü yaşatabiliyor...

Paylaşım savaşları ve gözü doymak bilmeyen ege-menlerin inanç ve kültürel dokuyu tahrip ederek halkları düşmanlaştırmaları sırasında yine gitmiş-tim. Bu kez savaşın ürkütücülüğü gözlerinden okunan tedirgin Suriyeli mültecilerle kent sakin ve huzurlu halini kaosa bırakmıştı. Bir yandan da çirkin ve yüksek katlı yapılaşma ile kent yağma-lanmaya başlamıştı. Mültecileri insani duygularla bağrına basan kent çirkin ve kötü yapılaşmayla

tarihi dokusuna yabancılaşıyordu gittikçe. 11. yy ‘da Haçlı Ordularının yağmasını ve nice depremleri atlatarak direnen kente depremin üçüncü günü gittiğimde doğa yine ve yeniden en büyük uyarısını yapmıştı. “Melez sevdalarda zil zurna olan kent “bu kez de doğanın hışmına uğramıştı.

Neyi, nasıl anlatırsın, sözcükler ne kadarını meydana döker duyguların? Ana Tanrıça Amon, Habib-i Neccar, Hz Ali’nin bile koruyamadığı kentte insanlar meydanlara dökülmüştü, çaresizlik kol geziyordu cadde ve sokaklarda.

Sevdiğiniz, değer verdiğiniz insanlar o kentte bu hışma uğramışlarsa ve haber alamıyorsanız keyiften gittiğiniz yollara bu kez kederden düşersiniz ve yol bitmek bilmez. Sekiz saatlik uzun ve yorucu yolculuk sonrası Defne ilçesi Harbiye’ye girerken buluyorum kendimi. ‘Defne’de bir ağaç kurdu olup yaprak kemirmek, kralın sofrasında kuzu ziyafetinden daha tatlıdır’ sözünü anımsıyorum önceki gelişlerimden, olası kötü bir haberle karşılaşma duygusunu oyalamak için.

Deprem yerin 8600 metre aşağılarından biyolojik varlığımızı tehdit etmiş ve bunu büyük ölçüde başarmış olsa da ömrümüzü adadığımız bir ev, bir arabayı elimizden alsa da yetmemiş gibi üç gün boyunca kimsesiz, çaresiz bıraksa da akşamın 22.30’unda dostum, arkadaşım Erdal’la sarılıp ‘geleceğini biliyordum ‘bakışını tehdit edemedi. Felaket büyük olsa da (ekonomik krize rağmen) destek ve dayanışma için tırlarla, kamyonlarla, özel araçlarla akın akın deprem bölgelerine koşan halkın dayanışma gücünü tehdit edemedi. Her türden tehdide karşı halkın dayanışma gücünün büyüklüğünü görmek bu topraklara bağlılığımı hep arttırmıştır.

Ertesi gün, kent ve kültür mirasından eser kalmadığını görmek kahrediyor benliğimi. Herod Caddesi'nden (Kurtuluş Caddesi) geçerken enkazlarda umutlu, umutsuz bekleyişlere tanıklık ederken ölümün sıradanlığı ürpertiyor ruhumu. Herod Caddesi dünyada ilk ışıklandırılan cadde dense kim inanır artık. İlerliyorum merkeze doğru Asi Nehrini takip ederek. Sevgi ile mayalanmış ve üç bin yıllık tarihe tanıklık eden Asi Nehri suçlu, mahcup akıyor bir şeyler yapamamanın ezikliği ile...

“Asi sen mi çaldın çocukluğumu?
Sesin şarkıydı başım karlı dağ iken
Hangi depremler vurdu
Çeneme bu mührü ?”

Ahhh! Antakya dilim lâl, sözcükler anlamsızlaşıyor. Oysa Ataman Demir'in dediği gibi “Öyle ya Onsuz olunamadığı için, Onsuz edilemediği için, Onsuz kendimiz olunamadığı için sahip çıkılmalıdır kentlere önce” Vakti zamanında Süleyman Demirel bu kadar kazan kaynarsa bu kente bir şey olmaz demiş, demiş demesine de... Egemenlerin cadı kazanlarına, rant ve çıkar odaklarının rant kazanlarına ve yerin 8600 m altında kaynayan kazanına kurban ettik Antakya'yı.

Mersin'e döndüğümde çalıştığım okula deprem bölgesinden gelen ve çoğu Antakya ve Samandağlı depremzede, 30 kadar vatandaşlarımızla toplanıyoruz. Derin ve sesiz bir çığlının hâkim olduğu kaygılı bir ortamda birazdan sözcükleri sıralasam da... “İnsan saramadığı yarayı saklarmış bazen bir gülüşün içine, bazen derin bir sessizliğin içine...” “Kendine acılar inşa eden “Antakya... İçinde yaşamak için tayin istediğim ama gerçekleşmeyen Müze kent seni içimde yaşatacağım. Büyük İskender'den, Yusuf El Hekim'e, Hz Ali sevgisinden Habib-i Neccar'a, Hristiyan, Alevi, Ermeni Sünni herkesin kendini özgürce tanımladığı kent... Kan gölüne çevrilen Ortadoğu'nun hemen yanı başında barış ve hoşgörü hikâyenle yine ve yeniden canlanacaksın. Çok ihtiyacımız var sana, barışa ve kardeşliğe. Öyle kolay değil çocukluk düşlerimizi uykuya yatırarak gitmek “

“Sahi bir kentin
Tarihi yeniden
Yazılır mı Oranton”

NEJMİYE DURU

DEPREM

Burası sevinç sokağı
Karşımda duran huzur apartmanı
Umutların tükendiği
Şimdilerde hayalet olan

Gözlerde hüznün, korku
Dillerde ağıt sesleri
Yırtıyor dağları, gökleri
Koptu kızılca kıyamet
Karanlığın her tonunda boğuluyoruz

Katmer katmer enkazlar
Toplu mezar gibi duran
Acıların her tonu
O mutlu evlerde
Kan donduran çılgınlık

Kıyamet diz boyu
Ezilen kolsuz bacaksız bedenler
Ve çaresiz insanlar
Ters düz olmuş yaşamları
Topluyoruz yıkık zamandan

Bunun adı kader değil
Sorulmalı hesaplar
Toz duman içinde
Belendi bebeler, çocuklar
Gülüşüne hasret kaldığımız
Geri gelmez ah o canlarımız
Yoksunuz şimdi sevinçten mutluluktan
Bunun adı kader değil
Sorulmalı hesaplar

OMUZ OMUZA VERİRSEK AYDINLIĞA ÇIKAR

EDİP YEŞİL

Cumartesi, bütün yorgunluğunu pazarın üzerine bırakmıştı. Yorgun bir güne uyandı pazar. Güneşin bile uyanmaya niyeti olmadığı, gün doğumuna saatini geç kurduğu vakitlerden bir sabah. Mevsimler renk değiştirirken aylar birbirinin içinde sarmaş dolaş halde. Yeşili geride bırakıp sarıya doğru eviriliyordu günler... Düşler günün koynunda renk saçılıyordu.

Güneş ışınlarının dik indiği mevsime doğru hızla kayıyordu zaman. Sabahın ışıkları, ilkin küçük odama düşürdü gölgesini. Beyaz tül perdenin ucunu usulca araladım, güneş hafiften gülümsemeye başlamıştı. Zararsız ışınları yeşil yapraklara dokunuyordu, hayat veriyordu. Tenimi yalayarak odama konuk oluyor. Horoz sesleri çoktan geride kalmış, börtü böcek ve kuş seslerine çocuk sesleri de eklenerek çoğalıyordu gün. Buğulu gözlerimi güneşe değdirerek yaşını soruyordum âdetâ. Bu kadar zamandır hiç bıkmadan nasıl da uyanırsın? Her sabah saatini, dakikanı sapmadan nasıl da bize görünürsün? Doğada var olan bütün besinlerin sağlanmasında sen varsın. Sen olmadan karanlıklara gömülür, her tarafımız küf kokar ayrıca. Gece karanlığında birçok şairin şiirine konuk olan dolunayı ve ayın tüm hallerini de sen besliyorsun, yıldızları da... Şiirimizi her fırsatta besleyen yine sensin.

“Bugün pazar. Bugün beni ilk defa güneşe çıkar-dılar.” diyen Nâzım ustanın dizelerinde dile gelen yine sensin. Sen olmasan ne yapardık? Aydınlık olmasa ne olurdu? Karanlıklarda kalmak yaşamak güç olmaz mıydı? Her fırsatta aydınlığın hedef alınması niyedir peki?

Bu düşünce ve sohbetler ışığında açık pencereden odama dönüyorum. Çalışma masamın üzerinde akşamdan kalma çay bardağı, kahve fincanı, toparlanamamış cümleler ilişiyor gözüme. Güneşin sağladığı enerjiyle, ilhamla gülüyorum sıcacık... Saate baktım henüz erkendi. Bolca zaman vardı. Kahvenin insan zihnini açtığı söylenir. Her şeyde olduğu gibi çok fazla kahve içmenin de bir zararı vardı. Kahveyi ocağa koydum, elimi yüzümü yıkamaya geçtim. Gün giderek açmıştı. Çocuk sesleri

çoğalmıştı. Köylerde “hayat” ölünce, yıllar önce köyden şehre göç eden insanların yerleştiği bir mahalleydi. Akşam vaktini muhakkak ki çocuklar anne ve babalarıyla birlikte geçirmişlerdir diye düşündüm. Mutluluktan dört dönüyordu sokakta. İşçi ve emekçi ailelerin bir arada olması nadiren olurdu. Kurulu saat gibiydi hayatları. Yoğun mesailer, çokça çalışma saatleri çoğu zaman bir arada olmalarına engel olabiliyordu. Ee, bu ülkede işçi olmak, kadın olmak bir de çocuk olmak zordur. Elimi yüzümü sildikten sonra sokağa bakan diğer pencereyi açtım çocukların sesleri gökkuşağı gibi rengârenkti, mutluluktan uçuyordu. Hafif bir gülümseme tuttu beni. Gülümsememle onların mutluluklarına ortak oluyordum.

Beynimde onca fırtınalar dolaşırken birden kahvenin taşıtığını görüyorum. Çoğu zaman dalgın olduğum söylenirdi. Düşünmenin de zamanı yoktu ki! Dalgınlığım hep ondandır. Ama düşünmek güzeldir. Ülkemizde suç sayılsa bile. Çok az insanın düşünmeye zaman ayırdığı bir ülkede hem ayrıcalıklı kılıyor insanı. Acı da vermiyor değil! Hüzün ise diz boyu. “Kalbi olanların çok az olduğu bu yitlik çağda hüzünlenmek bir ayrıcalıktır.” demiş Mahmud Derviş. Yolda, sokakta, masa başında her yerde düşünmek... Yoksul çocukları, işçiyi, emekçiyi, geleceği ve sevgiliyi düşünmek... O muzaffer günleri... Düşünmek aynı zamanda bir üretimdir. Birden aklıma Nâzım geliyor. Bir cezaevinden bir başka cezaevine sürekli sürülen ve sonunda ülkeyi terk etmek durumunda kalan komünist usta... Sadece Nazım mı sürülen? Yılmaz Güney, Ahmet Kaya ve nice düşün, sanat insanı... Nice devrimci insan... Yerlerinden yurtlarından edilen halklar, sürülen, tehcir edilen, katledilen halkları da eklemek gerek buna. Hele ki rant... Ülke tarihinde ne kadar da acı, kahr, keder varmış. İnsan düşününce daha da bir dehşete düşüyor, ürperiyor...

Bakır cezveden kahveyi fincana dolduruyorum. Sabah dinginliğinde kahveden ilk yudumu alıyorum. Telefon ısrarla çalıyor. Açıyorum, bir arkadaş neşeli bir sesle karşılıyor beni. Dışarı çıkma teklifinde bulunuyor. Kıramayacağım bir arkadaş,

“Olur” diyorum. “Bir saate kadar hazırlanırım”. Evde vakit geçirmeyi sevdiğim halde dışarı çıkabileceğimi söylüyorum. Hazırlanıp buluşma yerine gidiyorum. Selamlaşma faslından sonra uzun zamandır denize gitmediğini söylüyor arkadaşım. Denize doğru yol alıyoruz. Hıdır Bey, Vakıflı, ardından Süveydiye... Belki de ruhun en çok temize çekildiği yerlerden biri de denizdir. Deniz huzurdur, aşktır, sevgidir, özlemdir; duyguların özgürlüğe yelken açtığı meydan muharebesidir. Dalgaların sesi doğayla buluştuğu Süveydiye’de ise bir başkadır.

Uzun kumsala yarenlik eden deniz esintisinin yürekte bıraktığı coşkuyla Roma öncesinden kalma yüzlerce yıllık Titus Kaya Tüneli’ne geçiyoruz. İki bin yıllık tarihe tanıklık eden yüzüyle bizi karşılıyor... Onlarca yüz, onlarca iz, Selevkos, Roma ve sonrası... Yapımı yaklaşık yüz yıl süren o muhteşem sanatsal yaratı Titus Tüneli’nde sesler birbirine tutunarak akıyor. Yan yana, omuz omuza ilerliyoruz karanlıkta. İlerledikçe sesler daha bir telaşlı ve kaygıyla yosun tutmuş asırlık duvarlara çarpıyor. Çok uzakta görünen aydınlığa doğru ilerlerken binlerce düşünce geçiyor içimizden o an, binlerce...

“Bu Tünel nereye çıkar?” diye soru soran naif bir ses... Sesin geldiği yere bakmak üzere arkamızı dönüyoruz. Biri kadın biri erkek iki genç... “Omuz omuza verirsek aydınlığa çıkar.” diye gülümseyerek yanıtlıyorum. “Biz yabancıyız da buraları pek bilmiyoruz, başka bir memleketten geliyoruz.” diye devam ediyor. Tıp öğrencisi Murat, edebiyat öğrencisi Hacer iki-üç günlük tatili değerlendirmek üzere memleketimize gelmişler. Bitip tükenmez acılara rağmen çocuksu düşlerin oluk oluk aktığı, “Sen giderken ben gelemem, öte git biraz” dedirten tek kişilik sokaklardaki sıcaklığı hissetmek üzere gelmişler Antakya’ya.

Titus Tüneli’nde yolculuk daha keyifli hale geliyor Murat ve Hacer’le... Ve sonunda aydınlığa çıkıyoruz. Omuz omuza vererek aydınlığa... Yemyeşil bağ ve bahçelerin arasında uzunca ve koyu bir sohbetin içinde kayboluyoruz. “İnsanlıktan umudumu tam kesmişken siz çıktınız karşıma” cümleleriyle güneş denizin ardına saklambaç oynamaya koyuluyor... Aydınlık geleceği daha çok duyumsayarak denize yöneliyoruz...

FATMA NİŞANCI

ORADA!!!

Geç oldu yat kalkamıyorsun, yok!
Geç kalma baban kızıyor da
Ben çocuk muyum ya da yok!
Harçlığımı artır yok... harçlığı veren de.

ne yemek var anne, yok artık...
bu gün de kahvaltı yaparız da yok...
Haydi gel, gülzar edelim yine, Maraşımızı
turnalar gelsin oradan.
Asi'ye gül damıtalım,
döndürsün kırlangıçları Hatay'a
Yayılsın ezan sesi, çan sesi,
onarsın kırılan sesimizi.

Nemrut'ta güneşe serelim yaramızı kurutsun.
Antep'in hamamlarında yıkayalım kirli zihinleri.
Barak havasıyla silelim yüreğimizin dinmeyen yaşını...
Acı, yalnızca Adana'nın biberinde olsun.
Malatya, Sivas, konuk; Urfa sıra'yla ağırlasın.
Diyarbakır, Kilis, uğurlasın.
Gül yüzlü bebelerin gülüşüne saralım umudu,
ışısın Elbistan.
Ceyhan'dan su serpelim içimizin yangınına.
Hurman çayı bulanmasın
zehirlenen yeşil Afşin'i dolansın.
kucaklayıp yaramızı, Eshab-ı Kehf'de uyutalım,
Kara bulutlar gidene kadar

Belki Mimar Sinan, Hammurabi girer düşüme...
bir İbni Sina dokunur inleyen şehirlerin acısına
ruhumuzun sancısına...
ömrün yağmalanmadığı, umudun satılmadığı,
bir mavi dünyaya uyanalım...
Yaramızdan başka neyimiz var ?
Derdimize biz yanalım...

6 ŞUBAT ÖNCESİ VE SONRA...

F. SAADET BİLİR

Yeğenlerimizi görmek için gittiğimiz Adana'da yakalandık biz de depreme. Korku, panik, telaş... Bir süre sonra, yitirilen canların, kaybolan yaşamların, yarım kalmışlıkların haberi ulaştı. Yıkıldık...

On bir ilde yaşanan, 13 buçuk milyon kişiyi etkileyen kırım/kıyım... Gece giysisi, terlikle, yalınayak evden çıkarlar, o çok lüks ve depreme dayanıklı olduğu söylenerek satılan rezidansların, insanların tabutu olduğu toplu ölümler, apartmandan kaçıp otomobile bindikten sonra binanın çöküşüyle ailece altında kalanlar, göçüklerden duyulan çığlıklar, yolların tahrip olması nedeniyle ilkyardımın ulaşamayışı, kurtulanların yağmur ve kar altında çaresiz bekleyişi, tükenen umutlar, körelen duygular, kurtarılmayı beklerken acı içinde kıvranarak donanlar, tek merkezden verilen emir ve talimatlar yüzünden ilk iki-üç gün kurtarma ekiplerinin bölgeye gönderilemeyişi, göçük altında kalan sanırım kızının elini tutan bir babanın günlerce yağmur altında bekleyişi, sorumlu ve yetkililerden evvel yüce gönüllü halkımızın uzanan yardım ve dayanışma eli...

Kızılay'ın çadır, konserve, giysi ticareti, AFAD'ın kurtarma ve yardımın tek merkezden yapılacağı dayatması, koordinasyonu beceremeyişi, göz göre göre yitirilen canlar... Etek dolusu para ödediğimiz cep telefonu vericilerinin devre dışı kalması, internetin daraltılması nedeniyle insanların birbiriyle iletişim kuramaması...

Depremi ilk günü hiçbir yardımın ulaşmadığı deprem bölgesine hemen gönderiliveren seyyar mescit... Etrafta defnedilmeyi bekleyen cesetler, birkaç aile bireyinin tek mezarı paylaşması, kefensiz, battaniyeye, ceset torbasına sarıldığı için şanslı gömülenler (!)... Yakınlarının cenazesine ulaşamayanlar... Göçükten yaralı çıkarılıp hastaneye gönderilirken kaybolanlar... Kayıplar, kaybolan çocuklar...

Kurtulanların yaşayan ölüden farksız perişan hali, çadır sağlanamayışı... İki, üç gün su ve ekmek gibi en temel gereksinimin bile ulaştırılamayışı,

yakınlarını kaybedenlerin hayatta kalışlarına sevinemeyip yaslarını tutamayışı, kurtarma zincirindeki büyük hatalar, dünyanın pek çok yerinden gönderilen kurtarma ekiplerinin, sorumlulardan önce deprem bölgesine ulaşması, arkadan gönderileceği söylenen ekipman gelemeyişi için yitirilen canlar, askerin ve madencilerin alana ilk günden gönderilmeyişi, sonrasında da zamanla yarışılan bölgeye madencilerin uçak yerine otobüse bindirilme aymazlığı, büyük çaba sonucu göçükten bir canlı çıkarılırken, AFAD ekibinin kurtarmayı kendisi yapmış gibi orada şov yapması, canlı çıkarma umudu henüz tükenmeden valinin talimatı üzerine enkaz kaldırma girişimleri, beton ve demir yığınları arasından toplanan yarım bedenler...

Yıkılan, yan yatan duvarlar arasında yaşanmışlığı simgeleyen mobilyalar, fırınlar, çamaşır makineleri, kornişten sarkan perdeler... Yıkıntılar arasında bulunan mektuplar, fotoğraflar, çocuk oyuncakları... Bir okul çantasından çıkan kitap ve defterler...

Toplumun Dayanışması

Bu büyük felaket karşısında, yüce gönüllü halkımızın dayanışma gücü sayesinde toplum olarak acımızı kederimizi, sevincimizi paylaştığımızı gördük. Ülkemizin dört yanından insanlar seferber oldu. Bir organizasyon eksikliği yaşandı. Gönderilenler pek çok yerleşimde, istenilen düzeyde yerlerine ulaşamadı, engellendi ne yazık ki... Ülkelerden ve belediyelerimizden gönderilen yardım tırlarının, koli ve çadırların üzerine, AFAD ya da Kızılay logosu yapıştırılması bu kurumların itibarının düşmesine, alay konusu olmasına yol açtı. Dahası Bursa meslek liselerinde üretilmiş gibi gösterilen çadırların, aslında AFAD için Gaziantep'te üretildikten sonra Bursa'ya gönderilip Milli Eğitim Bakanlığı logosu eklenerek deprem bölgesine gönderilmesi zaman kaybına ve devletin zarara uğratılmasına, halkın kandırılmasına yol açtı. Bir çadıra bile ulaşamayan depremzedelerle dalga geçermiş gibi AFAD genel müdürünün, tarifeli uçak yerine özel uçak kirala-yıp deprem bölgesine gitmesi israfın boyutunu,

üstenci yönetim bakışını gösterdi.

Afeti yaşayan depremzedelerin çoğunun, en yakın il olduğundan Mersin başta olmak üzere ülkemizin pek çok yerine gönderilmesi, oralarda karşılaştıkları sorunlar... Yıllar önce Suriye'den sığınmacıların ilk geldiği günlerdeki gibi uyanık ev sahiplerinin kiralari abartması... O zaman, bu nedenle kiralaanan bir eve birkaç sığınmacı ailenin yerleştii gibi, şimdi de depremzede ailelerin bir eve sığınmak zorunda kalışı...

Depremzedeler başka illere giderken, Mersin sınırlarında plakalarından fark edilip durdurularak, Halil İbrahim sofralarına ısrarla davet edildiklerini söylüyor.

Kurtulduğuna Sevinemeyenler

İlk anda kurtulanlar, yakınlarını kurtarmaya çabaladı. Onların yaralı olmaları, çok soğuk hava nedeniyle donmadan önce kurtulmaları için dua etti. Zaman ilerledikçe çok acı çekmeden ölmüş olmasını, sonra ölüsüne ulaşmayı istedi. Umutla yakınlarının cesedinin bulunmasını bekleyenler, kimin yakını çıkarılırsa ona, sevinçli anlarımızda söylediğimiz, “gözün aydın” dedi. Bulunca kefen, ceset torbası ya da battaniye ile gömmeye çabaladı. Kayıplarını bulmak için çırpınanlar, enkazdan çıkacak, onları anımsatan bir giysi, fotoğraf, küçük bir anmalık için o soğukta yıkıntılar arasında bekledi.

Ailesini, yakınlarını, arkadaşlarını kaybedenler hayatta kaldığına sevinemedi; anılarını, geçmişini, tüm birikimini her şeyini orada yitirdi...

Çadır Kentler

Çadır kentlerdeki sorunlar cabası... Bütün ülkelerin kışkandığı (!) dünya devi Türkiye’de, büyük yıkımın üzerinden kırk gün geçmesine karşın, hâlâ çadır, banyo, tuvalet ve sağlıklı suya ulaşamadı... Çadırların çoğuna elektrik verilemedi, oralar ısıtılamadı... Kısaca oraya bugüne değin insanca yaşanacak ortam sunulamadı. Yağmur suyunu içine akıtan bir çadırdaki on-on beş kişi barınmak zorunda bırakıldı. Yaşanılan sıkıntılar anlatıldığında, en tepeden tehditler, hakaret ve kötü sözler işitildi. Satın alınan konteynerlere bile uygun bir yer gösterilemedi... Çadır kentlerin hemen yakınına,

köylerde tarım alanlarına, dere yataklarına, deniz kıyısına dökülen molozlar da cabası...

Oysa, 1999 depreminden sonra ödediğimiz deprem vergileri ile biriken para, bu afetin yaralarını ilk başta sarmaya olanak sağladı.

Yetmezmiş gibi bir de sel vurdu bölgeyi. Bilinçsizce eğimli araziye kurulan çadırları su bastı. İnsanlar oraları da terk etmek zorunda bırakıldı. Depremden kurtulan 20 kişi selde yaşamını yitirdi. Televizyonda izlerken evdeki rahatımdan, yediğimden, içtiğimden utanır oldum. Bu nasıl bir düşünce yoksunluğu anlamakta zorlanıyorum doğrusu. Bu insanlar konteynerlere ne zaman ulaşacaklar bakalım..?

Deprem Sonrası Eğitim

Depremi yaşayan insanların psikolojileri bozuldu. Bu kişilere, özellikle çocuklara psikolojik destek sağlanmalı, okullar çadır ya da konteynerlerde mutlaka açılmalı, çocukların eğitimle bu travmayı atlatması için sürdürülebilir çalışma yapılmalıdır. Gönüllülerle değil, görevlendirilen öğretmenlerle sürekli eğitim yapılmalıdır.

Yarıyıl tatili biterken yaşanan felaket yüzünden ilk ve orta dereceli okulların açılması ertelenmişti. Başka kentlere giden depremzedeler, çok güç koşullar yaşasa da orada çocuklarını okula, bazıları dershaneyle bile göndermeye başladı. Deprem bölgesinde kalan ailelerin çocuklarının da eğitime bir an önce başlaması ve bunun devamlılığı sağlanmalıdır.

İlkokula gitmeyen küçüklerimiz için de çadır kentlerde kurulacak oyun evlerinde pedagoglar, ana sınıfı öğretmenleri, onların vakitsiz yaşadığı korkunç olayları unutturacak programlar uygulanmalıdır. Gönüllü kuruluşlar ve gönüllü öğretmenlerle sürekli eğitim programı uygulanamaz. Devamlılık ve sürdürülebilirlik önemlidir.

Depremin hemen ardından tarikatların, cübbelilerin kol gezdiği bölgede tövbe seansları yapılmaya başlandı. İnsanlar kendi acıları, çaresizlikleri yetmezmiş gibi bir de bununla uğraştılar. Hatta hastanelerde yaralı depremzedelere depremin kader olduğunu anlatan dini kitaplar dağıtıldı.

Yetim, öksüz kalan çocuklarımızın, tarikatların tuzağına düşmemesi, devletin koruyuculuğunda yetişip okumaları için çaba gösterilmeli. Özellikle aydınlık yarınlarmız için bu yavrularımıza daha özel bir program uygulanmalı. Türk Eğitim Vakfı gibi pek çok kuruluş, bu özellikteki çocuklara ana sınıfından, üniversiteyi bitirene değin, bilimsel ilkelerle laik, demokratik çağdaş eğitim verilmesi konusunda destek vereceğini açıkladı. Bu kuruluşlarla işbirliği yapılmalıdır.

2. Dünya Savaşı'ndan sonra Japonya, yerle bir olmuş ülkelerindeki yıkımı, tükenmişliği üniversitelerdeki bilimsel eğitimle aşacaklarını söylemiş ve bunu gerçekleştirmişken, biz bu büyük kırımdan sonra, üniversitelerimizin kapısına kilit vurduk. Öğrencilerin uzaktan eğitim yapması kararını aldık. Çünkü başka yer yokmuş gibi depremzedeleri öğrenci yurtlarına gönderdik. Sanki her öğrencinin bilgisayar ve internet bağlantısı varmış gibi. Diğerlerinin bunu sağladığını düşünssek bile, deprem bölgesinde kalanlar nasıl eğitimini sürdürecektir?

LGS ve YGS'ye girecek öğrenciler dershanelerinden, ders ve test kitaplarından, tablet ve bilgisayarlarında oldular. Pek çoğunun evi yıkıldı. Ebeveynlerini, yakınlarını kaybettiler. Nasıl bu sınavlara hazırlanacaklar? Onların, acıları bu kadar tazeyken, yaşadıkları büyük travmayı henüz atlatmadan, deprem bölgesine yakın illerde sınava gireceklerinin konuşulmasını anlamak gerçekten zor. Bu öğrencilere bu yıl için, Suriye'den gelen sığınmacı gençlere tanınan sınavsız üniversiteye girme olanağının tanınması gerekmez mi? Başka ülkeden gelenlere tanınan bu hak, geleceğimiz olan gençlerimize de kesinlikle tanınmalı diye düşünüyorum.

Sorumlu Kim?

Resmi açıklamalardaki ölü sayısı, halkın gerçeğiyle örtüşmüyor. Hâlâ bulunamayanlar, ölü sayısının daha çok olduğunu/olacağını düşündürüyor. 100 binin üzerinde yaralı var, Yaşayan ölüleri nereye koyalım?..

Japonya'da 9 şiddetindeki depremlerde yıkılan birkaç bina ve az sayıdaki ölüme karşın, bizde kentler, ilçeler toprağa gömüldü. Ülkemiz gibi deprem kuşağındaki Şili yönetimi, 1960 ve 2010

yılında yaşadığı depremlerden ders çıkarmış, alt-yapıya önem vermiş, binaları dayanıklı inşa etmiş. Böylece 8 ve üzerindeki depremlerde bile büyük bir can kaybı yaşanmamasını sağlamışlar.

Yüzyılın felaketi olarak yaratılan algı, yıllardır bilimden, liyakatten uzak uygulamalar, "kader planı", "helallik isteme" ile geçirilemez. İmar affı çıkaranlar, belediyeler, zemin etüdü sorumluları, müteahhitler, onların imzacı mühendis ve mimarları, daha kimler varsa tümü bu kıyımın/yıkımın sorumlusudur, hesap vermelidir. Üç beş müteahhidi tutuklamakla toplum ikna edilemez. En aşağıdan en yukarıya kadar sorumlu, kusurlu kim varsa hesap vermelidir.

1999'da yaşanan Gölcük Depremi'nden sonra bazı aymazlar, o gece askeriyede eğlence yapılması ve o bölgede açık saçık giyinenler nedeniyle, Allah'ın onları cezalandırdığını söylemişti. Allah, bu kez kimi suçladı ve cezalandırdı acaba diye düşünürken, bir din kültürü öğretmeni, "makyaj yapanların öldüğü" safsatasını yumurtlayıverdi. Yöneticilerin ya da onun koruyuculuğundakilerin, siyasi rant uğruna hakkıyla görevini yapmayanları temize çıkarmak için yaşamını yitirenleri böyle karalamasına ne demeli? Bunların insanlığını sorgulamak gerekmez mi?

Doğanın Dersi

2020 yılında tüm dünyayı sarsan pandemi ile evlerimize kapanmışken, şimdi deprem ve ardından gelen artçılar yüzünden evlere girilemiyor. Herkeste bir korku, tedirginlik... Öyle bir denge ki, o korkunç 90 saniyede varıl ile yoksul, eğitimli ile eğitimsiz, yaşlı ile genç, hasta ile sağlıklı herkes eşitlendi.

Doğa kendisine yapılan kötülüğün hesabını sorar. Ondan alınan fazlasıyla geri ister. Alüvyonlu topraklara yapılan binalar, kurutulan dere yataklarında yükselen apartmanlar, insanların mezarı oldu. Bundan ders alarak doğayı ormanlarımızı, akarsu, dere, göl ve denizlerimizi rant uğruna tahrip etmemeyi, yapımı süren Akkuyu Nükleer Santrali için de bir kez daha iyice düşünmemiz gerektiğini söylemeliyim.

İşini, İşyerini Kaybedenler

Bir kurum ya da kuruluştaki çalışanlar, emekliler işyerini kaybedenlere göre biraz daha şanslı, diye düşünüyorum. Hiç yoktan her ay gelen düzenli bir aylığı var. Gerçi bu ekonomik koşullarda, üstelik her şeyini kaybetmişken bu nasıl şans denilebilir. Dükkânı enkaz altında kalan küçük esnaf, ağılındaki hayvanları telef olan, tarlasındaki ekili ürünü yok olan çiftçi ne yer ne içer, geçimini nasıl sağlar? Devlet onlar için, tez elden öncelikle karşılıksız bir kredi, fon sağlamalı, küçük esnafın, üreticinin yaşam döngüsüne katılmasına yardımcı olmalıdır. Ayrıca sanayi çarkının hızlıca işletilmesi de çok önemlidir.

Yıllardır çalışıp çabalayıp tüm birikimini vererek satın alıp oturduğu dairenin hâlâ banka borcu süren kişiler için çözüm ne olmalı? Her şeyini kaybeden depremzedelere % 60 devlet destekli ev sözü vermek pişkinliğin âlâsı değil mi? En sevdiklerinin tabutu olan bu evleri o insanlar mı yıktı? Çaresizlikten pek çoğu kendi ülkesinde göçmen oldu. Hazan yaprağı gibi ülkemizin her tarafına savruldu.

Bu büyük deprem, 1999 yılındaki yaşananlardan uyanmayan bizlere, çok büyük ve acı bir ders verdi. Artık uyanma değil, ayılma zamanı diye düşünüyorum. Deprem bölgesine öncelik verilerek, tüm ülkede Türkiye Mimarlar Odası (TMMOB) ile işbirliği içinde hemen depreme dirençli akıllı kentler kurulmalıdır.

Sonuç

Bu büyük felaket, kıyım / kırım, kırılma noktası oldu. Ocaklar söndü, hayaller tükendi... 6 Şubat öncesi ve sonrası olarak yüreğimizde derin bir yara bıraktı. Deprem kuşağı üzerinde bulunan ülkemizde, 1999 Depremi'nden alınmayan ders ve tedbirler nedeniyle bu yara uzun yıllar kabuk bağlamadan kanayacak. Ulusal Kurtuluş Savaşı'ndaki kayıplarımızdan daha çok canımız gitti. Hiçbir şey eskisi gibi olmayacak...

Yönetimin, Kızılay ve AFAD'ın tüm olumsuzluklarına karşın, halkımızın bütünleşmesi, paylaşımcılığı, özverili çalışmaları hemen organize olması, gönüllü kuruluşlar, başta Büyükşehir Belediyeleri ve diğer belediyeler ile Ahbap'ın desteği sayesinde hizmetler aralıksız sürdürüldü, sürdürülüyor. Ama alan çok büyük, yara derin...

Desen: Nurseren Tor

Yüreğimiz kanıyor, ateş düştüğü yeri yakıyor. Yaşayanlar, acıları ve anılarıyla yola devam edecek. Empati yaparak, yarayı sağıltmak, onların iyi olanaklara kavuşabileceği ortamı sağlayabilmek için, yöneticiler ve toplum olarak el ele yürek yüreğe olmalı, yardım ve desteklerin sürdürülebilmesine olanak sunmalıyız.

2. Dünya Savaşı sırasında Almanya, yanmış yıkılmış savaş meydanlarında bile tiyatro ve konserlerle halkın moralini yükseltmeye çalıştığı gibi savaştan sonra da yakılıp yıkılan şehirlerde hastaneden, üniversiteden, tapınaktan, okuldan, evden önce on beş yılda tam yüz yeni tiyatro yaptı. Biz de yaramıza tuz basarak, bilim ve sanatın insanı yücelten birleştirici gücünden destek alıp yola devam etmeliyiz.

DÜNYA TARİHİ ANTAKYASIZ YAZILAMAZ

SABAHATTİN YALKIN

Hatay toprakları, antik adıyla Alalah, Tell Açana kazılarında elde edilen bulgulara göre en az on bin yıllık bir yerleşim bölgesi.

Çeşitli ırkların, etnik toplulukların yaşadığı, dinlerin ve dillerin kaynaştığı Antakya kenti, İÖ 300 yılında İskender'in komutanlarından Seleukus Nicator-1 tarafından, eski kentin üstüne kurulmuştur. Kente, babasının adına Antiokeia adı verilmiştir. Asi Irmağı (Orontes) kıyısında kurulan kent, sırtını Habib-i Neccar Dağı'na (Silpius Dağı) dayamıştır. O yılların bütün site devletlerinde görüldüğü gibi, ırmak boyunca uzanan Antakya, sırtını dayadığı dağla, surlar içine alınarak güvenli bir kent olmuştur. Zaman içinde nüfusu 300 binlere ulaşmıştır. Roma Dönemi'nde İmparatorluğun üçüncü büyük kenti olmuştur. Bizans Dönemi'nde de önemini sürdüren ve Hristiyanlık bakımından dinsel kararlar alınan bir konsil kenti olan Antakya, 600 bin nüfusa ulaşmıştır. Bitek ve verimli topraklar üzerindeki Antakya, Romalıların yazlık eğlence ve sayfiye yeri, İsevilere ilk kez Hristiyan denilen kent olmuş ve bu dinle ilgili önemli kararların alındığı bir merkez olarak öne çıkmıştır. Tek Tanrılı dinlerin Anadolu'ya yayılmasında tek geçiş yeri üzerinde kurulmuş bulunan Antakya, Haçlı Seferlerinde Kudüs'ten sonra büyük çarpışmalara ve kıyımlara hedef olmuştur.

İS 526'da yaşanan büyük depremde 300 bin insanın öldüğü söylenir. Bu felaketten sonra, Bizans'ın bütün çabalarına karşın, Antakya eski göz kamaştıran görkemli durumuna bir daha ulaşamamıştır.

Anadolu (Hitit) ile Mezopotamya ve Mısır arasında tek geçit üzerinde bulunan Antakya, tarihin birçok önemli olaylarında rol oynamış, bu olaylara tanıklık etmiş, dönemin büyük savaşlarında yöresel ve toplumsal çalkantılar yaşamıştır.

Sırasıyla Grek, Roma, Pers, Selçuklu, Osmanlı yöne-timlerinden geçen Antakya, şimdi bile Yahudi, Hristiyan, Müslüman, Ermeni, Türk, Arap, Alevi,

Türkmen, Çerkez, Rum... Olarak birçok törenin uygulandığı, birçok dinin yaşandığı birçok dilin konuşulduğu bir hoşgörü kenti olarak ayakta durmaktadır.

Antakya'nın önemi, Hatay'ın önemi nedir? Nerede başlıyor? Nereden geliyor. Bunlara kısa kısa değinmek istiyorum: İlk akla gelen Hatay'ın coğrafik konumu; yaşam için çok uygun bir iklim... Doğu Akdeniz'in en üst köşesinde, sulak, ılıman bir bölge... Her tür hububat yanında, ekonomik önemi büyük zeytin, pamuk, ipek, çeltik... Yılın on ayı günlük güneşlik... Yaşanması kolay bir ortam... Bol yağmur, bol güneş ve çok bitek, verimli topraklar... Ve de çok çalışkan bir halk...

Antakya, Anadolu ile Arabiya'yı birbirine bağlayan, tek geçit üzerinde. Torosların Gülek Boğazı ve Belen Geçidi, Kutsal Topraklara ulaşmanın, Mısır'a Kudüs'e, Kâbe'ye gitmenin tek yolu. Antakya uzun süre Hac kervanlarının organize edildiği bir kenttir. Hititler buradan geçti... Grekler buradan geçti... Büyük İskender buradan geçti... Romalılar buradan geçti... Haçlılar buradan geçti... Araplar buradan geçti... Osmanlılar buradan geçti... Ve Mustafa Kemal Atatürk buradan geçti.

Antakya, verimli topraklarının getirdiği zenginlik yanında çok önemli bir yerleşim bölgesidir. Çok tanrılı dinler yanında Yahudilik yaşanmaktadır; Paganlar (Doğacılık) ve de Tanrı-tanımlar da rahatça barınabilmektedir. Son akşam yemeğinde Hz. İsa'nın çarmıha gerilmesi sonunda, yandaşları Antakya'ya kaçarlar. Bunlar şimdiki Habib-i Neccar Dağı'nın uzantısında, Stauris Dağı eteklerinde bir mağaraya sığınır. (Dünyanın ilk kilisesi, Sen Piyer, bu mağaradır) Havarilerden St. Piyer ve St. Paul, Antakyalı Habib-i Neccar'la ilişki kurarlar. Habib-i Neccar, Antakya'da saygınlığı olan biridir. Tek tanrılı dinlere sıcak bakan bir tutum içindedir. İsa'nın söyleşilerinden (vaazlarından) haberdirdir; onlardan etkilenmiştir.

Yeni gelen bu insanlara arka çıkmaktadır. Bu bakımdan onlara yardımcı olur. Antakyalıların uyarılarına uymayınca öldürülür. Gerçekte Antakya Hristiyanlığın kişilik bulduğu, ortaya çıktığı ilk kenttir. İlk “Hristiyan” sözü de burada kullanılır. İlk İnciller burada yazılmıştır. Özetle söylemek gerekirse Antakya, Hristiyanlığın bir din olarak biçimlendiği, en kutsal yerlerden biri olarak görünmektedir. Antakya, hem Greklerin hem de Romalıların önemli bir kentidir. Zafer kazanan komutanlar, barış dönemlerinde kente yatırımlar yapmışlardır. Yollar, köprüler, su kemerleri, spor alanları, amfiteatrlar (5-10 bin kişilik), çeşmeler, hamamlar, eğlence yerleri... Kent heykellerle donatılmış, varlıklı aileler evlerini mozaiklerle süslemişlerdir. Antakya sanatsal bakımdan sıçrama yapmış, birçok şair, filozof, söylevci (Hatip), matematikçi, yontu ustaları, heykeltıraşlar yetiştirmiştir. Antakya Akademisi ün kazanmıştır. (İS 360’lı yıllar) Akademi’nin önemli adamı Antakyalı Libanius (Pagan olduğu söylenir), Bizans İmparatoru’nun yakın arkadaşı ve sırdaşıdır. Julian’ın ölümünde cenaze töreninde konuşmacı olarak görevlendirilmiştir. Akademide yetişen önemli bir Hristiyan düşünürü, Antakyalı Yuhanna Krisostomos (Altın Ağızlı Yuhanna) - (İS 344-407) Libanius’a hep karşıt düşünceler içindeydi. Uzun yıllar bu iki Antakyalı düşünür düşünsel kavgalar yaşamıştır.

Antakya kenti, uzun yıllar, Olimpiyat Oyunlarına, araba yarışlarına ev sahipliği yapmıştır. Harbiye (Defne), Herod Caddesi (Şimdiki Kurtuluş Caddesi - dünyada zeytinyağı çıralları ile aydınlatılan ilk cadde) ile birçok görkemli hamam ve cimnasyumlar, Romalıların eğlence ve sefahat yerleri olmuştur. Bu yerler Dünya’da ilk turizm etkinlikleri olarak düşünülebilir. Çünkü belli zamanlarda çevre kentlerinden insanlar eğlenmeye Antakya’ya gelmektedir.

Yukarda sıraladığım geçitler, Gülek ve Belen Boğazları, aynı zamanda acı, ölüm, zulüm de getirmiştir. Bunların en acımasızı, aralıklarla 200 yıldan fazla süren Haçlı Seferleri döneminde yaşanmıştır. Kudüs’ü almak için ilkin Antakya’nın düşmesi gerekiyordu. Haçlılar ancak 3. seferlerinde Antakya’yı alabildiler (İ.S. 1299). Ve de çok zulüm, çok kıyım yaptılar.

Antakya’nın bereketli toprakları ve güzel iklimi,

insanları hep kendine çekmiştir. Osmanlı döneminde, Hac Ziyareti ve Hacca gideceklerin organizasyonu Antakya’da yapılmaktadır. Kafileler, kılavuzlar, kervan koruyucuları, bunlarla ilgili tüm işlemler bu kentte yapılmaktadır. Hac dönemleri, bol iş, bol kazanç demektir. Antakyalıların ticarete olan yatkınlıkları eğlence düşkünü Roma’dan başlayarak günümüze dek gelişerek sürmektedir.

Yukarda kısa kısa değindiğim bu özellikler çok dilli, çok dinli Antakya’yı bir hoşgörü kenti yapmıştır. Çocukluğum ve lise yaşamım boyunca, çeşitli öğretilere ve törelere bağlı bu insanlar arasında büyüdüm ve yaşadım. Çeşitli düşünceler arasında kavgasız, dövüşsüz yürümeyi öğrendim. Üniversitede okurken Rumların ve yabancıların yoğun olduğu Tarlabası’nda bir pansiyonda kalmıştım iki yıl. O iki yıl bana başka bir üniversite eğitimi olmuştur. Arkadaşlarım: “O gâvurlar arasında nasıl kalıyorsun?” diye sorduklarında, Antakya’da da o tür insanlar arasında yaşadığımı, bunun benim için normal olduğunu söyledim. Bu hoşgörü karakterimin bir parçası gibiydi.

Savaşlar genellikle kandır, zulümdür. Orduların sadece savaşkanlar olarak düşünülmesi eksik olur. Savaşkanlar yanında, orduda çeşitli mesleklerden insanlar da yer alırdı. Aşçısından, köprücüsüne, berberinden demircisine, çeşit çeşit hünerli kimseler... Din adamları, fikir üreticileri, eğlence insanları... Ve de gezginci fahişeler... Bunlar orduların peşi sıra gider, sanatlarını sürdürürlerdi. Kentlerin yerli halkı, bu yeni gelenlerden çok şey

öğrenirlerdi. Bu bilgilenmeyi doğal karşılamak gerekir. Sanılır ki insanlar ne öğrenirse okullarda öğrenirler. Gerçekte insanlar, çok şeyi doğadan, gökten, güneşten, topraktan yaşam akışı içinde öğrenirler. Bir de insanın, insandan öğrendikleri var. Ancak bana göre dünyada en büyük okul, insanın kendisidir ve insan en çok kendi kendinden öğrenir. Bunun sonucu bu yörenin insanları uyanık kişilerdir. Uyanık olmak zorundadırlar. Antakyalılar öğrenmeye meraklıdırlar. Yakın zamanlara dek kente düşen yabancıları mercek altına alırlardı. İn mi, cin mi olduklarını öğreninceye dek peşlerini bırakmazlardı. Hünerli kimselere saygılıydılar. Bir de tutucu bir yanları vardı. Dışarlıklı dedikleri insanlara ne kız verirlerdi ne de onlardan kız alırlardı. Bu tutum 1950’ den sonra değişmeye başladı.

Bir de içime dert olan bir iki olaya değinmek istiyorum. Antakyalılar, Antakya’nın öneminin farkında değiller pek. Kentlerine sahip çıkmayı pek bilemiyorlar. Asi üzerindeki iki bin yıllık Roma Köprüsü’nün göz göre göre yıkılmasını engelleyemediler. Yılların birikimi sonucu, iklime en uygun ev tipi, yerlerini sefertası apartmanlara bıraktı. Sağlık kaynağı, o bol oksijenli, bol güneşli, asmalı, turunculu Antakya avluları (Antakyalılar “ Hayat “ derler) yıkılıp dökülmeye başladı. Son zamanlarda yer yer o tip evlerin restore edilmeye başlanması beni çok sevindiriyor. Özellikle sürdürülmesini isterim. Eski Antakya’da Kent sokakları öyle ayarlanmış ki, yazın sokağın bir yanı güneşte ise bir yanı gölgedir. Bir şehircilik harikası... Bir de yerlerin tosağa büyüklüğündeki yuvarlak taşlarla döşenmiş eski hali. Bol yağmurlu Antakya’da o taşlar zamanla cilalanır, parlar; çamur tutmaz, temiz kalırdı. Bir gün baktık o özellikli sokakların üstüne betonlar döküldü ve de zamana karıştı gitti. O tip sokaklara Avrupalılar gözleri gibi bakıyor ve de koruyorlar. Avusturya’da Salzburg’u dolaşırken (Ünlü müzisyen Mozart’ın kenti) kendimi eski Antakya’da sanmıştım. Ya Antakya’nın mühendislik harikası su kanalları... Bizler, “Tarık“ deriz o bir metre genişliğindeki su yollarına. Dağdan gelen selleri derine itmek, akıtılabilmek için yukarılarda 1,5-2 metre derinlikteki kanallar aşağılarda, Asi’ye yakın yerlerde 10- 15 cm. ye kadar düşer. Ve Antakya şiddetli yağmurlar sonunda, sular altında kalmaktan, mil ve çakıl yığınının gömülme-ten kurtulurdu. Neyse ki sonra Habibineccar Dağı ağaçlandırıldı. Orman kenti bu sellerden koruyor

az da olsa...

Amik Gölü... Belki yüz binlerce yıllık Amik Gölü’ nün kurutulmasını, Asi’ye kanalize edilmesini durduramadı Hataylılar. Rant uğruna Amik Ovası’nın doğal dengesini bozdular. Doğa, dengesini arayan, dengesini buldu mu onu sürdürmek ve korumak isteyen bir beyin gibidir. Dengesinde oynadınız mı, sizden intikam alır. Ve doğanın intikamı çok acımasız olur. Korkarım bunun ceremesini Hataylılar çekeceklerdir. Buna yakın bir örnek Karadeniz Bölgesi’dir. Yıllarca sürecektelleri hep birlikte izleyeceğiz. Çünkü Karadeniz yolu, üzerinde ciddi ciddi düşünülüp uygulanmış bir proje olarak görünmüyor bana. Dünyanın her yerinde bu tür tasarımlar için yarışlar açılır. Kazanan ilk üç proje üzerinde yoğun tartışmalar, olası hatalar, toplumsal sakıncalar enine boyuna konuşulur; tehlikeler en aza indirgenir. İnşaata bunlardan sonra geçilir.

Son yıllarda Antakya adından rahatsız olanlar var sanki. En az iki bin yıllık Antakya adı unutturulmaya çalışılıyor. Yukarda tarihsel önemini değindiğim Antakya’nın adının değiştirilmesi ne demektir? O kentin adı ile sanı ile insanı ile tarihi ile bir anda yok sayılması demektir. Antakya, atlata noktasal bir yerdir. Hatay, sanal bir sınırlandırma ile saptanmış bir bölgedir. Antakya bu bölgenin içindedir. Nereლისin sorusunun yanıtı, doğduğun yerin adıdır. Ben “Antakyalıyım! “demenin bir anlamı var; ben “Hataylıyım! “ demenin anlamı tartışma götürür. Bu durum bir Antakyalı olarak beni üzüyor doğrusu. Belleğim puslanıyor, içim daralıyor. Anamın, babamın koymuş olduğu adımın değiştirilmesi gibi geliyor bana. Eksiliyorum sanki huysuzlanıyorum.

Evet, Antakyalılar kentlerine sahip çıkmak zorundadır. Çünkü bu kent çok özellikli, onur verici, tarihsel ağırlığı olan bir kenttir. Coğrafyası ile suyu, toprağı, güneşi, göğü ile ve de şiiri ile... İlle de yemesi, içmesi, eğlencesi ile... Unutmayalım ki tarih ikinci bir Antakya’yı yaşayamaz.

Ve de Dünya Tarihi Antakyasız yazılamaz.

SU PERİSİ VE EDEBİYATTA DEFNE

FERHAT İŞLEK

"Ey toprak ana... Beni ört, beni sakla, beni kurtar."

Bu ıgıllıklar Apollon'dan kaçan Daphne'nin son ıgıllıklarıdır. Bu ıgıllığın ardından ayakları kök olur toprakta; kolları dallara keser, saçları yapraklara...

Apollon, Daphne'in ağaç olmasını üzüntüyle izler. Sonra ona sarılır ve sert kabuklar altında hâlâ çarpmakta olan kalbinin sesini duyar. "- Bundan sonra sen Apollon'un kutsal ağacı olacaksın" der.

Zeus'un oğlu ışık tanrısı Apollon ile Babası İrmak Tanrısı, annesi Orman Tanrıçası olan kendisine de "su perisi" denilen Daphne'in söylencesi yaygın olarak bilinmektedir. Özellikle Antakya' da dilden dile günümüze kadar yaşayan bir söylencedir bu.

"Edebiyatda Defne", Mehmet Karasu ile eşi Nebiye Karasu'yun derlediği, çeşitli yazıları içeren ve yöreyle ilgili ayrıntılı bilgilere ulaşacağımız kapsamlı bir alışma. Kitabın daha ilk sayfalarında Defne-Apollon söylencesi'nin yer alması da bilinçli bir seçim. Çünkü bu söylenceyle özdeşleşmiştir burası.

Mitler her dönemde sanatın, edebiyatın esin kaynaklarından biri olmuştur. Aslında bu bir tür toplumların geçmişini anlamlandırma arayışdır. Ayrıca mitoloji insanlığın ortak değerlerindendir. Bazen toplumların yeniden doğmaları için bir dayanak oluşturur.

Edebiyatla da çok yakın ilişkisi olmuştur. Örneğin çağları aşan bir özelliği vardır mitolojik şiirlerin. İnsanlığın ortak değeri olması bu yüzdendir. Bazen adalet, bazen bir aşk, bazen bir inanç, hüznün ya da sevinç, ortak dile dönüşür. Antakya mitolojik açıdan çok

yoğun. Dafne onlardan biri. Dafne'nin güzelliği şiirseldir. Aşk da vardır; o da şiirseldir. Apollon'un karşılıksız aşkı bu şiirselliği iyice derinleştirir. Mitolojik şiirler veya yazılan metinler ne masala ne de söylencelere benzer. Günümüzle tarih arasında çoğu kez felsefe-siyle birlikte bağ kurulur. Bir beyin fırtınasına yol açar okuyucuda. Hem önceki insanın, hem de günümüz insanının duygularına ses olur.

Bu aynı zamanda kökenlere yönelirken, bu konuda yazılanların, işlevsel açıdan ne denli önemsenmesi gerektiği sonucunu çıkarır. Toplumların tarihsel belleğine önemli ölçüde iz bırakacak etkili, derinlikli bu çalışmaların kalıcı ve her dönemde yaşayan edebiyat ürünleri olduğunu da belirtmek isterim. Kitapta bu anlamda birbirinden değerli yazılar ve şiirler yer alıyor.

"Defne ağacı bir su perisiydi" başlığıyla Ali Püsküllüoğlu, "Defne güzel bir su perisiydi. Yağmurlarda ıslanır, ırmaklarda yıkanır, nerde bir su görse daldarı içine. Anası orman, babası ırmaktı Defne'nin. İrmakta yıkandıktan sonra, kıyıda bir ağaç altına oturur, o uzun saçlarını tarar, bir yandan da türkü söylerdi. Defne'nin türküleri rüzgârla, ağaç dalları arasından ormanın ta içlerine yayılırdı," diyor.

Ali Püsküllüoğlu söylencenin ayrıntılarına girer yazısında. Defne'yi tatlı ninnilerle büyüten orman ve ırmaktır. Türküleri ırmak öğretmişti ona. Söylediği türküler ırmağın akarken çıkardığı seslere benziyordu. Bu türküler yalnızlığını unutturuyordu Defne'nin. Orman ise ona gezinmeyi, saklanmayı ve geyikler gibi kaçmayı öğretiyordu.

Fakat gel gelelim ne ırmak, ne de orman ona sevgiden hiç söz etmemişlerdi. Sevgiden söz

etmeyerek onu koruduklarını düşünüyorlardı. Buna rağmen kurdun kuşun dahi bildiği aşkı gün gelir Defne de öğrenir. Her gün çalgı sesi gelmeye başlar kulağına. Bu sesin peşine koşar ormanda, dağlarda. Ama bu tatlı ezgileri kimin çaldığını bulamaz bir türlü. Durumu fark eden annesi, "Defne güzel kızım, bu senin çalgıcın Apollon. Onun şiiri ve çalgısı, bütün kızları kendine çeker. Ben de bilirim onun ezgilerini, çok tatlıdır. Tatlıdır ya, bilmen gerek ki, Apollon bir tanrıdır ve de tanrıları seven, onlara âşık olan kızlar, ya kendini öldürür, ya da sürgüne gider bu yerlerden," der.

İçindeki sevgi annesinin bu sözlerine rağmen dinmez Defne'nin. Apollon'la bir ormanda karşılaşır sonuçta.

Apollon'un ormanda gördüğü Defne'nin peşine düşmesi ve Defne'nin ağaca dönüşmesi söylenceye göre bugünkü Harbiye'deki şelalelerde gerçekleşmiştir.

Ayla kutlu da "Doğduğum Yer merhaba" diyerek konuk oluyor kitaba. 1940'lı yıllardaki Harbiye'de geçen çocukluk anılarını anlatıyor.

"Gözümün açıldığı cennet, bilincimin aştığı ilk eşik" diyor Harbiye için. Ve ekliyor: "Cennet bana, yaşıma bir elin parmaklarına gelmeden Kenan ülkesinin bu en üst çevresinde sunulmuştu".

Harbiye, Ayla Kutlu'nun çocukluğunun geçtiği yıllarda köy görünümündedir. Ama yeşili, zengin doğasıyla başka bir yerdir burası. Sokaklarından geçerken evler görünmez, görülebilen su ve yeşil. Ayla Kutlu'nun çocuk mekânlarıdır su kenarları ve bahçeler. Şelaleler ise bugünkünden çok farklıdır.

"Çocukluğumda ve ilk gençliğimde coşkun bir yaşama sevinciyle onlarca şelale, suda kök salıp azmana dönüşmüş binlerce ağacın, gürbüz toprakaltı hayvanlarının ve dünyanın en güzel vadisinin doğumunu kutsar dururdu. Çünkü yalnızca şelale suları doğumun sevinç şarkısını bin yıllar süresince söyleyebilirler. Yükseklerden inerken öyle bir bağırırıldırı ki, doğduklarından beri ıslaklıkla yaşayan çınarların ve daha aşağıdaki sürekli yeşil

yosunların üstüne döküldüklerinde insanlar susmaktan başka çare bulamazlardı."

Yazarımız, günümüzde teknolojik açgözlülük dediği girişimlerle şelalenin küstürüldüğünü belirtiyor.

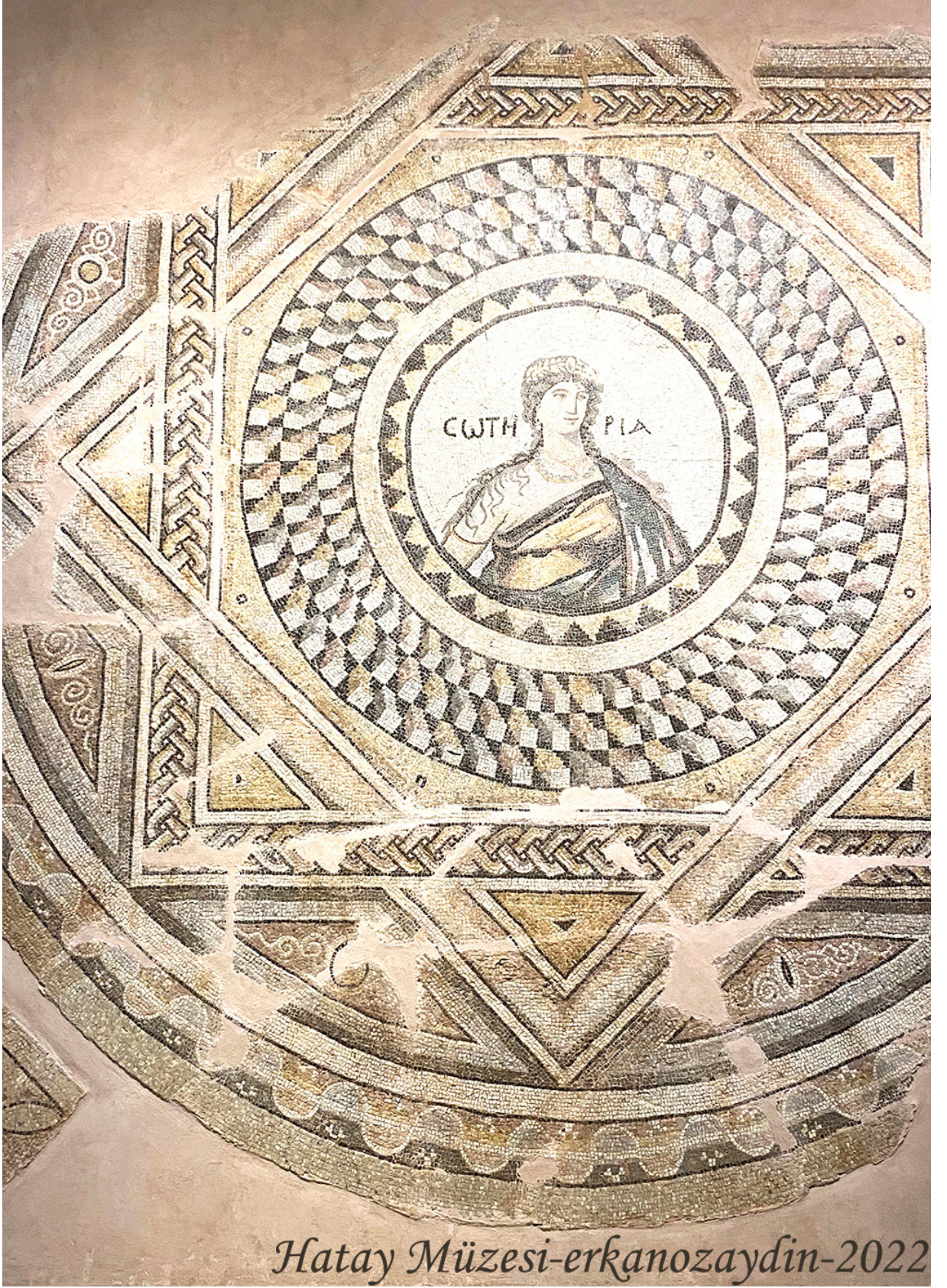
Nedim Gürsel de "Defnenin gözyaşları" başlığında aynı konuya değinir. Zevksiz yapılaşmanın sonucu köhne tesislerle burasının kebapçı yerine çevrildiğini, plastik masalar ve sandalyelerle, zevksizliğin doruğundaki yapılaşma ile bu güzel doğa parçasının ele geçirildiğini üzümlere yazıyor.

Aynı üzüntüyü Cengiz Bektaş'ta da görmek mümkün. Defne deyince aklına su ve yeşil geldiğini belirten Bektaş, suların kullanımına lokantaların, gazinoların el koyduğunu, oysa bu sulardan oradaki lokantalara gidemeyecek olan yoksulların da yararlanması gerektiğini vurguluyor. "Bu doğa armağanı başta Harbiye halkının olmak üzere tüm insanlığındır" diye de ekliyor.

Kitapta Defne'nin tarihine geniş yer verilmiş. "Defne'nin tarihi Antakya'nın tarihi geçmişi ile bağlantılıdır" deniliyor. Çok sayıda halk hikâyesi ve söylenceye yer verilen bölümde, Apollon'un tapınağını ziyaretin dışında, burası tarih boyunca varlıklı insanların gelip bir süre konakladıkları yer olmuş. Tarajan döneminde su kemerleri yapılarak burasının suyu Antakya'ya taşınmış. Birçok din adamının zaman zaman gelip buradaki din adamlarının görüşüne başvurduğu, MS 115 tarihinde de burada Zeus Tapınağının inşa edildiği belirtilmektedir.

Kuşkusuz elde edilen mozaik levhalar da Defne'nin tarihini aydınlatmada önem taşır. Örneğin MÖ 196 yılına ait bir mozaik levha Roma İmparatorluğuna karşı çıkan Kartaca Komutanı Hannibal'ın Defne'ye gelip kutlama şenliklerine katıldığını gösterir. Defne'de bulunan Micalo BisyoHYa mozaiki ise Antakya ile ilgili manzara resimlerini içeriyor.

Wirliam Barlett ise şunları yazıyor: "Defne'yi kuran Selkuslar buraya on bin dönüm defne, murt ve kozalık çam ağaçları dikmişler, bu

Hatay Müzesi-erkanozaydin-2022

Hatay Arkeoloji Müzesi-erkanozaydin 18 Aralık 2022

bahçelerin ortasında Apollon ve Diana tapınağını kurmuşlardı. Defne Antakya kralları'nın mesire ve eğlence yeri olmuştu".

Kitapta Harbiye'nin İpekçiliği göz ardı edilmemiş. İpek dokumacılığının aile geleneklerinde olduğu vurgulanarak, değişik renk ve desenlerinde olan Harbiye ipeğinin yörenin hem ekonomisine katkısı olmakta hem de bir kültürel gelenek olması bakımından önem taşımakta olduğu belirtiliyor.

Sayfalar arasına serpiştirilmiş şiirler de var. Bunlardan ilki Kavafis'in Antiohya Dolaylarında"şiiri.

Bir bölümü şöyle;

"Düşüncesi'ni açıkladı Dafni'de Apollon / Kehanette bulunmayacakmış (Kim takar) / Geleceği söylemeyecekmış / Dafni'deki tapınağı temizlemezse eğer / Rahatsız ediyormuş kendisini komşu ölümler /.../ Köpürdü julianos, yangını kundaklayıp / Biz Hristiyanların çıkardığını yaydı / Başka ne yapabilirdi? / Bırakın söylesin. Bir şey kanıtlanmadı. Söylesin / Köpürmüş olmasıdır önemli olan"

Melih Cevdet Anday'ın "Defne ile Tanrı"şiiri de uzun bir şiir olarak yer alıyor. Defne ile Apollon arasındaki bildiğimiz söylenceyi dizelerle anlatıyor.

"Yazık dedi tanrı çok yazık / Saramadan yitirdim seni / Bari benim ağacım ol da / Yaprakların çelenk olsun kahramanlara / Ezgilerde, türkülerde anılsın bundan sonra / Yan yana adlarımız / Yazık dedi tanrı çok yazık"

Adnan Yücel yaşıyorken sık sık Defneye gider, şelalelerdeki bir kır kahvesinde oturur, dinlenirmiş. Bu bilgiyi hem eşi anlatmış hem de Mehmet Karasu'dan dinlemiştim. Hatta geçtiğimiz yıllarda düzenlediğimiz Adnan Yücel anma etkinliğini sözünü ettiğim kır kahvesinde gerçekleştirmiştik. Kitaptaki mitolojik şiir ve yazıların belki de en etkileyici yazısı "İrmağın ve Ormanın Kızı Defne" başlığıyla Adnan Yücel imzasını taşıyor.

"Su ile toprak arasındaki sonsuz aşkın, çağlar boyu yaşayan ölümsüz bir meyvesiydi Defne. Bir su perisiydi. Bu yüzden de bütün canlı ve cansız varlıkların dilini çok çabuk öğreniyordu. Babası Peneus onu, sık sık su kuşlarıyla konuşurken ya da su kabarcıklarıyla oyunlar oynarken görüyordu. Anası orman ise onu, ya daldan dala atlayarak sincaplarla yarışırken ya da bir böğürtlen çalısıyla konuşurken görüyordu. Annesini kaybetmiş bir ceylan yavrusuna ya da sürüsünü kaybetmiş bir keklik palazına kılavuzluk ediyordu. Kuşların göç zamanı kimi kez turnalarla selamlaşıyor, kimi kez de ördek sürülerine göllerin ve sazlıkların yerini gösteriyordu."

Reşat Mursaloğlu'nun "Defne Çağlayanları", Onat Kutlar'ın "Gündemde Olmayan Sanatçı Ali Özalp", O. Nuri Poyrazoğlu'nun "Bir Kış Günü Antakya'da", İrfan O. Hatipoğlu'nun "Defneli Libanius'dan Günümüze", İpek Ongun'un "Antakya Gezisi", Bilge Umar'ın "Kilikya", Ahmet Özer'in "Antakya'da Barışın Şehrinde Üç Gün", Edip Kızıldağı'nın "Dünyanın En Büyük Labirenti" başlıklı yazıları da bu çalışmaya önemli katkıları olan yazılar olarak kitapta yer almaktadır.

Diğer yandan Antakya Denilince ilk akla gelenlerdendir Sabahattin Yalkın. Onun kitapta yer alan bir şiirinden alıntı ile selamlayalım Antakya'yı, Harbiye'yi, Defne'yi ve tabi ki orada yaşayan "Edebiyatta Defne"adlı yapıtı hazırlayan Mehmet Karasu ile eşi Nebihe Karasu'yu...

"Zeus'un delişmen oğlu elinden kaçırınca / Daphne'yi dal budak salar defneli gövde ağaç/Harbiye sularında yıkar kızlığını gizli gizli/Beyaz harmaniyelerine bürünmüş ora / Yahudileri Yarış günü ana baba kız kızan / Bilge sessizliğinde / Orontes İrmağı ve son dönemeçte kırbaçlamaya başlar / Soylu kır atlarını /.../ Seni seviyorum Antakya / Tanıgım güneş"

MAHŞER

NECLA DALOĞLU

Aslında nasıl anlatılır, nasıl yazılır, nasıl tarif edilir böyle bir cehennem bilemiyorum. Dünyanın en sınırsız gücü hayallerdir. Bir şiir yazılır, bir roman yazılır, bir film çekilir, sınırsızdır. Çünkü hayal ürünüdür. Ancak hayali aşan bir gerçek nasıl anlatılır?

6 Şubat 2023 Salı
Saat:04.17.

Gözümü sarsıntıyla açtım. Beklemeliyim geçer, dedim. Ancak bir anda bunun bir depremle alakası olmadığını, şu; hep hayatımızda bir gün kıyametin kopacağı ve orada yaşanacaklar anlatılırdı ya işte o kıyametin koptuğunu düşündüm. Sanki lunaparktaki balerindeydim. Her yöne dönen bir anaforum içinde savruluyordum. Kızıma koşmak için yataktan fırladım. Aynı anda duvarların yatağımın üstüne yığıldığını fark ettim. Saliseler içinde döndüm baktım, sanırım yaşamak için ilk raundu kazanmıştım. Tek düşündüğüm yavruma sarılmaktı. Nitekim enkazdan çıkan bütün insanların yaptığı buydu. Bütün cesetler; karı-kocalar, çocuklar, anneler-babalar birbirlerine sarılı olarak çıkıyordu.

Ancak odanın kapısına varamadan yere çakıldım. Kalkmaya çabaladım ama ne mümkün! Rodeolardaki gibi tekrar tekrar savuruyordu beni yere. Nasıl oldu bilmiyorum, koridorda kızımın karşılaşıp kapıya doğru koşmaya çalıştık. Sağlı sollu duvarlar önümüze dökülüyordu. Elimize geçen bir ceketle, duvarların en üstünde kilerden düşmüş yazlık bir file ayakkabıyla sokağa çıktık. Çıktık çıkmasına da henüz rus ruleti gibiydi, hayatta kalmama riski devam ediyordu. Çok geniş olmayan ara caddede binalar savrulularak yere düşüyordu. Kaçacak hayat alanı yoktu. Karanlıkta ara ara sanki yıldırım çakıyormuş gibi aydınlanıyorduk. O anda bir komşu “öldü... öldü!” diye bağıırıyordu. Öbürü çocuğunu arıyor, kimi

şuursuzca küfrediyor, yaralıların, göçük altındaki insanların çığlıkları kulakları sağır ediyordu. Yapabileceğimiz hiç bir şey yoktu. Gerçek bir kıyamet dediğimiz tablo yaşanıyordu. Yağmur ve soğuk iliklerimize kadar işlemiş, çenelerimiz titriyor, donuyorduk. Ancak hâlâ güvenli bir yere geçememiştik. Bir ara yıkıntıların üzerinden elli metre ilerleyerek ufak bir park yerine yığıldı insanlar. Yıkılacak binaların ortasında bir yerdi. İnsanlar çaresiz, bebekler anne kucağında, mucizeyle kurtulan yaşlılar suların içine çökmüşlerdi. Kimsenin şuuru yerinde değildi sanırım. Gün aydınlandığında gördüğümüz manzara karşısında, insanların nasıl bir mucizeyle yaşadıklarını aklım almadı. Depremden itibaren, hayatta tek kız kardeşime, yeğenime ulaşmaya çalışıyorduk. Ulaşamadık. O, bir sitede giriş katında oturuyordu. Oranın sağlam olacağını ve kurtulduklarını düşünüyör, her gördüğüme soruyordum. Emlak evleri sitesi nasıl? Kimileri “kâğıt gibi yerle bir,” diyor-du kimileri “çok kötü değil” diyor-du. O anı düşünmek gerçekten inanılmaz bir duyguydu. Gözümün önüne bir göçük altında kaldıkları geliyor, bir kurtuldukları geliyor, hep bu düşünceler beynimin içinde cirit atıyor, çıldırma raddesine geliyordum.

Daha sonra biraz yukarıda park alanına gittik. Bu arada sağdan soldan bulduğumuz kıyafet ve örtüleri dağıttık. Elime bir küçük battaniye geçti. İliklerime kadar donmuşken ıslak çamaşırların üstüne battaniyeye sarılmak için bir an elimden bıraktım, döndüğümde battaniye yoktu. Baktım kadının biri yüzünü ve başını kapatmak kaydıyla battaniyeye sarılmıştı. Dokundum battaniyeye istemek için. Kadın yüzünü açtı. Kalakaldım. İncecik bir penye pijama ve sıırıslılandı. Yüzü bir ceset gibi berbat görünüyordu. Sesim titreyerek “Yaralı mısınız?” dedim. “Kanser hastasıyım, yeni kemoterapi aldım” dedi. Sadece dilimin döndüğünce, boğuk bir sesle “Geçmiş olsun” dedim mi bilmiyorum. Arkamı dönüp yürüdüm.

Ve Mersin’den bizi almaya geldiklerinde gerçeği anladım. Kızkardeşim ve yeğenim göçük altındalardı ve yaşama şansları sıfırmış ... Çünkü sekiz katlı site sıfır zemindeymiş . Bana göstermediler. O an dünya başına yıkılıyor sanki insanın. Bir an hayat bitti gibi geldi bana. Tek düşündüğüm benim de onunla gitmem gerektiği idi. Çünkü bir kardeşimizi kanserden kaybetmiştik, birbirimize çok bağlıydık. Kibleye döner dua ederdi; “Allahım, ablamla ikimizin canını bir alsın, birimiz kalırsak dayanamayız” derdi. İlk düşündüğüm buydu. Bu yetmedi, her an, her saat bir yeni can bağımın kayıp haberlerini alıyordum. İçim acıyor, yüreğim yanıyordu. Acım inanılmaz öfkeye ve isyana dönüştü. Neden? Niçin? Niye? 100 gr. et daha fazla yemek için mi? Kullandığımız çanta timsah derisi olsun diye mi? Veya bilmem kaç dolarlık parfümü kullanalım diye mi öldüler? Çünkü bu acıların temelinde insanoğlunun doyumsuzluğu vardı.

Mersin’e gelince buradaki yakınlarımla yapabileceğimiz ne varsa; yönlendirmeye, organizasyon konusunda uğraş vermeye başladık. Ancak kurumsal olarak hareket etmenin daha faydalı olacağını düşünerek ‘Hatay Hayat Ağacı Derneği’ olarak “Ne yapabiliriz”i araştırmaya başladık. Ölenlerin, gidenlerin artık ne yemeğe, ne ısınmaya ihtiyaçları vardı. Mersin’e büyük göç gelmişti. Sanırım yaşama sebebimiz belki de buydu diyerek hemen bir whatsapp gurubu kurduk. Sağolsun Mersinli dostlar, başta Ferhat İşlek, belediyeler bize çok büyük destek verdiler. Haberleşme dayanışma, bilgilendirme, terapi olarak birbirimizi beslemek ve destek almak için toparlanmaya başladık. Yaşamaya, çalışmaya mecburuz. Bu doğrultuda hareket etmemiz arkadaşlar arasında güzel bir dayanışma ve moral oldu.

Başta Mersin Büyük Şehir Belediyesi ve Mezitli Belediyesi’ne teşekkür ederim. Bizlere evini açan yeğenim Nejat ile eşi Cansu Daloğlu’na, Gaye ve Tarkan Uygur’a her türlü maddi- manevi destekte bulunan, isimlerini sayamadığım Mersinli dostlara tüm depremzedeler adına şükranlarımı sunuyorum.

Teşekkürler Mersin.

MEHMET BABACAN BİR BAHAR AKŞAMI

Bir bahar akşamı
Ya da
Son bahar akşamı
Ne fark eder akşamsa vakit
Ne fark eder yaralı bir kuşsa güneş
ufkun ardında

Topla saçlarını
Düşme yâdıma
Deşme anılarımı var git
Yeni koşulara yetmez soluğum
Çok uzaklarda kaldı çocukluğum

Zaman denizine düşen yıllarım
Ah benim yıllarım
Talan yıllarım
Beni benden alan yıllarım
Kaptırdınız sele beni
Savurdunuz yeke beni
Terk etmedi çile beni

Alın
Alın gayrı alabildiğiniz kadar
Bana kalsın bir tek yerim
Gözbebeklerim
Oynaşıp dursunlar sabahlara dek
Uçurtmalar dolsun uykularıma kırık-dökük
At kuyruğu kemanımda hâlâ o ezgi
Zulamda o resim
İlla o resim

Bilirim
Doymamış çocukluğumdur hıçkıran
düşlerimde hep
Bilirim
Umuda kurban verdiğim
özlemlerimdir sebep

Neyleyim
Yolum yokuş
Yolcum yorgun
Ezgin türkülere tutkun gayrı sazım
Köroğlu Dağlarım hayal-meyal
Çoktan terk edip gitti Ayvazım

Topla saçlarını
Düşme yâdıma
Deşme anılarımı var git
Yeni koşulara yetmez soluğum
Çok uzaklarda kaldı çocukluğum

DEPREMLER İÇİNDE YÜREĞİN SALLANMAKTA*

TURGAY DEĞİRMENCİ

On bir şehrimizin yıkıldığı haberiyle başlıyorum güne. Kocaeli depreminden çok daha büyük bir deprem. Antakya'nın da yerle bir olduğunu dinliyorum televizyonlardan. Dostların telaşına düşüyorum. Yalova şiir etkinliğinde tanıştığımız Mehmet Karasu ağabey, Berdan Cebiroğlu ve Güler Kalem geliyor aklıma. Haber almaya çalışıyorum dostlardan. Serüvenci şiirimin sekizinci bölümünden dizeler dudaklarımda;

*Sen şimdi uzak bir coğrafyada yaralı
Başka bir iklimde beni beklemedesindir
Depremler içinde yüreğin sallanmakta*

Berdan Cebiroğlu¹ “Sıkıysa taşmasın/kayalardan içtiğimiz sular/sıkıysa serpilip açmasın/emeğin ettiği sevgi/şafağın gülleri” diye sesleniyor bir yerlerden.

Mehmet Karasu ağabeyin iyi olduğunu, Ankara'ya, oradan Eskişehir'e yakınlarının yanına gittiğini öğreniyor, seviniyorum. Diğerlerinden haber yok. Ama kötü bir haber olsa duyardım.

Azerbaycan'a Coşkun Karabulut'un öncülüğünde düzenlenen kültür gezisine birlikte gittiğimiz

1 Berdan Cebiroğlu Şafağın Gülleri, sayfa 81

şair Seval Beyazgül'ün çalıştığı hastanenin alt katlarından sağ çıktığını öğreniyorum dostlardan seviniyorum.

Birçok kitaba imza atan şair Nilüfer Açılan Yıldız'ın yirmi iki yaşında voleybolcu oğlunu kaybettiğini öğreniyorum Facebook'tan. Tuşlara başın sağ olsun yazabiliyorum ancak. Elim telefona gitmiyor. Arasam ne diyeceğim gencecik oğlunu yitiren şair anneye? Şair Gazanfer Eryüksel'i arıyor, ayrıntılı bilgiyi ondan alıyorum.

Ya depreme kitap fuarı sırasında yakalanan yazarlar, şairlerin kitaplarını yakarak ısınmaya çalışmaları canımı acıtıyor.

Yine İrfan Temel'in 'Dünyanın Kışlıkları' şiirinden dizeler;

*Sesimi duyan var mı sesimi duyan var mı
bbc'den gayri*

*Enkaz kaldırma çalışmaları hayal kırıklığı tel
tel sınır boyu*

Ve benim 'Zorlu Kış' şiirimin depremin ruhuna da uygun düşen dizeleri;

Çok kar yağdı kalbime

Geçen kış da yağmıştı

*Turgay Değirmenci, Serüvenci, sayfa 18

Desen: Hüseyin Sönmez

‘Monokronik Titreşimler’ - Mehmet Fahracı

YUSUF LÂÇİN

ZAFER DORUK

Babam kuklacıydı. Benden söz edilirken kimin oğlu olduğum adımdan önce gelirdi: "Kuklacının oğlu Arif." Sonra en önemli özelliğim: "Şu sessiz çocuk!"

Babamı bu şehirde tanımayan yoktu. Gösterisini şehrin en kalabalık, en işlek caddesinde yapıyordu çünkü.

Evimizin bir odası babamın işinin mutfağıydı. Tasarımını, müziğini, metnini orada çalışır, kuklalarıyla orada konuşur, dinlenirken de çekyata uzanıp bir kolunu başının altına yastık yaparak çizgi roman okurdu. Annem onu çalışırken rahatsız etmez, toplansanız konuştukları günde üç-beş cümleyi geçmezdi. Sessizlik, sanırım hiç konuşmadan anlaştıkları en önemli konuydu; bu yüzden bizim evde kavgaya hiç tanık olmadım.

Lise ikinci sınıftaydım. İçine kapanık bir delikanlıydım. Teneffüslerde bahçeye çıkmaz, arkadaşlarımı sınıfın penceresinden izlerdim Kız arkadaş edinemiyor, hayalî aşklar yaşıyordum; zor aşklar. Âşık olduğum kız için bir hikâye kurar, ona şiir yüklü mektuplar yazardım. O hikâyede türlü engelleri aştıktan sonra bir tansık gerçekleşir, benim için erişilmesi o güç kişiden mektubuma olumlu yanıt alınca o ânı gerçekten yaşıyormuşum gibi sevinçle titrerdim. Hayalimde geceleri buluşurduk. Ayışığı; aşkımıza hizmette kusur etmeyen güzel bir genç kız gibiydi. İlk anlarda duygu yüklü bir bakışma, iki masal kuşu gibi; sessiz, büyülü... Suskunluğu ilk o bozar, elimi tutarak bana âşık olduğunu söylerdi. O an dünya durur, saatler durur, dilim çözülür, bu sefer hiç susmazdım; söylemeye hasret kaldığım ne varsa söylerdim. Kız güler, "Şu sessiz delikanlıya da bakın hele!" derdi. "Ya konuşkan biri olsaydın?"

Aynı hikâyeyi farklı sahnelerle kurmak hoşuma giderdi, ne de olsa kuklacının oğluydum, babadan gelme bir hayalidim.

O gün, kompozisyon dersinde öğretmenimiz

notlarımızı açıklıyordu. On üzerinden on almıştım. En yüksek notu alan tek öğrenci olduğum için kompozisyonumu sınıfa okumak istediğini söyledi. Öğretmen kompozisyonu okurken sıkıntıdan terliyor, girecek delik arıyordum. O sırada göz göze geldik, uzun uzun bakiştık. Sınıfın en çalışkan öğrencisi, tek kişilik hayalî aşklarının kahramanıydı. Arada bir dönüp bakıyor, gülümseyordu. Umutlanmışım, en azından gözlerimi kaçırmıyordum.

Okul çıkışı uzaktan evine kadar izledim onu, bahçe kapısından girip gözden kaybolana kadar sokağın başında durup bekledim, sonra evlerinin önündeki tarlada hava kararana kadar oturup, bu sefer aşkının karşılığını görmüş bir âşık için hikâyeler kurmaya başladım. Sabahlara kadar kendime "güven" ve "cesaret" telkin ettim, hazırlandım, başarmalıydım; delikanlı çağımı, sevincimi, yaşama arzumu kuşatmış bu kalın zırhı parçalayıp atmalıydım ama her seferinde, daha paydos zili çalar çalmaz dizlerimin bağı çözülüyor, merdivenleri inerken yüzüme alev basıyordu. Sonunda artık yorulup kabullendim. Daha fazla zorlamanın âlemi yoktu. Okuldan çıkar çıkmaz doğruca eve gidiyor, ağrıyan yanımı derin bir sessizliğin içine yatırıp sızımın dinmesini bekliyordum.

Babamın çizgi romanlarına sarılmıştım. Onlarla hiç aralıksız uzun serüvenlere atılıyor, başka şey düşünmüyordum. Ayrıca babamdan kukla yapmayı öğreniyor, akşamları da onunla gösteriye gidiyordum. Sonra sıkıldım. Uzun süre gitmedim. Babamın gösterileri tek kişilikti. Kuklalarının adı Garip, Vehbi, Çiroz ve Dayı'ydı. Her hafta biriyle çalışırdı ama iki haftadır yeni kuklası Yusuf Lâçin'le çalışıyordu.

Yusuf Lâçin aslında babamın bir arkadaşıydı. "Onunla konuşurken huzur duyuyorum," dediği, ellili yaşlarında ak saçlı bir figüran... Bazen babamla gösteriden sonra bir yerlerde oturur, rakı içerlerdi. Onu çocukken tanımıştım, "Bak, bu amca sinema oyuncusudur," demişti babam. Adamın başını utangaç bir çocuk gibi önüne

eğdiğini; yüzüne kederli, mahcup bir gülümseme indiğini o zaman bile fark etmiştim. Gözlerim onu bir yerlerden ısıırıyordu ya, nereden çıkaramamıştım. Sonradan fark ettim; az konuşuyor, babamı dinlerken filmlerindeki o sessiz ve kederli figüran oluyordu.

Sonra Yusuf Lâçin uzun süre ortalıkta görünmedi. Onu tanıyanlardan biri babama yüreğinin bir süre önce durduğunu söyledi. Ölümünden çok etkilenen babam da adına imzalı eski bir fotoğrafını kullanarak onun kuklasını yaptı.

Yusuf Lâçin neler anlatacağı gösterisinde merak ediyordum. Babama, “Bu akşam ben de geleyim seninle,” dedim.

“Sıkılmayasın yine?”

“Sıkılmam.”

Avlu kapısının önünde bekliyordum. Babam çıktı, melon şapkası başındaydı. Çantasını bana verdi, seleye binip motosikleti çalıştırdı, “Atla sepete!” dedi.

Cadde, akşam saatlerinde kalabalık oluyordu. Babam motosikleti opera binasının bitişiğindeki bahçenin önüne park etti. Gösteri araçlarını, kuklalarını çantadan çıkardı; Yusuf Lâçin’i öne aldı, öbür kuklaları da gösteriye renk katmaları için eski anlatıcılar olarak geriye, yan yana oturttu. Siyah kumaş örtüsünü yere serdi, şapkasını örtünün üzerine ters çevirip koydu, siyah pelerinini giydi.

İzleyenlerin sayısı giderek artıyordu. Kalabalığı yeterli bulunca kasetçaların düğmesine basarak müziği başlattı; hüzünlü bir Uzakdoğu ezgisiydi, kalabalığı etkilemesi uzun sürmedi. Araçların ve yoldan gelip geçenlerin sesi dışında kimseden çıt çıkmıyordu. Yusuf Lâçin’in üzerinde beyaz bir tişörtle dik yakalı, turuncu bir trençkot vardı; onu son gördüğüm gün üzerindeki kıyafetin aynısı...

Yusuf Lâçin sanki kukla değildi de arkadaşının gösterisine katkıda bulunmak için gelmiş özel bir konuktu. Babam ona yeniden can vermiş, sesine sesini, ruhuna ruhunu katıp aradan çekilmişti. Anlatırken sesi titriyor, sözcüklerin üzerine basa basa, tane tane konuşuyordu. Sesinde onunla tanıştığım akşamki hüzün vardı. Babamın bu işte ne kadar usta olduğunu o akşam daha iyi anladım.

“Merhabalar efendim! Hoş geldiniz, sefalar getirdiniz... Adım Yusuf Lâçin. Beni gözleriniz

mutlaka bir yerlerden ısıracaktır. Siyah-beyaz filmlerin kimi sahnelerinde dekorun bir yerlerine iliştirilmiş fotoğraflardan biriyimdir, kalabalıklar içinde gri bir göz yanılısaması...

“Bazen bir gazinoda, esas oğlanla esas kızın bulunduğu masanın gerisinde otururum. Esas oğlan diyelim meyhanedeyse, bir ona bir Çingene kemancıyla klarnetçi çocuğa bakarım. Bu size hiç tuhaf gelmez çünkü mekânın doğal bir parçasıyım. Gerilimli sahnelerde portmantoda asılı bir şapka gibi dururum...

“Bazen sahnedeki assolisti dinleyen müşterilerin arasında otururum. Masamdaki kadın çalıntı bir gülümsemeyle bakarken benim yüzümden soğuk, naylon bir keder bulunur. İçkimi arada bir dudaklarıma değdirip bırakır, bazen de hiç dokunmadan öylece bakar dururum...

“Bazen bir barın önünde, üç-beş kişinin arasında hırsız gibi rol keserim ama siz bunu görmezsiniz...

“Bazen bir duruşma salonundaki izleyicilerin arasında, salonun penceresine uzanan ağağ dalının yaprakları kadar sıradan bir görüntü olurum. Seyirci hikâyeden sıkılınca sahne gerisindeki boşluğa bakarken beni görür, yanındakini dürterek, ‘Aa, bak, şu orta sırada oturan ak saçlı adamı görüyor musun? Bir insan nasıl bu kadar kederli bakabilir ki?’ der...

“Ben: Gözünüzün Isırdığı Adam. Gerçek hayatta Yeşilçam Sokağı’nda eski bir binanın giriş katında otururum. Karım beni çoktan bırakıp gitti. Sabahları kalkıp tıraş olur, rengi solmuş mavi takım elbisemi giyer, kiraz desenli beyaz boyunbağımı takıp çıkarım. Kitapçıları, antikacıları dolaşıp Çiçek Pasajı’na uğrar, Madam Anahit’in akordeonunu dinleyerek iki duble rakımı içer, sonra üzerimdeki birkaç göz ısırığıyla gelip kahvedeki masama otururum. Okey oynayan arkadaşlar sağolsunlar halimi hatırıma sorar, masama çay gönderirler.

“Ama biri mutlaka beni de hatırlayacaktır, eminim. ‘Bu adamı gözüm bir yerlerden ısıırıyor ya, nereden?’ diye düşünecektir. Birkaç filmimi peşpeşe sıralayınca, ‘Haa, tamam hatırladım, sen şu gazinodaki barın arkasında duran adamsın!’ diyecektir. ‘Hele benim gözüm bunu bir yerlerden

ısıyor, diyorum. Seni bir de şeyde görmüştüm: Esas kızın sabahları servise bindiği duraktaki işçilerin arasında.' Belki benimle fotoğraf çekecektir. Belki arkadaş bile olabiliriz. Uzun süre sonra oradan geçtiği bir gün kahveye uğrayıp beni soracaktır. Arkadaşlar ona kederli bir yüzle bakıp, 'Gitti!' diyeceklerdir. 'Son filmiydi. Biz setteydik, yolcu edemedik ama cenazesine birkaç arkadaşımız katıldı. İki kürek de bizim sevabımıza atıverin dedik.'"

Kalabalıktan bir alkış koptu. Babam şapkasını çıkardı, eğilip kalabalığı selamladı, sonra eliyle Yusuf Lâçin'i işaret etti. İkinci alkış ilkini bastırdı. İzleyiciler buruk bir gülümsemeyle şapkaya doğru ilerliyor, içine gönüllerinden ne koparsa atıp caddenin gürültüsüne karışıyorlardı. Birden onu gördüm! Orada, karşımdaydı, gülümsüyordu. Gösteriyi izlemiş, beklemişti. Ne yapacağımı şaşırmıştım. Tepemizde uçan afacan kırlangıçlar sanki akşam neşeleriyle heyecanımı bastırmaya çalışıyordu. Ben ona doğru yürürken o da bana doğru geldi, elini uzattı. "Merhaba!" dedi. "Harika bir gösteriydi. Daha önce nasıl görmedim ben bunu?"

"Teşekkür ederim," deyip sustum. Bu ânı susarak geçirirsem o kahrolası dili koparıp atabilirdim. "Beğendiğine sevindim," diye eklemeyi becerdim.

Babam bize bakıyordu. Yanına gitti, "Amcacım, kutluyorum. Adım Ayfer. Arif'in sınıf arkadaşım," dedi. "Yusuf Lâçin'i ilk kez izledim. Harika bir kukla... Adı niçin Yusuf Lâçin?"

Babam güldü. "Arif anlatır," dedi. "Ben Düşhane Sahaf'a uğrayacağım, yeni çizgi romanlar gelmiş. Keyfinize bakın siz." Sular seller gibi anlatabilirdim!

"Ne dersin, karşı kafenin terasında çay içelim mi?"

"İçelim!" dedim.

Caddenin karşısına geçmeden dönüp arkama baktım: Yusuf Lâçin babamın kucağındaydı, ikisi birden bize el sallıyordu. Yusuf Lâçin'in bana göz kırptığını gördüm: "Bak, oldu işte! Boşuna kendini paralıyordun!" diye fısıldıyordu kulağıma. Koşup ikisini de öpmek geldi içimden. Eve sakladım.

ZEYNEP GÜLEVİZ

BELKİ DE AŞK

yorumlamak kolay mı aşkı
kimine göre kavuşamamaktır aşk
bizinkisi ellerinde bulmak sevdayı
hiç uzaklara gitmeden
kapı kapıya karşı
gülüşünü hissetmek gün doğarken
bir kapı gıcirtısı kadar yakın
çayın buğusunda belki
belki baharında çağlanın
papatyanın kokusunda
veyahut çiğ yağmış yeşil çimenler üstünde
bazlamanın kokusunda
sabahleyin
utanarak baktığım yeşil gözlerinde
amcamın oğlu veli abi kadar yakındır
kim bilir

ben çalışırken coğrafya dersine – kitabın arasına
koyduğün mektuptur belki aşk
çocukluğuma yorup
anlamadan gülmek
karşılıklı gülümsemektir belki
çocukça tertemiz gülücüktür

düşündüm de sevgili
çocukluk aşkımsın benim hiç eskitemediğim
tıpkı şarap gibi damıtılan
ulu orta yaşanmayan sevdadır aşk
hiç konuşmadan anlaşmaktır
anlamaktır yüreğini
hissetmektir ne düşündüğünü
belki de aşka dair kitaplar okumadan şairleşmek-
tir gözlerinde

PARÇALAR ÇAĞI

REMZİ KARABULUT

GİDEBİLDİĞİN YER

Gidebildiğin yer kadardır yolun. Jackson Pollock yere serdi beyaz seccadesini. Sırtını o bıktırıcı yamuk figüre dayadı yine. O figür zaten hep oradaydı oysa. En güzel zamanlarımızı aldı boş yere. Yeni geldi aklımız başımıza. Kim ne derse desin, umurumuzda değil artık. Duvara fırlattı elindeki siyah boyayı. Yere serildi beyaz satıh. Tükürdü birden bire. Sigara yaktı sonra. Başka yere bakıyordum, havada yakaladı gözlerimi. Milena'ya söyle gelmesin, Kafka çelimsizi nişanlı biri artık. Mektubu katlayıp zarfa koydu. Bugün Milena'ya bu üçüncü mektup. Babasından gizleyerek, sakınarak, hatta korkarak. Beyaz balkon kapısı açık kalmış. Çıktı. Tamamlanmış hiçbir şey yok. Eksik olanla başlamak gerek gerçekte. Ve öyle bitirmek. Lanet olsun sana Max Brod. Senin yüzünden binlerce insan kaybettik. Görüyorsun işte, babası haklı çıktı Kafka'nın. Bugün kaçınıcı sigara? Şarap. Bira. Bir günü iyi yaşamak için iki gün çalışılmaz ki. Budala bahçıvan terası. Yandı sahnenin ışıkları. Oyun iki perde. En çok da kendini sevdi Joyce. Haritayı yanlış çizdi oysa. Onun yüzünden uzak yerdeyiz işte. Ve yanlış oyunda. Öykü çok eksik. Böylece aslında biz de boşuna bekledik. Ne Kafka geldi ne Milena ne de Joyce. Gidelim artık.

BENİ BOŞUNA OYALAMA

Beni boşuna oyalama. Önemli bir şey diyeceksen, bekleyeyim seni. Bak güneş batmak üzere. Bir dal yeşersin diye ipe gitmeyi göze alanlar, yollara düştü yine. Suyun bulanmasına izin vermeyeceğiz, dedi baba küçük oğluna. Su kirlenirse insan da kirlenir. Kitaplar kandırdı bizi. Yazılanlar gerçek hayat değil. Hayat yazılmaz çünkü. Eşyalarını toplama. Her şeyi bilme. Zamanı iyi kullan, ateşte yakma onu. İçtiği kahveler bir sokağı sele boğar Balzac'ın. Biriktirdiği boş şişeleri satarak birkaç dolusunu aldı. At yarışlarını izlemeye gidiyor Bukowski. Sen istasyona gel, ben seni bulurum, dedi Kafka. Gitti ve buldu Milena'yı. Ben bir

kadın olarak seni sevdim. Ben seni çok sevdim. Ama sen beni aramadın, bulmadın. Bu kadar ezilme Yuhanna, senin değil, Tanrıların sana ihtiyacı var. İnsan bitmez. Yoksa Tanrılar ölür. Yine de açmayın Pessoa'nın sandıklarını. Mahremiyet diye bir şey var canlıların hayatında. Eşyaların da belki. Taşların. Heykellerin. Mısır tarlalarının. Poker masası hazır. Blöfçü aranıyor şimdi. Duydun mu bu son söylediklerimi.

BÜTÜN POZİSYONLARI DENEDİ

Bütün pozisyonları denedi Marquis de Sade. Kafayı yedi azgın zavallı. Erkek yosma düzlüğünde narenciye. İt ve öteki durumlar. Tuvalin ortasını ateşe verdi. Kara bir delik oluştu aynada. Bize ne peki. İyi işlerimiz vardı, zamanımızı aldın be adam. Ne gördüysem onu söylerim ben. Ne varsa o. O. Başka hiçbir şey. Acı ile mutluluğu karıştırdınca işte bal tadında bir lezzet. Hayatta. Gözünün önünde. Reçeteni beğenmedi Freud. Kızdı. Biliyorsanız madem, bana niye geliyorsunuz, dedi. Bir tek ilaç ismi bile bilmiyor. Çoktan cevabı gelmeliydi mektupların. Kazanlar dolusu şerbet yapıyor duvar ustaları. Beklemek büyük kayıp. Yakıcı iflas dükkanı. Kirpikler boyandıktan sonra dama çıkmalı. Sesi yalnızlığın. Ben sizin bildiğiniz bir hikayeci değilim. Yazılmayacak roman için sıkı notlar. Beni bilmeyin lütfen. Mümkünse ayrı yollara gidelim. Böyle dedi sessizce. Asıl heykel taşın içinde. Adam önceden gördü bunu. Şekil verme yürüyüşüne, tadı kaçmasın kasıklarının. İki el silah sesi duyulmadı, kimse ölmedi. Şehre bir yabancı da gelmedi. Ellerini koyacak yer bulamayınca gözlerini kapattı. Basamakları yok sana gelen merdivenlerin. Cambazlar iplerinde uyudu bu gece. Böylece sevgili dostlarım, düşündüğümüz resim yarına kaldı yine.

KÜLTÜR VE UYGARLIK

GERHARD V. FRANKENBERG

(Çeviren: Orhan Özdemir)

Kültür, gelişimin hayvanların erişemeyeceği bir aşamasıdır. Atalarımızın bütün yetenekleriyle çalışıp çabalayarak elde ettiği, korunması ve çoğaltılması gereken bir mirastır. Ne var ki bu biyolojik bir miras değildir. Bir kültür toplumunun çocuğu, ancak ve ancak yabancı bir ortamda büyüdüğü zaman kültürün oluşumuna katkısı olmaz. Kültür, ancak kuşaktan kuşağa aktararak aramızdaki yaşamını sürdürür. Genlere ve kromozomlara bağlı olmamakla birlikte, insanları hayvanlardan ayıran o büyük gen ilişkisini de var sayar. Yaratmak için ancak insan gibi elleri özgür olan bir yaratık; doğuştan gelen düşüncelerle sınırlı kalarak değil, aksine tek tek her bireyin düşüncüyü yeniden çoğaltmasıyla kültür taşıyıcısı olabilir. Kültür, insanın insan oluşuyla ortaya çıkan olanakların kullanımına dayanmaktadır.

“Kültür” ve “uygarlık” (medeniyet) sözcükleri, çoğun eş anlamda ve bazı dillerde de birbirinin yerine de kullanılmaktadır. Ne var ki Almancada her zaman dikkate alınmayan bir fark vardır: Kültür, dar anlamda “oluş” (Sein); uygarlık da “iyelik” (sahiplik = Besitz) anlamına gelmektedir. Her iki kavram da bir düzeni ve egemen oluşu ifade eder. Bununla birlikte uygarlık, çevremizdeki madde ve güçleri egemenliğimiz altına almamızı amaçlarken; kültür, olayların bizzat kendi içimizdeki düzenlenişini ve kendimizi denetim altına alışımızı tanımlar.

Uygarlığın, – şurada burada dile getirildiği gibi – kültürel gelişimin önünde gittiği ve kültürün ilk basamağı ya da kültürün önkoşulu olduğu söylenemez. Bizim klasikçiler ya da insanlığın diğer öncüleri düşünüldüğünde; mütevazı, uygarlıkla eşleştirilmiş yüksek bir kültür tasavvur etmek zor değildir. Tam tersine şunu iyi çok biliyoruz ki uygarlığın en yüksek derecede damıtılmışı, kişilerin böbürleneceği kültürel gelişiminin güvencesi olmamaktadır.

Uygarlık biraz yüzeysel bir şeydir. Ne yazık ki kabalık ve zalimlikle, kölecilik ve fetih savaşlarıyla; tek tek insanların ve bütün halkların sömürüsüyle birleştirilebilir. Uygarlık, kendi adına elde etmeye çalışılacak bir şey değil de, kültürün güvenceye alınması ve yayılması için yalnızca bir araçtır. Biz, kültüre giden yolu açmak için doğaya egemen olmak zorundayız.

Emek ve iş süresinden, kıtlık ve adaletsizliğe karşı güvenceden, ders araç gereçlerinin iyileştirilmesinden, seyahatlerin kolaylaştırılmasından; kitap basımı, resim, ses ve model üretiminin bütün olanaklarından tasarruf etmek için bu ve daha sayılamayacak kadar başka şeyler kültüre hizmet edebilir ve etmesi gerekir. Aksi durumda uygarlık, kültürel dayanak olmaksızın uzun süre yaşamını sürdüremez. Yüksek uygarlık çalışmaları ancak belli bir düzeyde kültürün var olduğu yerde işe yarayabilir. Bu anlamda uygarlık bir süre daha varlığını sürdürebilecek gibi görünmektedir. Ne var ki son kertede uygarlık, kültürün gerçek bir anlatımı değildir. Yalnızca yüzeysel ve aldatıcı bir semboldür. Uygarlık hediye edilebilir; kültür, emek vererek elde edilmiş olmak ister.

Dar anlamda “kültür”, önemli ölçüde “eğitim”le eş tutulmaktadır; kuşkusuz yalnızca düşünsel eğitimle değil. Düşünsel eğitim, bilginin öğrenilmesine; düşünme yeteneğinin eğitim-öğretimine ve iyi düşünme alışkanlıklarının edinilmesine dayanır. Aynı biçimde gerçek kültüre zihinsel becerilerin eğitilmesi, içgüdüsel hareketlerin egemen olması ve iyileştirilmesiyle ulaşılan gelenekler de girmektedir. Bir de son olarak Yunanlıların ve günümüz insanının bildiği gibi; spor çağında beden kültürünün ihmal edilmemesi, bakımı ve sağlıklı tutulması; kötü alışkanlıklardan sakınılması, zevk verici zehirli maddelerden korunması, alıştırma ve kasların güçlü kalması vs. yeniden keşfedilmektedir.

Bütün bunlar – biyolojik açıdan bakıldığında - yalnızca mirasa dokunmayan “değişiklikler”dir. Bunlara karşın organizma türü olarak insanlar için, insanların kendilerinin miras olarak kalması karakteristiktir. Burada da kural, doğal olarak bu kez hücre bölünmeleriyle değil, tersine eğitim ve düşünsel aktarımın öteki örnekleriyle damgasını vurmaktadır. Kültür, ancak her insanın kendi iç dünyasını bizzat kendisi kurmak istemesi, büyük düşüncelerin aktarılması ve insanlığın büyük mirasının korunmasıyla mümkündür.

Deutsch für Fortgeschrittene. Moderne Welt 2.

Sachtexte mit Übungen.

Von Heinz Griesbach

Max Hueber Verlag. 1971

LALI TSIPI MICHAELI

(İngilizceden çeviren: Yeliz Altunel)

YALNIZLIK

deniz esintisi çıplak tene vurunca
bilindik bu kentte, burunlarda aynı kokuların olduğu bu yerde
ve yüzlerimizde aynı cadde
ve aynı belediye başkanı
ve aynı park sorunları
ve kazıyarak temizlenen aynı binalar
ve aynı ebedî turnalar
ve çarpılarak kapanan aynı kapı
ve açılan aynı yalnızlık
ve aynı gece ışığı duruyor
burada
tek ayak
üstünde

Lali Tsipi Michaeli 1964 yılında Gürcistan'da doğdu. Yedi yaşında ailesiyle İsrail'e göç etti. Bar-İlan Üniversitesi'nde karşılaştırmalı edebiyat, sosyoloji ve antropoloji okudu. 1990'da yahudi bir kuruluş için İbranice öğretmek üzere Gürcistan'a döndü. 2005-2007 yılları arasında Danimarka'da insan hakları metinlerini düzenleme işinde çalıştı. 2018'de New York'ta yetenekli yazarlara yönelik bir ihtisas programına katıldı. Şimdilerde, Ben Gurion Üniversitesinde İbranice eğitimi vermektedir. Şiirleri sadece zihni kavramaya değil, insan doğasının ve ruhunun farkında olarak, varlığın bedene saplanmış ya da bedenden ayrılmış olma haline de odaklanır. Şiirin bütünüyle kişisel olmadığını, ortak düşünceler barındırdığını ve güçlü bir sesle duyulması gerektiğini söyler. Yenilikçi ve mücadeleci bir şair olarak bilinen Michaeli için, eleştirmenler 'erotik-kentli şair' nitelemesi yapmıştır.

KÜLTÜRHAİE'DE CELÂL SOYCAN İLE SANATTA DÜŞÜNSEL PRATİKLER NURSEL DURUEL-ÖYKÜ VE YAŞAMA DAİR DİYALOGLAR

ERKAN ÖZAYDIN

"Nursel Duruel" - Erkan Özaydın, 2022

(...)

Celâl Soycan-Modern edebiyata geldiğimiz zaman özne merkezli, özne odaklı bir yazma, yapma macerası başlıyor ama onun da haddini bileceksiniz. Yani kendinize; yazar özneye kendi haddini de bildireceksiniz: "Bir dakika! Burası senin, kaleme aldığın, ortaya çıkan metin senin babanın çiftliği değil. Kimse seni sen olarak dinlemek zorunda değil!"

Peki ben benden nasıl kurtulurum? Kurtulamazsın! O senin sorunun. Okurun zihninde benim parçalara bölünmüş kopyam olarak değil, parçalara bölünmüş kopyalarını bile istemiyorum yazıda. Öykü kişilerinin kendileri olarak iz bırakmalarını isterim. Öyleyse roman, öykü kişilerini inşa ederken, yazar olarak kendimize haddimizi bildirmek gibi çok ciddi, çok zor, psikolojik olarak da, dil hakimiyeti açısından da okuru gözetmek, okura saygı duymak, okuru kendinizle işgal etmemek gibi bir yükümlülüğünüz var. Öyle mi anlıyoruz sevgili Nursel?

Nursel Duruel – Evet öyle. Yazan herkesin kendi naturasına, anlayışına uygun bir disiplin vardır mutlaka kafasında.Yazan kişi bunu tam olarak tarif edemese de varlığını duyumsar. Soruyu bana yönelttiğinize göre kendimdeki işleyişi tarif etmeye çalışayım: Yazarken çevreden gelen uyarılara

kapalı oluyor, içe yöneliyor insan. İçe dönüşle birlikte bir kronometre çalışmaya başlıyor kafanızın içinde, ya da bende öyle oluyor: tık-tık-tık... tık..tık..tık...Yazının ritmini sağlayan bir uyarıdır belki o; ama ritmi sağlamakla yetinmiyor, başka uyarılarda da bulunuyor: Burada yanılıyorsun!.. Burada yanlış yapıyorsun!.. Burada ritmi kaçırdın.. Sürekli bir uyarı... O uyarı, bir yandan da anlatmakta olduğunuz öykü kişilerine bakışınızı, onlarla ilgili tutumunuzu, olayların akışını belirliyor: Ne yapıyorsun? Nasıl yapıyorsun? vb... Yani sürekli bir uyarı hali. Herkes böyle mi çalışıyor bilmiyorum. Yazma sürecinde benim zihnimdeki işleyiş, takip edebildiğim kadarıyla böyle. Sürekli işleyen ve beni sürekli uyaran bir kronometre... Ondan bunaldığım zamanlar da oluyor elbette.

Celâl Soycan- Bir anlamda iç-etik olarak alınabilir mi?

Nursel Duruel- Evet, Herhalde...

Celâl Soycan- Aynı zamanda estetik bir çerçevesi de var bunun.

Nursel Duruel – Elbette... İçsel kronometre beni uyarıyor, uyanık tutuyor ama ipin koptuğu, tık tak'ların duyulmaz olduğu zamanlar da az değil. İyi ki de öyle; yoksa yazma sürecinin kendine özgü uçucu sevinçlerini yaşayamaz insan. Önemli olan iki durum arasındaki denge. O dengenin sağlanıp sağlanamadığı da metin bütünüyle ortaya çıktıktan sonra görülebiliyor ancak. Yazmanın kuşatıcı atmosferinden sıyrılıp, metne tam olarak dışarıdan bakacak kıvama gelip yabancı bir gözle okuduğumda nasıl bulacağımıdır önemli olan. İlk sıcaklık sarıcıdır ama yanıltabilir insanı.

Celâl Soycan - Yazı yazanla yazdığı kişi arasındaki ilişkiyi hem etik olarak, hem estetik olarak belli bir dengede tutmak kolay değil. Yanılmıyorsam G.Flaubert, Madame Bovary'i yazarken bir sabah evin hizmetlisi Flaubert'in çalışma odasına giriyor. Flaubert kapanmış hüngür hüngür ağlıyor... Ağlarken de "o öldü, o öldü!" diye inliyor. Hizmetli, "ne oldu beyefendi, kim öldü?" deyince, anlıyor ki roman kahramanı ölmüş. Yazarın yarattığı roman kahramanı romanda ölüyor ve bu ölümü

yazar hıçkırıklar içinde kabullenebiliyor. Bu da çok özel bir durum değil. Flaubert'den anekdot olarak edebiyat dünyasına miras kalmış bir mesele; ama aynı mesele, yazan her arkadaşımızın kendi bünyesinde, şu ya da bu ölçüde hissettiği bir olgu. Üzerinde durur, durmaz; ayrı... Üzerinde bir teori geliştirmiştir, geliştirmemiştir; ya da öylesine geçmiştir, bilemeyiz. Şiir dünyasından bildiğim için söylüyorum; yazarın, yazar öznenin şiir öznesiyle çakıştırılması çoğu yazarın hoşuna gider. Böyle bir mesele de var. Yazar kimliğini, yazar özelliğini, yazan kişi sıfatını öne almak bir ego meselesi. Bu çoğu yazarımızda yakından tanıdığımız, izlediğimiz, bildiğimiz çoğu yazarımızda da bir problem(!) olarak durur.

Piyasa şartları günümüzde romanı öyküyü, şiiri metin olarak yazarın gerisine atıyor. Yazarı öne çıkartıyor; yazarın imajını güçlendiriyor. Bu bir satış politikası. Resimde de böyle. Falanca ressamın resmi dediğiniz zaman fiyat fırlıyor. Falancanın romanı çıkmış dediğiniz zaman satış kendiliğinden beliriyor; çünkü onun öncesinde televizyonda, şurada burada roman yazarının, öykü yazarının, şairin özneliği üzerinden bir piyasa oluşturuluyor. Bu çoğu yazarın günümüz koşullarında pazar ahlâkının (ya da ahlâksızlığının) getirdiği bir şey, çoğu yazarın da hoşuna gidiyor. Gündelik ilişkilerde bu yakıştırmayı, bu köpürtmeyi benimsiyor yazarlar. Bu da insanî bir şey...

Nursel Duruel – Pardon, izninizle araya gireceğim. Her yazarın, şairin ayrı bir deneyimi vardır kuşkusuz. Bazen kontrol edilememiş durumlar da çıkabilir ortaya. Yazarla yazdığı kişi ya da kişiler arasındaki ilişkinin farklı yüzleri var. Hepsi birbirine benzemiyor. Okurlardaki algılar, değerlendirmeler de çok farklı olabiliyor. Ben kısaca kendi deneyimlerimden birini aktarmak istiyorum size, beni epeyce üzmüş bir deneyim: Geyikler, Annem ve Almanya kitap olarak yayımlandıktan yıllarca sonra çok değerli bir öykücü arkadaşımın sohbet ederken, kitaba adını veren öykünün yazılış süreciyle ilgili samimi bir itirafta bulunmuşum. Şu an o itirafı bir kez daha tekrarlayacağım burada: O öykü bir gecede yazılmıştır. En hızlı yazdığım öyküdür. Son noktayı koyuncaya kadar ağlayarak yazdığım bir öykü... Öykünün Çıkış noktasını, yazılış nedenini çeşitli söyleşilerde anlattım, yazdım da... Tekrar anlatmayayım diyorum ama olmuyor, kısaca özetleyeyim: TRT İstanbul Radyosu'nda Kültür Yayınları prodüktörü olarak

çalıştığım yıllarda “Nasıl Değişti? ” başlıklı bir program dizisi hazırlıyordum. Zaman içinde, gündelik yaşantımızın çeşitli alanlarında, neyin, nelerin, nasıl değiştiğini örnekleriyle saptamaya çalışan bir program dizisi hazırlıyordum ve bunun için toplumun farklı kesimlerinden pek çok kişiyle röportaj yapıyordum. Randevu alarak kayıt teknisyeni arkadaşımınla birlikte gittiğimiz evler, işyerleri, kurumlar vb...

İstanbul'un yoksul semtlerinden birindeki randevuya gittiğimizde evin çok kalabalık olduğunu görmüştük, duyan gelmiş. Gürültü nedeniyle kayıt yapmak mümkün değil. Orada gördüğüm bir kız çocuğu çok etkilemişti beni. Sürekli ağlıyordu. Yanındakilere çocuğun neden ağladığını sorunca annesiyle babasının Almanya'da işçi olduklarını, onu buradaki akrabalarına bıraktıklarını öğrendim. Ne Almanca konuşabiliyormuş çocuk ne de Türkçe. Okul yüzü görmemiş, İki dil arasında sıkışıp kalmış çaresiz bir çocuk, derdini anlatamıyor. O çocuğun durumu beni derinden etkilemiş, acısı içime oturmuştu.

Hemen o gece değil aradan bir süre geçtikten sonra bir oturuşta yazmıştım “Geyikler, Annem ve Almanya” başlıklı öyküyü. Epeyce bir zaman sonra kendisi de öykücü olan bir arkadaşımınla konuşurken o öyküyü ağlayarak yazdığımı söylediğinde tuhaf bir ifade belirmişti yüzünde. Söze dökmese de düşüncesi yüzünden okunuyordu. Ona göre akli başında bir yazar, anlattığı kişi, olay, durum ne kadar acıklı olursa olsun yazarken ağlamazdı. Bana göre ise yazan kişi emek verdiği metni sulandırmadıkça, duygu sömürsü yapmadıkça ister güler, ister ağlar. Kimseyi ilgilendirmez bu. Asıl olan metnin niteliğidir, sanatsal düzeyidir. Yazar ölür, metin kalır, gücü ve şansı varsa yeni okurlarla sürer varlığı.

Celâl Soycan-Okurun yanlış anlaması önemli değil. Burada yazarın duyumsaması öne çıkıyor; ontolojik bir sıkışma... ve yazı biraz da bu sıkışmanın dışavurumu sanki... Gerçi o çocuğu bire bir teselli imkânı bulmadınız ama hepimizi teselli ettiniz. O çocuğun dilsel travması istisnasız ya da çok küçük istisna dışında hepimizin travması; çocukluğumuzda ve hâlâ... dilsel bir tutulma içindeyiz çoğumuz. Özellikle yazan, konuşan insanlar dilsel tutulmanın söyleyişe etki eden aporiatik, çıkışsız basıncıyla alt üst olur. Sizin öykülerinizde dil nerdeyse hem gündelik konuşmanın çok

dışında, hem konuşmanın mantık düzenini allak bullak eden (estetik bağlamda düzensiz) bir dil, hem de kullandığınız kelimeler, kelime ilişkileri ve o kelime ilişkileri ile inşa edilen anlam öyle; cümle akarken kafanızda bir anlam belirliyor, anlamlandırma belirliyor, peşine gelen ilk kelime ile o anlam allak bullak oluyor. Tamam, diyorsun sonra mesele şöyle... Sonra başka bir kelime geliyor, anlam allak bullak oluyor. Şimdi bu ne demeye geliyor? Öykülerle ne yapmaya çalışıyor yazar? Ben bu ifadenizi, dili böyle kullanmanızı iki düzeyde algıladım. Birincisi sizin 80' öykücülüğüne getirdiğiniz, 50' kuşağı öykücülerinden farklı olarak 80' öykücülüğüne getirdiğiniz, dile taşıdığınız büyük katkı: Dili eril ayrıntılarından, eril tınılarından neredeyse bütünüyle koruyarak dişil bir sese taşıdınız. 'Dişil bir ses' 50' kuşağı öykülerinde de var bu; ama orada inceden sızan bir eril ses de var dönemin koşulları içinde kadın meselesi henüz makro-politikanın gündemine girmemiş. Seksenden sonra girmiştir. Tek tük kişisel maceralar izleğinde kadın meselesi konuşulmaktadır.

Nursel Duruel – Evet, kısmen... Kadın yazarların sayıca artması asıl olarak 70'li yıllardadır. İçlerinde edebiyatımıza önemli katkılarda bulunmuş isimler var. Kadın meselesini 50 kuşağındakiler gündeme taşımaya başlamışlardı ama asıl yaygınlaştıranlar 70'lerde ortaya çıkan kadın yazarlar kuşağı oldu. O dönemde kadın sorunlarına ilişkin önemli çevirilerin katkısını hatırlamakta da yarar var.

Celâl Soycan- 80' sonrası mikro-politikalar içinde daha sistematik, daha bağıntılı bir feminist yazın geliştirdi, geliştiriyor.

Nursel Duruel- Evet, katılıyorum size. Seçici kurul üyesi olduğum öykü yarışmalarına gönderilen kitaplarının büyük çoğunluğu kadın yazarlardan geliyor.

AYHAN SEZER

GİBİLİ GAZEL

Süfehânın himmeti kalp para gibidir
Devr-i zulümde kanayan yara gibidir

Dersler alınmazsa tekerrür eder tarih
Ol tevatür-ü ahkâm palavra gibidir

Gaye-i a'zam temin-i sefâhat iken
Ol sîmâ-ı fukara kadavra gibidir

Evsaf-ı ibadet ayet sallamak iken
Evsaf-ı din bakara makara gibidir

Dest-i ehl-i melanette tahakküm
Dest-i kundakçı nezdinde çıra gibidir

Taife-i mezâlimin abdest alması
Âb-ı habâis ile gargara gibidir

Katl-i tabiata fetvâlar verilince
Ulema-ı nâ-sahih maskara gibidir

Ayhan-ı dîvâne ne söyleyen nafîle
Gûş-ı su üfehâya yaygara gibidir

SANAT, EDEBİYAT, ŞİİR VE ANAMURLU ŞAİR, YAZAR ABDÜLKADİR BULUT *

ALİ F. BİLİR

Can dostlar, hoş geldiniz. Sizleri saygı ve sevgiyle selamlıyorum.

27 Mart - 31 Mart tarihleri arasında kutlayacağımız; “59. Kütüphane Haftası - Okumak Özgürlüktür” etkinliğini düzenleyen, Anamur Kaymakamı Bilal Bozdemir ile Anamur İlçe Halk Kütüphanesi Müdürü Harika Leyla Yaman’a ve kutlamaya ilgi gösterip katılan siz can dostlara yürekten teşekkür ediyorum.

Bugün, sevgili eşim Saadet’le, Anamur’da sizlerle birlikte olmanın mutluluğunu yaşıyoruz. Etkinlik bağlamında; “Sanat, Edebiyat, Şiir ve Anamurlu Şair Yazar Abdülkadir Bulut”u konuşup, anlatacağız.

ANAMURLU ŞAİR, YAZAR ABDÜLKADİR BULUT

Yaşamöyküsü:

1942 yılında ANAMUR- Akine Köyü’nde, yarı göçebe Türkmen (Yörük) bir ailenin çocuğu olarak doğdu. İlkokulu, Anamur- Çaltıbükü Köyü’nde, ortaokulu Anamur Ortaokulu’nda okudu.

1962 yılında Konya-Akşehir İlköğretmen Okulu’nu bitirdikten sonra Kırıkhan ve Anamur’da öğretmenlik yaptı.

1975 yılında, İstanbul - Alibeyköy Güzeltepe İlkokulu’na sevgili eşi, Öğretmen Havva Bulut’la birlikte tayin yaptırdı. Öğretmenliğin yanı sıra yayınevlerinde düzeltmenlik yaptı, ansiklopedi hazırladı...

Yazar ve Çevirmenler Yayın Üretim Kooperatifi olan ‘Yazko’nun kuruluş ve yönetiminde yer aldı. Doğduğu ata yurdu Anamur’a, Akdeniz ve Toroslara hep özlem duyarak yaşadı.

8 Ağustos 1985 tarihinde Silifke’den, hapiste yatan bir akrabasının mahkemesinden Anamur’a dönerken, bindiği minibüs kapısının açılması sonucu düşerek ağır yaralandı. Kaldırıldığı Mersin Devlet Hastanesi’nde bir gün sonra yaşamını yitirdi.

Şiir yazmaya ortaokul yıllarında başladı. İlk şiiri, “Dön Kaşların Üç Böldüm” Anahtar Dergisi’nde yayımlandı (1959). Şiirde arayışını, 1960’lı yıllarda “İkinci Yeni” etkisinde sürdüren Bulut, 70’li yıllarda yöneldiği “Toplumcu Gerçekçi” şiir geleneği içinde sesini ve kişiliğini buldu. Yerel kültür öğelerini, yerel dil ve özgün imgelerle yansıttığı şiirleriyle adından söz ettirdi.

Ödülleri: Milliyet Sanat Dergisi’nin açtığı “1974 Yılının En Başarılı Genç Şairlerinden” biri olarak ödüllendirildi. Şiirini olumlayan değerli Şair Cemal Süreya onu, “Kasabalı Lorca” adıyla onurlandırdı. Şiirinin en olgun döneminde aramızdan ayrıldı... Geride yayımlanmış yedi şiir kitabı ile iki çocuk romanı bıraktı...

Şair Abdülkadir Bulut ile hiç yüz yüze görüşmemiz olmadı. Ama Varlık, Türk Dili, Anahtar gibi dergilerde yayımlanan şiirlerini okuyordum ve onun özgün, değerli bir şair olduğunu biliyordum.

Ortak dostlarımız Mersinli Yazar Osman Şahin ve Gülnarlı Fotoğraf Sanatçısı, Yazar İsa Çelik ile selamlarımız gidip geliyordu. Trafik kazasında yaşama veda ettiğinde yüreğim yandı...

1987 yılında sevgili eşi Havva Bulut, şairimizin yedi şiir kitabındaki şiirlerini Can

*Anamur Kaymakamlığı ile Anamur İlçe Halk Kütüphanesi Müdürlüğü’nün birlikte düzenlediği “59. Kütüphane Haftası Kutlama Etkinliği”nde İlçe Halk Kütüphanesi ve Anamur Cezaevi’nde yaptığım konuşma.

Yayınları'dan, "Ülkemin Şiir Atlası" adıyla yayımlanmasını sağladı. O güzel kitaptaki şiirleri okuduğumda şiir yazma dürtüm yeniden uyandı ve yeniden şiir yazmaya başladım. Keşke onunla bir kez olsun görüşebilmiş olsaydım...

Gün geldi, 2003 yılında, üyesi olduğum Mersin Eczacı Odası toplantısında, yayımlamakta olduğumuz "Galenova" Dergisi'nin yeni sayısı için oda temsilcimiz Anamurlu Eczacı Suphi Alp ile bir söyleşi yapmak istediğimi söyledim ve Anamur'a gittim. Söyleşiyi yaptıktan sonra, Eczacı arkadaşşıma, "Şair, Yazar Abdülkadir Bulut'un doğduğu Akine Köyü'nü görmek istediğimi belirttim. Birlikte gittik. Elimde fotoğraf makinesi, köyün içinde dolaşırken, Bulut'un doğduğu toprak damlı evi gördüğümde çok duygulandım. Dragon Çayı kıyısında Bulut'un ayak izlerini ararken, park edilmiş bir köy minibüsünün altında; "Sen Tek Başına Değilsin" yazısını gördüm. O an, beynimde bir şimşek çaktı. Bu söz, Can Dost Abdülkadir Bulut'un çok sevdiğim şiirinin adı ve bir dize-siydi. Bulut, yalnız olmadığını duyumsatan bir ileti göndermişti bana. Öyleyse, onu her yönüyle tanıtan kitabı ben yazmalıyım. Çünkü ata yurdu Anamur'da bile yeterince tanınmıyordu. Hayata veda ettiğinde Anamur'da adı verilen bir parktan adı bile silinmişti...

Akşam, o duyguyla Gülnar'a, evime döndüğümde, düşüncemi sevgili eşim Saadet ile paylaştım. Bu çalışmayı birlikte yapma kararı alıp yola koyulduk. İlkın, Bulut'un sevgili eşi Havva Bulut ile iletişim kurduk. Çok mutlu oldu, bize her konuda yardımcı olacağını söyledi... Onun bilgisi ışığında "Anamur Kültür Derneği" ve Bulut'un ülkemizdeki kültür, sanat, edebiyat dostlarıyla iletişim kurduk. Dergi sayfalarında kalan yayımlanmış şiirlerini yazılarını, dosyasında yayımlanmayı bekleyen şiir, yazılarını derleyip topladık...

Eşimle yola çıktığımızda, tek bir kitap düşünmüştük. Ama topladığımız değerler, iki kitabı işaret ediyordu bize. Böylece; "Abdülakadir Bulut Kasabalı Lorca" ve "Abdülkadir Bulut'a Sevgi Sözleri" kitapları oluştu.

Ayrıca, 1987 yılında sevgili eşi Havva Bulut'un emeğiyle, "Can Yayınları" tarafından yayımlanan; "Ülkemin Şiir Atlası" adlı toplu şiirlerini içeren kitabının yeni baskısını da yayına hazırladık. Bu kitapların, Bulut'un İstanbul'da tanıştığı arkadaşı, sanat ve edebiyat dostu Mehmet Atay'ın sahibi olduğu "E Yayınevi" tarafından yayımlanması da verilen emeği taçlandırdı... Değerli Şair Abdülkadir Bulut'u; "Sen Tek Başına Değilsin" adlı şiirleriyle selamlıyorum.

SEN TEK BAŞINA DEĞİLSİN

Sen tek başına değilsin
Yağmurda koşan taylar gibi
Ve toprağı iyice kavrayan
Kökler kadar akranın var
Omuzlarında hayat ve şiir
Alınlarından bir yürüyüş

Sisi örtse de alnını bazen
Dalına göre konsa da kuşlar
Kalem seni arkılıyor boyna
Gülü saklayan yaprak
Ve kızartan toz

Çok alışkın acılı yanın
Güneşte bozaran yavşanların
Islaklığına

Ellesen yorgun bir buzağıyı
Sırdaşın olur senin yiğidim
Mapusane günlerinde görüşmecin
Çünkü adaşların da uğurlandı
Sen tek başına değilsin
Omuzlarında hayat ve şiir
Alınlarından bir yürüyüş
Sen tek başına değilsin

Ali F. Bilir - Harika Leyla Yaman - F. Saadet Bilir

 **Kütüphane
İyileştirir**

59. KÜTÜPHANE HAFTASI
SÖYLEŞİ

 F. SAADET BİLİR
Araştırmacı/Yazar

 ALİ F. BİLİR
Öykü Yazarı/Şair

KONU: Sanat, Edebiyat, Şiir ve Anamurlu
Şair Abdülkadir BULUT

27 MART 2023
SAAT: 11.30- İLÇE HALK KÜTÜPHANESİ
SAAT: 15.00- ANAMUR TİPİ KAPALI CEZAEVİ

EMRE KOŞAK

GİTTİ O

Gelmelerle işi olmadı
Gitti o
Acıklı sayıklamaların
Kucağına bıraktı

Cismi kayıptı
Adı ayıptı
Gitti o
Hicran dolduruyorum
Kadehime

Selamlıyorum sabahı
Gece bitti
...
Gitti o

ZEYNEL ÇOK

KÜREDİĞİM BİR MASAL

Küredin masaldaki aşklarımı
Ben de baş kaldırdım, başka kadınlara gittim
Brigitte Bardot'a gittim, Romy Schneider'e
Sophia Loren, Gina Lollobrigida ve
Claudia Cardinale'i hiç ayırt etmeden
Hepsinden oluşmuş mayaydım, beraberce ekşidim
Karıştı sevgimdeki aritmetik, halim-selim kanarım

Beni görünce utancından kızardın
Ne bileyim şairliğin böyle başladığını
Ayrılık çoğaldıkça şiirleri giydirdim
Buradaki yalnızlık bana sadıktı
Oradaydı yüreğimi serinleten aynalar
İçlerine giremeden saklandım

Dökülen yapraklardım toplanamayan
Artık kılıçlarımı çektim, ben terapistim
Muhterem efendiler, dünya büyük saçmalık
Benini tarif edenler bir sürü aptal
Öznem çoğaldı bilgiler arasında
Olmayan mecaza düştüm, elimde kutsal kitaplar
Geyikler, ceylanlar, kuşlar ve zaman
Kürendi masallarımdaki kadınlar
Ben de yeni aşklara gittim

ERGUN EVREN

İSTANBUL VE AYRILIK ÜSTÜNE¹

I

Yapma be tren
Ötme be öyle
Ayırma ikide bir yuvadan
Kırmızıymış, pembeymiş
Boşversene sen...
Kapkarasın işte ayrılırken
Motorlu da olsan
buharlı da...

II

Ne sinema, ne şu, ne bu kardeşim
İstanbul'un orta yeri talimgâh
Asker yüzüyor mavisinde gözlerimin
Balık değil
Ne mümkün duyurmamak anama
Kışladaki yalnızlığı
Garipliğimi...

¹ 1961 Varlık Yıllığı

BÜYÜLÜ SÖZCÜKLER¹

BEDRİYE KORKANKORKMAZ

“Mersin Sanat Edebiyat Dergisi” sanatın ve edebiyatın insan hayatına kattığı farkındalığı daha fazla okuyucuyla paylaşmak için bir web sitesi oluşturdu. Dergiye yazı / öykü ve şiirleriyle değer katan yazar ve şairlerin her kelimesi insanlığın kütüphanesine armağan edilmiş paha biçilmez bir düşün hazinesidir aynı zamanda.

İnsanın ruhsal, duygusal ille de düşünsel bilinmezliğini bilinir yapmak hiç kuşkusuz ki imkânsız. Çocukluğumdan kalan bir merakla bu imkânsız duygunun peşinden koşuyorum soluk almadan. Pope’un, “İnsanlığı incelemenin en iyi yolu insanlığı incelemektir” düsturundan yola çıkarak yazın tarihlerine altın harflerle adlarını yazdıran düşünürlerin / şairlerin / yazarların biyografilerini ve yapıtlarını okuyorum.

Biyografiler, derinlemesine tanımak istediğim düşünürlerin / yazarların / şairlerin psikolojik portrelerini, yazın dehalarını daha yakından tanımama yardımcı oluyor. Biyografisini okuduğum, yapıtlarını incelediğim düşünürlerle dair ruhsal analizler yaparak onların insan yanlarına ulaşmaya çalışıyorum. Bir yazarı ve düşünürü yakından tanıma isteği, onun eserini gereği gibi algılamaktan geçiyor. Başka başka çağlarda yaşamış olmalarına rağmen onlarla hâlâ ortak düşünce ile ortak sevmeye biçimi geliştiriyor olmaktan tarif edilmez bir mutluluk duyuyorum.

Kendi gerçeklerine dilin gerçekleri kadar sadık kalan her düşünür, yazar ve şairden öğreneceğim çok şey var. Anılarını, günlüklerini... Gerçek bir sanat yapıtı ile gerçek bir sanatçıyı sahtesinden ayırmayı öğreniyorum bu sayede. Gerçek bir sanatçı, sanatını yaratırken aklını ruhunu ve düşüncelerini bir noktaya yoğunlaştırıyor. Doğal olarak içinde bulunduğu anda yaşıyor kendini unutarak. Anın dışı çıkarak evrensel sanatı eserleriyle yaratıyor.

Yaratım biçimleri özünde evrenseldir. Yazınımızın yüz akı olan sayısız yazar, şair, düşünür de aynı yoğunluk, aynı sabır ve aynı birikimle yaratmış eserlerini. En önemlisi de gerçek bir sanat yapıtının anlaşılacak için hiç mi hiç acelesi olmadığını ve sabretmenin erdemine ermenin bir edebiyatçı için önemini kavıyorum bu sayede. Sorumluluk duygusu ve yazın sevdası içerisinde, kılı kırk yarararak yabancı eserleri bizlere kazandıran çevirmenler sayesinde kavıyorum edebiyatın evrensel rolünü. Bu vesile ile çeşitli dünya edebiyatı ürünlerini dilimize kazandıran çevirmenlerin çok önemli bir iş yaptığını vurgulamak istiyorum. Yabancı bir dili Türkçeden ya da yabancı yazarları kendi yazarlarımızdan daha üstün tuttuğum için değil elbette bu ama kültürlerarası alışverişi mümkün kıldıkları için. Yaratıcı kişi, düşünce düzeyini sürekli yükseltmeli, yaratacağı nitelikli yapıtlar için. Bir sanatçının sanatçı dehasına ulaşmak ne kadar zorsa, insan yanına ulaşmak da o kadar zor; hatta imkânsızdır. Kendi çağdaşım olmayan bu düşünür, yazar ve şairin eserlerini okumak düşün zenginliğinin kapılarını açıyor bana. Böyle böyle öğreniyorum bir sanatçıyla okur arasında geliştirilen gerçek dostluğun paha biçilmez kıymetini.

Gerçek bir sanatçının gerçekte bir lider olma derdi olmadığı gibi, arkasında devletin olanakları da yoktur. Onlar yaşadıklarından ve sözcüklerle olan akrabalığından yola çıkarak hayat ve bilgi birikimini yazıya aktarırlar. Bu yolla tanımadıkları birçok insanın düşün dünyasına nasihat etmeden ışık yakarlar. Yaktıkları ışık sayesinde iç karanlığından kurtulan okuyucu da kendi çıplak gerçeğiyle daha erken tanışır.

¹ www.mersinsanatedebiyat.com

İnsanın nesilden nesile aktardığı temel sorun, insan onuruna yakışır bir hayatı idame ettirmesi gerektiğinin tartışılmazlığıdır. Her şeyin geçici olduğu günümüzde, insanı içten içe zorlayan temel içgüdü kendi gerçeğini kavramak ve yaşadıklarıyla kendisini tamamlamak olmalıdır. İnsanın varlığıyla hayata artı değerler kazandırmayı yaşama nedeni olarak algılaması her insanın birinci dereceden sorumluluğu olmalıdır. İnsanın hayatta varlığıyla kapladığı alan düşündüğünü yaşama geçirdiğiyle sınırlıdır. Bilinçli her okur bu duyguyla besleniyor. Nitelikli bireysel paylaşımların toplamında hayatın kalite çıtası yükselir.

Yaşadıklarımızdan biliyorum; insan her koşulda kendisini aldatmaya meyillidir. İnsanın en büyük açmazı bu masum aldatmalarla başlıyor ve zamanla bir birikime dönüşüyor içinde. Bu tehlikeli birikim, zamanla bir iç savaşın başlamasına neden oluyor. Kaçınılmaz savaşımın karşısında kimliğimizi korumamız için zırhlara ihtiyacımız var. Yazdıklarıyla içten içe bizi kuşatanlar, içimizdeki içten uyanışı kavramamıza yardımcı olanlar ve bize tünelin ucundaki ışığı gösterenlerdir zırhlarımız.

Yazarın okuyucu üzerindeki etkisi eserine verdiği emek ve çabanın niteliğine göre değişiyor. “Tolstoy’un “ İnsan Tanrı’ya ancak yapayalnızken yaklaşabilir” dediği gibi, irdelediğim tüm sanatçı dostlarıma yapayalnızken yaklaşıyorum. İnsanın benliğine ulaşmasının öneminden söz edip duruyoruz, ama bu bilinç uyanışının insan ruhunda yarattığı tehlikeleri göz ardı ettiğimizi düşünüyoruz. Düşünürlerin, yazarların ve şairlerin hayatımıza kattığı en önemli kazanımların başında bizi bilinç uyanışındaki kâbuslardan korumak geliyor. Her koşulda üstesinden gelemediğimiz sorunlardan dolayı kendimizi bir uçurumun tepesinden aşağı bırakmak istediğimiz anlar oluyor. Yakınlarımızdan önce bu tehlikenin farkına varan da onlardır. Onlardır bize bilinç uyanışımızı doğru kavrama yetisini kazandıran ve yeni kurtuluşumuzu doğru sahiplenmemizi öğreten.

Gerçek sanatçı sadece içinde yaşadığı çağın değil, kendisinden önceki çağın sosyal tabakasındaki sınıfsal adaletsizliğini, siyasi mekanizmalarının çarpıklığının insan ruhu üzerindeki etkilerini, insan ruhunu parçalara ayırarak bir büyüteç altında psikologlara iş bırakmayacak kadar derinlemesine inceler. Bu bağlamda sorumluluk bilinci derinleştikçe insana yaklaşımı da derinleşiyor gerçek sanatçının. Dostoyevski’yi anmamız yeterlidir. O ki, bitip tükenmeyen bir kaynaktır ruhbiliminde. İnsanın aklı ile tutkuları arasındaki savaş, yaşadığı sürece bitmiyor. Yüreğini, o bitip tükenmeyen güçlü savaşın götürdüğü yere götürenler ruhun bu yöntemle daha yükseklerle çıkabileceğini biliyor. Yükseklerde gözü olan ruhun soruyor bana: Neyi başarmak istiyorsun? Okuduklarını ve yazdıklarını yaşamına geçiriyor musun?” diye.

Söz konusu insansa tüm söylenenlerin, yazılanların eksiksiz kaldığını biliyorum. İncelediğim eserlerden biliyorum, insanın kendi özünden birkaç damlayı yabancı damarlara aktarmasının zamanının ve sınırının olmadığını. Daha ben doğmadan yaşam serüvenlerini noktalamış yazarları, şairlerin ve düşünürlerin yapıtları sayesinde onlarla tutkulu bir ilişkiyi aratmayacak değin dolu dolu saatler geçirdiğim için mutluyum. Düşünüyorum da tinsel dünyanın oluşturduğu tek tek izlenimlerin çoğunu kitaplara borçluyum. İnsanlığın hayat serüvenlerine tanıklık etmeyi, sayısız insanın ruhsal bakışlarıyla görmeyi, bu yolun henüz başında olduğumu öğrenmeyi okuduğum ve yaşadıklarımın beslediğim hayatıma borçluyum.

Kendisi olmayan bir insan ne yazdıklarıyla ne de yaşadıklarıyla hayata artı bir değer katmaz / katamaz. Yaşamın gerçekleri içinde var olmak her aydının birinci görevidir. Yazdıklarımla ve yaşadıklarımla kendimi yeniden yaratmak istiyorum, sizlere layık bir yazar ve şair olmak için. Minnettarım hepinize. Merhaba!

ONÜÇÜNCÜ BURÇTA DELİRMEK

kollarını o biçim kavuşturma kötü çok kötü
acı gibi bakma yüzüme yoksulluğum büyüyor
aç şu perdeleri nellâ aç nellâ uykum geliyor
kır şu camları nellâ kır nellâ boğulacağım
yapraklar kokunca bir
sular yorulunca bir
sızılar gencelince
bil ki birbaşımayım
bil ki kaçıp kurtulmak
bil ki sayısız
kötü çok kötü

sessizliği sevmiyorum sustur şu çığırtkanları
ben bu bulvarları güzel günlere götüreceğim
bırak ellerini ellerime mutluluklara götüreceğim
dalgınım kırık-döküğüm bu düzenler beni böyle
uzaklar konuşunca bir
anılar tutuşunca bir
kollarım öksüzleşince
bil ki dolaşıp düşmek
bil ki kendimden öte
bil ki karışık
kötü çok kötü

bu karanlık sürdükçe kendimizden kurtulamayız
sığmıyor sığmıyor sesim bu yorgun biçimlere
çözdüm suları bıraktım kısrakları ardımsıra yıldızlar
onüçüncü burçtan beni gecelere dağıtacaklar
acılar bağrısınca bir
şarkılar susunca bir
ninniler tükenince
bil ki ben
bil ki çok yakın
bil ki apaçık
kötü çok kötü

Hasan HÜSEYİN

KIZILDERİLİ TÜRKÜSÜ

(Çeviri. Pro. Dr. Ali Demir)

(Söyleyen: Gilbert Bécaud)

Kara kartaldı
Kabilemin ilk reisinin adı
Savaşlar savaşları izledi
Beyazlar gelip yerleştiler arka arkaya
Adlarımızı da değiştirdiler sonra

Bizim küçük köyümüzde
George Washington kara kartal
Franklin Delano Roosevelt kara kartal
John Fitzgerald Kennedey kara kartal geldi dünyaya
Hep kara kartal kaldı benim adım
Kara kartal olacak oğlumun da adı

Küçük köyümüzün adı da Yucatapa
Yucatapa, yeşil ada
New York'a dönüştürüldü adı sonra
Oysa ben, Yucatapa'da oturuyorum her zaman
Onların New York'unun ortasında

Kızılderili kardeşlerim
Kızılderili kardeşlerim
Kadınlarımızı ve ırmaklarımızı kirlettiler onlar
Kadınlarımızı ve ırmaklarımızı
Topraklarımızı boğdular
Tanrılarımızı öldürdüler

Kızılderili kardeşlerim
Kızılderili kardeşlerim
Onlar kazandılar sonuçta
Ama beni bağlamadılar
Altın ve çelik zincirleriyle

Düş kuruyorum bazen
Düş kuruyorum kokuşmuş bu kentin üstünde uçarak
Yeşil adamız Yucatapa'yı görüyorum oradan
Yükselen kara dumanlar arasında
Öksüre öksüre iniyorum yeryüzüne
Broadway'de yürüyorum sonra
Yılan gibi kıvrılan savaş yolunda
Bir savaş baltası saklı her taşın altında

Ve bazen, elimde bir yay varmış gibi
Sayın Rockfeller'e nişan alıyorum gökdelenin
tepesine
Yuvarlanıveriyor bay Rockfeller imparatorluğun-
dan aşağıya
Attığım ok kışına saplanmış meğer
Geberiveriyor
Takla ata ata

Kızılderili kardeşlerim
Kızılderili kardeşlerim
Kadınlarımızı ve ırmaklarımızı kirlettiler
Kadınlarımızı ve ırmaklarımızı
Topraklarımızı yakıp yıktılar
Yakıp yıktılar topraklarımızı
Tanrılarımızı da öldürdüler

Kızılderili kardeşlerim
Kızılderili Kardeşlerim
Onlar kazandılar sonuçta
Ve şimdi ben, dedemin çayırının ortasında
"Time Square" koymuşlar adını
Petrol ve dudak boyası fişkırıyor içinden
Bir zamanlar atlar koşturuyordu orada

Kimse yüzüme bakmıyor artık
Kimse görmüyor beni
Kızılderili ben, yaşamıyorum sanki
Kimse saygı göstermiyor bir Kızılderili'ye
başında teleği yoksa
Oysa onlar, bizim evimizde kardeşlerim
Benim evimde kardeşlerim
Yucatapa'da, Yucatapa'da

Kızılderili kardeşlerim
Kızılderili kardeşlerim onlar kirlettiler her şeyi
Kızılderili Kardeşlerim
Kızılderili kardeşlerim onlar kazandılar sonuçta

Sırası mı şiirin denmiştir.
Şiir iyi günde, kötü günde denmiştir.
Derler ki sabır, teselli, umut vermiştir.

FAZIL TÛTÛNER

YETER

Toprak kumlu, deniz çekilmiş, kendime çöl yanıım
Mavi gök yaralı, martıların yas zamanı
Su aradım geçtiğim yollarda, bahçeler tarumar
Gelecek silindi, silkindi yer, muhasarada gözler
Düşümde batık gemideyim, balıklar küskün
İlerlemiyor bulut, durdu, şaşıyor yüreğim
Kendime öksüzüm, göçseydim, izdiham yeter

Dudakların hatıram oldu, dokunduğun.
Muhafaza ediyorum rüzgârını, çizgilerini yüzünün
Müşfiktin sevecen, dinlerken okşadın geçmişimi
Güvey olacaktım üvey, gelseydim
Söylemedin bence, istemedim ölümü sence
Gemilerde ıstırap, devrildi gök evler, ölüm yeter
Hava kokuyor, evler ıstırap, çekiliyor kan, hayat bitiyor
Çok kişi taşırdım zihnimde, kemiklerim kırılıyor
Uyanamıyorum kendiden, geçemeyen nefes yeter

Müsamaha az çocuklara zaman, dizleri kan.
Karıncalar çekiliyor hayattan, zaman perişan
Dostlar yitti, meçhul, selamsız sabah akşam.

Ben ben değilim, ıssızım, tahammülüm bitiyor.
Son gülüşünle kapansam, haykırsam, karanlık yeter
Bunaltımı sanma kendimden, şehrim devrildiğinden
Üç kumru havalandı seni yitirdiğim yerden
Uçuracaklar bulutların içinden, ağaçlar evler bitiyor
Göreyim çizgilerini yüzünün, görümlük yeter

HASAN BURAK BERBER

BEKLERİM ÇARESİZ SEVDİĞİM SENİ

Beklerim çaresiz sevdiğim seni
Tüy bitti dilimde gel diye diye
Ağlarsın her vakit görünce beni
Her yanıım kanadı gül diye diye

Bakma güzel dilber yakar gözlerin
Gözlerin içinde nice nazların
Kırılır telleri benim sazların
Esmesin şu sıcak yel diye diye

Ben senin sesini duymasam n'olur
Elinden tutarsam ben benden olur
Koklamam saçını gül küskün kalır
Bizi yap köle ve kul diye diye

Bakarsam güzele içim yellenir
Bülbüller konuşur ağzı dillenir
Bakma bana dilber yürek dellendir
Sarayım bir ince bel diye diye

Ben Mecnun değilim çöller gezeyim
Ben Ferhat değilim dağlar kazayım
Akvâ'yim ben ki koşma yazayım
Şu kulu koynuna al diye diye

ELEŞTİREL OKUMAK HAYATIMIZIN NERESİNDE?

Prof. Dr. FAİK KANATLI¹

*Bilmenin ve bilginin dayanıksızlığı,
okuma ediminin güvencesidir.*

İletişim alanındaki baş döndürücü gelişmeler ve insanlardaki olası yansımaları, özellikle geleceğe odaklanan eğitim ve insan bilimcilerini tedirgin ediyor. Amerikan ve Alman araştırmacılarına dayanarak yüz yılı aşkın bir süredir yükselişini sürdüren insan zekâsında ilk kez bir düşüş yaşandığını haberleştirdi gazeteler. Yaklaşık bir ay önce basına yansıyan araştırma sonuçlarına göre, artık insan zekâsında çizgisel bir yükseliş söz konusu değil. Sığınmacılar, Covid 19, depremler, beyin göçü ve kurumsal çöküşlerin beynimizi tutsak aldığı bugünlerde, bunun olası nedenlerine ilişkin düşünce kırıntıları kafamda uçuşurken; 2013 yılında verdiğim bir konferansın afişine takıldı gözlerim. Konferansın konusu “Okumak hayatımızın neresinde?” Ardından benzer sorular üstüme üstüme gelmeye başladı: Eğitim, hayatımızın neresinde? Şiir, hayatımızın neresinde? Adalet, hayatımızın neresinde? Demokrasi, hayatımızın neresinde? Etik, hayatımızın neresinde? Erdemler, hayatımızın neresinde? Aile, hayatımızın neresinde? Empati, dostluk, arkadaşlık, komşuluk, akrabalık hayatımızın neresinde? Her biri ayrı bir yazı konusu olabilecek soruları durdurmaya çalışırken sorular başka bir biçim almaya başladı: Hangi eğitim, hangi şiir, hangi adalet, hangi demokrasi, hangi etik, hangi erdem, hangi aile, hangi dostluk? Hangi, hangi, hangi? Hangi sorusunu dindirmek ve kafamdaki karışıklığı giderebilmek için “Eleştirel okumak hayatımızın neresinde?” sorusunun yönlendirdiği bir düşünsel yolculuğa çıkmayı deneceğim bu yazımda. Elbette burada okuma, eleştirel okuma ve çağrışımlarına yer vermek kaçınılmazlaşıyor.

Her tanımlama bir sınırlandırmadır. Okuma gibi karmaşık ve çok yönlü zihinsel etkinlikler bütünüyle tanımlanmasına izin vermez. Ancak, yine de tanımlama girişimleri okumanın kimi işlevlerinin belirginleştirilmesine hizmet eder. Karşılaşma, buluşma ve bulaşma etkinliği olarak okuma, “icadından beri bir başkasının başka bir zamanda ardında bıraktığı işaretleri keşfetmek, alımlamak ve yorumlamaktır. Bir izi okumak ve ne söylediği üzerine düşünmek anlamına gelir. Harflerde bir öteki gizlenir, okumak da o sesin size hitap etmesine ve onun size dokunmasına izin vermek demektir”. Wilhelm Schmid’in “Dokumanın Gücü Üzerine” adlı kitabından yaptığım bu alıntı, okumanın birçok işlevine ve hayatımızdaki olası yerine dikkat çekiyor. Alıntının ilk cümlesi, başka bir zamanda üretilenler üzerinden başkaya açılmayı ve başkayla dolaylı bir buluşmayı anlatıyor. Başkayla buluşmaya gereksinimi olmayan kimse var mıdır hayatta? Cümlenin devamında sadece buluşmanın/karşılaşmanın yeterli olamayacağına, buna anlam yüklemenin gerekliliğine vurgu yapılıyor. Burada anlamın metinlerde hazır olarak verilmediğine, keşfedilmesi ve yorumlanması gerektiğine dikkat çekiliyor. Bir sonraki cümlede okuma eyleminde, anlamanın yetmeyeceğinin, anlaşılan üzerine de düşünülmesi gerektiğinin altı çiziliyor. İşte tam burada eleştirel okuma başlıyor. Eleştirel okuma, bir yandan metinle bir ilişki kurmayı, öte yandan metne mesafe koymayı talep ediyor. Okur ile metin arasındaki iletişimde, tıpkı insanlararası iletişimde olduğu gibi karşılıklı hırpalanmayı göze almak gerekiyor. Ancak böylesi bir etkileşimde, harflerde saklı olan öteki size hitap

edebilir ve dokunabilir. Bu bağlamda eğitimli ya da okumuş olmak, “hayatın imkânlarını okumayla kendine açmak ve sorularla cevapları, problemlerle çözümleri ortaya koyup sinayarak düşünmenin ve var olmanın ufkunu genişletmek” demektir. Bu yönüyle özgürleşme alanı olarak eleştirel okuma; alımlama, yorumlama ve yaratımın bireşimidir.

Okuma, okuma süresiyle sınırlı değildir. Okuma bittikten sonra da etkileri bakımından sürer. Schmid, okumanın değiştirici, geliştirici ve karakter inşa edici işlevine ilişkin görüşlerini şu çarpıcı cümlede somutlaştırır: Okumadan sonra, başka bir mekândan döner gibi kendine geri döner insan, hem aynı kişi olarak kalır hem de tam olarak aynı kişi değildir. Eğitim de, kendine itiraz etme, başkaya açılma, başkasının penceresinden bakma ve kendini yeniden inşa etme arayışı değil midir? Tüm gelişmelere karşın okumanın halen eğitimin odağında olması rastlantı mıdır? Michel de Montaigne de, okumayı eğitimle özdeşleştirmiş olmalı ki; 16. yüzyılda okuma kazanımını, insanın kendisinden başka bir şey yarattığı bir alıştırma olarak nitelendirmiş.

Burada okumanın kavram alanını zenginleştireceğini düşündüğüm Arjantinli yazar Jorge Luis Borges’in “okumak, başkasının beyniyle düşünmektir” yargısına yer vermek yararlı olabilir. Borges’in bu tanımını 2008-2012 yılları arasında gerçekleşen “Türkiye Okuyor” kampanyasında slogan olarak kullanmıştık. Aynı tanım, 2016 yılında Avrupa’da bir okuma kampanyasının sloganı olarak kullanıldı. Yazarla empati kurmayı ve düşünmeyi önceleyen bu okuma tanımına eleştirel okuma dersinde, okunana mesafe koymaya olanak versin diye “başkasının beynini ödünç almaktır” cümlecini ekledim. Böylece tanım, “okumak başkasının beyniyle düşünmektir, başkasının beynini ödünç almaktır” halini aldı. Ödünç almak, geri vermeyi de kapsadığı için eleştirel mesafe korunabilir. Okuduğumuz her şeye katılmak zorunda olmadığımızı güvenceler.

Artık kısaca kapsamına ve işlevlerine değindiğim okuma ve özellikle eleştirel okumanın dijital kuşatılmışlığa maruz kalan hayatımızın neresinde olduğu sorusuna yönelebiliriz. Ancak, önce ödevsel / görevsel okuma ile bireysel önemelema olarak

okuma arasındaki farka dikkat çekmek gerekir. Burada konulaştırılan okuma, bireysel tercihe dayalı bir okumadır.

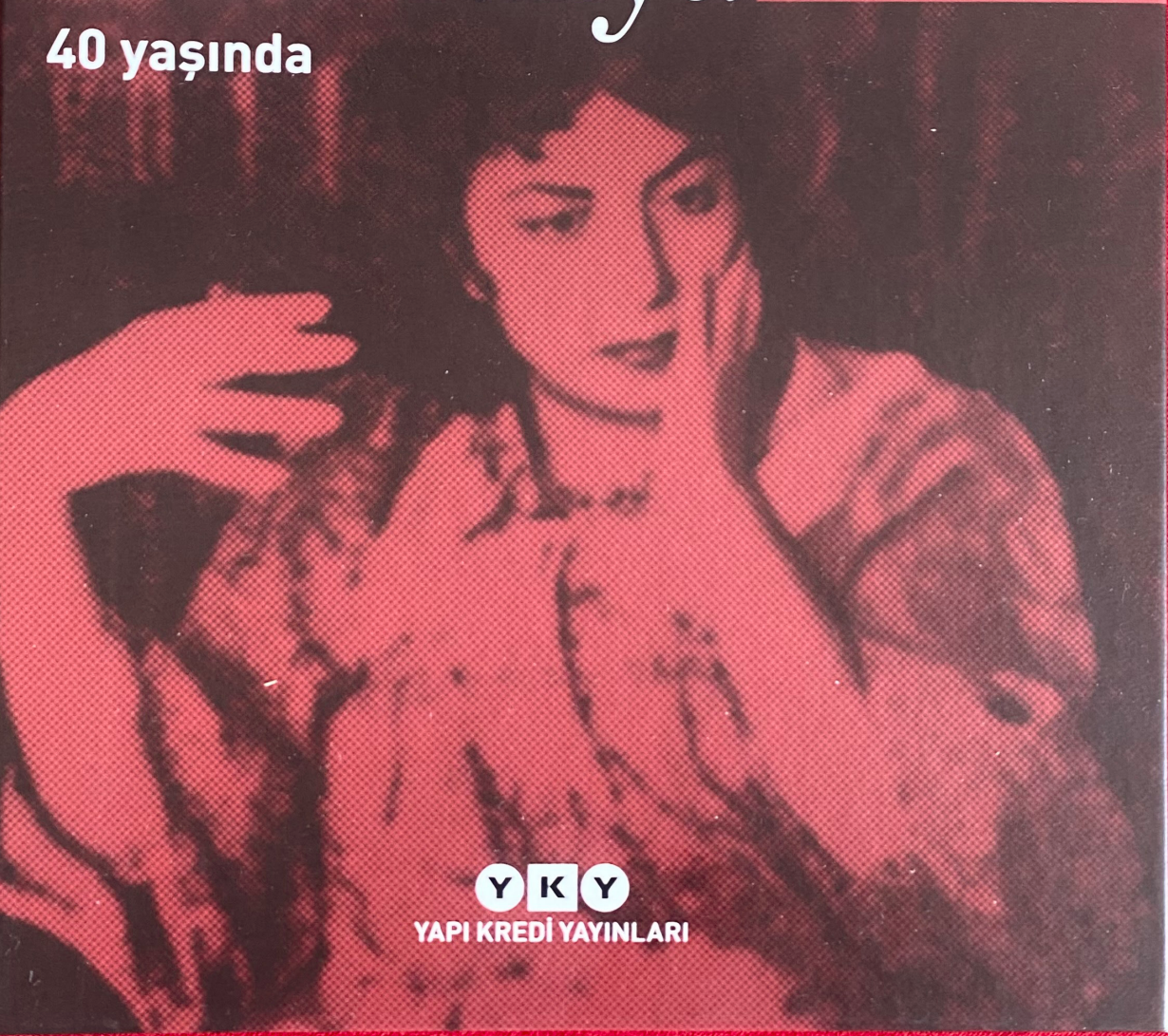
21. yüzyıl insanı bilgi bombardımanına maruz kaldığı için nicelik olarak belki de okumaya küçümsemeyecek bir süre ayırıyor. Ama Schmid’in de vurguladığı gibi, Bir metni okumaya ayırdığı süre, dakikalara hatta saniyelere kadar düştü; bu, bir metnin insana dokunmasına yetmeyecek bir süredir. Ayrıca, sosyal medyada paylaşılan metincikler çabuk tüketilmeye yazgılıdır. Burada metinler üzerine bir düşünme ya da bir yoğunlaşma söz konusu değildir. En çarpıcı aforizmaların sosyal medyada yaşama süresi bir günü bulmaz. Zaten paylaşılan metinler de okurdan düşünmesini değil, paylaşılana katılmasını ve onu beğenmesini bekliyor. Beğenisini de yazıyla değil, emoji aracılığıyla yansıtmayı istiyor, dolayısıyla beğenilerin bireyselleşmesine, özgünleşmesine de izin vermiyor. Sadece düşünceleri değil, duyguları da tek tipleştiriyor. Ama eleştirel okuma bunun tam tersini özendiriyor. Sosyal medyada gerçek anlamda iletişim de olmuyor. Gerçekleşen iletişimde bir etkileşimden söz edilemez. Kısacası sosyal medyadaki okumalar, düşünmeden ve tartışmadan koparılmış okumalardır. Oysa farklı tarihlerde hem Hegel hem de Humboldt, düşünsel üretimlerin ancak düşünmeyle anlaşılabilceğine özellikle dikkat çekiyor. Bu açıdan bakıldığında, tüketime dayalı okumalar anlama düzeyinin yükselmesine hizmet etmiyor.

Düşünsel yolculuğumu bir yazarımıza yönelttiğim soruyu yineleyerek sonlandırmak ve sizi bu tartışmaya davet etmek istiyorum. Şayet sosyal medyayı hızla, edebiyatı dinginlikle özdeşleştirsek, günümüzde dinginliğin hız karşısındaki şansı nedir?

NURSEL DURUEL

Geyikler, Annem ve Almanya

40 yaşında

YKY

YAPI KREDİ YAYINLARI

MIP
MERSIN INTERNATIONAL PORT
A MEMBER OF PSA GROUP